

Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και
Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
Ειδίκευση: Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγικές
Σπουδές

Επιβλέπων καθηγητής: Χαρ. Παπασωτηρίου

Θέμα: Τα διλήμματα ασφαλείας του τριγώνου
ΗΠΑ- Ιαπωνίας- Κίνας στην Εποχή της
Αβεβαιότητας

*Από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου έως την 1^η
Σεπτεμβρίου 2001*

Φοιτήτρια: Ευαγγελία Κουτρούλου
Α.Μ.:1203Μ038

Σεπτέμβριος 2005

Περιεχόμενα

Πρόλογος

Το περιβάλλον ασφάλειας στη Βορειο-ανατολική Ασία
σήμερα 1

Κεφάλαιο Πρώτο

Θεωρία ..... και
μεθοδολογία..... 7

Κεφάλαιο Δεύτερο

Η κρίση των Στενών της Ταϊβάν.....13
Τι οδήγησε στην κρίση των Στενών της Ταϊβάν.....17
Η οπτική της Κίνας και οι αντιλήψεις των ελίτ.....21
Η οπτική των ΗΠΑ και οι αντιλήψεις των ελίτ.....26
Η οπτική της Ιαπωνίας και οι αντιλήψεις των ελίτ.....29

Κεφάλαιο Τρίτο

Η κρίση των Νησιών Σενιάκου.....34
Η οπτική της Κίνας και οι αντιλήψεις των ελίτ.....38
Η οπτική της Ιαπωνίας και οι αντιλήψεις των ελίτ.....41
Η οπτική των ΗΠΑ και οι αντιλήψεις των ελίτ.....45

Κεφάλαιο Τέταρτο

Ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας
Η αντίδραση της Κίνας 49
Η αντίδραση της Ιαπωνίας.....53
Συμπεράσματα.....56

Κεφάλαιο Πέμπτο

Το δίλημμα ασφαλείας της συμμαχίας ΗΠΑ-Ιαπωνίας
έναντι της Κίνας

Καταληκτικά συμπεράσματα – Μελλοντικές
προοπτικές.....59

Συγκριτική παρουσίαση των αντιλήψεων των
αμερικανικών και ιαπωνικών ελίτ σχετικά με την απειλή της
Κίνας.....63

Επίλογος

Η κατάσταση σήμερα.....67

Βιβλιογραφία

Πρόλογος

Το Περιβάλλον Ασφαλείας στη Βορειο- ανατολική Ασία Σήμερα

Στις απαρχές του 21^{ου} αιώνα, η Βορειο-ανατολική Ασία χαρακτηρίζεται από μεγάλες αλλαγές στην ισορροπία ισχύος, απρόβλεπτες και ξαφνικές μετατοπίσεις οικονομικής και πολιτικής ισχύος μέσα και μεταξύ των κρατών, πολιτική και πολιτισμική ετερογένεια, αυξανόμενα επίπεδα ενδοπεριφερειακής οικονομικής αλληλεξάρτησης, υποτυπώδεις θεσμούς συλλογικής ασφάλειας, και εκτεταμένες εδαφικές διαμάχες που συνδυάζουν ζητήματα ενεργειακών αποθεμάτων με τον μετα-αποικιακό εθνικισμό. Όλα αυτά τα στοιχεία συνιστούν ένα εκρηκτικό μείγμα και φανερώνουν μια δυνητική αστάθεια στην περιοχή.

Μέσα σε αυτό το κλίμα αβεβαιότητας και ανασφάλειας, δύο ή περισσότεροι υποτιθέμενοι αντίπαλοι θα οδηγούσαν ο ένας τον άλλον να παίρνει προληπτικά, αμυντικά μέτρα, τα οποία θα εκλαμβάνονταν ως επιθετικές απειλές. Αυτό θα όξυνε το δίλημμα ασφαλείας και θα προκαλούσε μια κούρσα εξοπλισμών με αποσταθεροποιητικές συνέπειες.

Την κατάσταση στην περιοχή επιδεινώνει μια σειρά ψυχολογικών παραγόντων -όπως η καχυποψία και η εχθρότητα μεταξύ των περιφερειακών δρώντων λόγω του ιστορικού παρελθόντος- και ζητήματα πολιτικής γεωγραφίας -όπως θαλάσσιες οδοί επικοινωνίας και ενεργειακά αποθέματα. Συνεπώς, είναι φανερό ότι η παρουσία των ΗΠΑ στην περιοχή, και κυρίως στην Ιαπωνία, είναι ο μεγαλύτερος παράγοντας περιορισμού πιθανών

εντάσεων¹. Κατ' επέκταση, και η διατήρηση της συμμαχίας ΗΠΑ-Ιαπωνίας είναι κρίσιμης σημασίας για την σταθερότητα στην περιοχή.

Ακόμη ένας παράγοντας που δρα αποσταθεροποιητικά στην περιφέρεια της Βορειο-ανατολικής Ασίας είναι οι αλλαγές στη δομή του διεθνούς συστήματος μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Από τις στάχτες του διπολικού ψυχροπολεμικού διεθνούς συστήματος αναδύθηκε ένα ασταθές πολυπολικό υποσύστημα στην περιοχή. Αρκετές είναι οι δυνάμεις που θα μπορούσαν εξελιχθούν σε πόλοι του υποσυστήματος. Η Ρωσία δεν φαίνεται ότι θα μπορέσει να ανακάμψει για αρκετά χρόνια -εάν όχι δεκαετίες- στο μέλλον, καθώς έχει να αντιμετωπίσει μια δεινή οικονομική κατάσταση στο εσωτερικό της, με πολιτική αβεβαιότητα και κρατική διαφθορά, και έναν στρατό που πνέει τα λοίσθια. Η μοναδική επίδραση της Μόσχας στην περιοχή είναι μέσω της πώλησης όπλων, ιδίως στην Κίνα.

Η οικονομική στασιμότητα της Ιαπωνίας από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 έχει περιορίσει σημαντικά την συνολική εθνική της ισχύ. Η ιαπωνική οικονομία δεν είναι πιθανό να επανακτήσει άμεσα την αναπτυξιακή πορεία των δεκαετιών του 1970 και 1980, καθώς αντιμετωπίζει πρόβλημα γήρανσης του πληθυσμού της και συρρίκνωση του εργατικού δυναμικού της. Επιπλέον, η Ιαπωνία έχει το 1/10 του πληθυσμού και περίπου το 1/25 της εδαφικής επικράτειας της Κίνας, που είναι και η μεγαλύτερη δύναμη στην Ανατολική Ασία. Μακροπρόθεσμα, η στρατηγική θέση της Ιαπωνίας μπορεί να μοιάζει με αυτήν της Μεγάλης Βρετανίας δηλαδή να είναι το «πλωτό αεροδρόμιο» των ΗΠΑ στην ευρύτερη περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού.

Η Κίνα φαίνεται ότι διαθέτει τα προσόντα να ανελιχθεί σε μεγάλη δύναμη της περιοχής. Ο ρόλος της στην παγκόσμια οικονομία έχει επεκταθεί με ταχύτατους ρυθμούς την τελευταία δεκαετία, ενώ προσελκύει ολοένα και περισσότερο ξένα κεφάλαια στις τεράστιες αγορές της. Ωστόσο, η Κίνα αντιμετωπίζει τεράστιες πολιτικές και κοινωνικές προκλήσεις, που θα

---

¹ Στην πραγματικότητα, ακόμη και οι αισιόδοξες προβλέψεις για την περιοχή βασίζονται στην μακροπρόθεσμη παρουσία του αμερικανικού στρατού. Βλ. ενδεικτικά Robert S. Ross, *The Geography of the Peace: East Asia in the Twenty-first Century*, *International Security*, Vol. 23, No. 4, Spring 1999, pp. 81-118.

μπορούσαν να περιορίσουν την οικονομική ανάπτυξή της, να οδηγήσουν σε κρίση στο εσωτερικό και να την εξωθήσουν σε μια επιθετική εξωτερική πολιτική σε μια κίνηση αντιπερισπασμού της κοινής γνώμης.

Η πρωτοκαθεδρία των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής παγκοσμίως είναι αδιαμφισβήτητη. Το πολιτικό τους σύστημα είναι σταθερό, η οικονομία τους ισχυρή, συνεχίζουν να ηγούνται ισχυρών συμμαχιών και η στρατιωτική υπεροχή της ενισχύεται συνεχώς. Ο ρόλος τους στην Ασία είναι κυρίαρχος και παρουσία τους θα διαρκέσει για αρκετό χρονικό διάστημα ακόμη.

Η μεταβατική περίοδος των περιφερειακών και παγκόσμιων αλλαγών, που ξεκίνησε μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, ολοκληρώθηκε με τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001. Έλαβε χώρα μια σημαντική δομική αλλαγή στις διεθνείς σχέσεις που σχετίζεται με την αμερικανική αντίληψη περί απειλής. Αυτή μετατοπίστηκε από τον διεθνή υπό σοβιετική καθοδήγηση κομμουνισμό στην ασαφώς οριζόμενη υπερεθνική τρομοκρατία, προκαλώντας αναδιάταξη των δυνάμεων².

Οι μεγάλες δυνάμεις πλέον δεν αποτελούν άμεση απειλή για τις ΗΠΑ, γιατί καμία από αυτές δεν μπορεί να τις συναγωνιστεί σε στρατιωτική υπεροχή. Κατά τρόπο ειρωνικό, όμως, το πιο ισχυρό κράτος του κόσμου τώρα νιώθει τρωτό απέναντι σε ασύμμετρες απειλές, προερχόμενες από μικρά αλλά απείθαρχα, προκλητικά κράτη και από παράνομους μη κρατικούς δρώντες, όχι από μεγάλες δυνάμεις. Το παράδοξο της σύγχρονης αμερικανικής ηγεμονίας είναι ότι η αυτοπεποίθησή της συνυπάρχει με μια υπερευαίσθητη επιφυλακτικότητα.

Η αλλαγή αυτή είχε δύο αντιφατικές συνέπειες. Πρώτον, ευνόησε την συνεργασία μεταξύ μεγάλων δυνάμεων, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που παραδοσιακά θεωρούνταν εχθροί. Για παράδειγμα, οι άσπονδοι εχθροί της ψυχροπολεμικής περιόδου, η Ρωσία και η Κίνα προσέγγισαν περισσότερο τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, επειδή η τρομοκρατική απειλή κυριαρχεί και στην εσωτερική πολιτική τους. Η ινδο-πακιστανική αντιπαλότητα δεν στάθηκε

---

² Αναλυτικότερα για τις δομικές αλλαγές που συνέβησαν στις μεταψυχροπολεμικές συμμαχικές σχέσεις βλ. Yoichi Funabashi, *Alliance Tomorrow: Security Arrangements after the Cold War* (Tokyo, Japan: The Tokyo Foundation, 2001), ειδικότερα σελ. 23-27.

εμπόδιο στη συνεργασία τους με τις ΗΠΑ στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας.

Και δεύτερον, αποδυνάμωσε τις δυτικές μόνιμες, πολυμερείς συμμαχίες³. Τα δυτικά κράτη και ιδιαίτερα τα μέλη της Βορειο-ατλαντικής Συμμαχίας (North Atlantic Treaty Organisation, NATO) ανακάλυψαν καινούριους τομείς συνεργασίας, μεταξύ των οποίων οι ανθρωπιστικές επεμβάσεις και η οικοδόμηση ειρήνης σε περιοχές, όπως η πρώην Γιουγκοσλαβία, η Αφρική και το Αφγανιστάν. Την ίδια ώρα, όμως, δεν έλειψαν οι έντονες διαφωνίες των Ευρωπαίων συμμάχων με την τάση των ΗΠΑ για μονομερείς και στρατιωτικές λύσεις, αψηφώντας τους διεθνείς νόμους και οργανισμούς, όπως στην περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου το 1999 και του Ιράκ το 2003.

Σε αντίθεση με την τεταμένη ευρω-ατλαντική συμμαχία, το αμερικανο-κεντρικό δίκτυο διμερών συμμαχιών στην Ασία και τον Ειρηνικό παραμένει σταθερό, με αιχμή του δόρατος την συμμαχία ΗΠΑ-Ιαπωνίας. Η 11^η Σεπτεμβρίου και οι δύο πόλεμοι στο Αφγανιστάν και το Ιράκ δεν είχαν δραστικές συνέπειες στα κράτη της περιφέρειας, καθώς τα περισσότερα από αυτά ήταν απασχολημένα με τον εκσυγχρονισμό τους⁴, διέρχονταν δηλαδή μια μακρόχρονη, αβέβαιη μεταβατική περίοδο.

Συνεπώς, το γεγονός ότι η αμερικανο-ιαπωνική συμμαχία επέζησε μετά την εξαφάνιση της σοβιετικής απειλής, μπορεί να ερμηνευτεί –σύμφωνα με τον Stephen Walt- ως εξής: οι συμμαχίες μπορούν να αντέξουν παρά τις εκτεταμένες αλλαγές στο εσωτερικό ή εξωτερικό περιβάλλον τους, ιδίως όταν οι εθνικοί ηγέτες είναι πρόθυμοι να μειώσουν την αβεβαιότητα στην διάρκεια περιόδων γρήγορης μετάβασης. Για αυτό το λόγο, ισχυρίζεται ο Walt, καμία

---

³ Bruno Tertrais, “The Changing Nature of Military Alliances”, *The Washington Quarterly*, Vol. 27, No. 2, Άνοιξη 2004, σελ. 138-141. Στην μετά την 11/9-εποχή, δύο είναι οι επικρατέστερες τάσεις η στο αμερικανο-κεντρικό σύστημα συμμαχιών: α. η επαναβεβαίωση των ήδη υπαρχουσών διμερών συμμαχιών, βασιζόμενων στην κοινότητα αξιών και συμφερόντων, και β. οι ad hoc συνασπισμοί ή αλλιώς «συνασπισμοί των προθύμων» (coalitions of the willing), που είναι προσωρινοί ευέλικτοι συνασπισμοί κρατών για την εκπλήρωση μιας αποστολής. Ο όρος «συνασπισμοί των προθύμων» αποδίδεται στον Richard Haass, *Alliances and Coalition Building for Contemporary Conflict* (International Institute for Strategic Studies, September 1998), σελ. 21.

⁴ Akio Watanabe, “A Continuum of Change”, *The Washington Quarterly*, Vol. 27, No. 4, Φθινόπωρο 2004, σελ. 141.

χώρα δεν έχει ακόμη κάνει καμία κίνηση προς την κατάργηση της συμμαχίας της με τις Ηνωμένες Πολιτείες, καθώς θεωρεί ότι η εγκατάλειψη της συμμαχίας θα την αφήσει σε χειρότερη θέση, όχι καλύτερη⁵.

Κυρίαρχο ρόλο στον εκσυγχρονισμό των κρατών της Ασίας και του Ειρηνικού κατέχουν τόσο οι ΗΠΑ όσο και η Ιαπωνία, παρέχοντας ανεκτίμητη οικονομική βοήθεια και βιομηχανική τεχνολογία. Δεν θα μπορούσε να νοηθεί η οικονομική άνοδος της Κίνας, της Ταϊβάν και άλλων κρατών της Νοτιο-ανατολικής Ασίας χωρίς την αποφασιστική συμβολή της αμερικανο-ιαπωνικής συμμαχίας. Αυτό το ιστορικό καθήκον του εκσυγχρονισμού παραμένει ανεκπλήρωτο στην Ασία. Μια ισχυρή συμμαχία μεταξύ των δύο μεγαλύτερων οικονομιών του κόσμου, των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας θα συνεχίσει να είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη αυτού του έργου.

Βέβαια εκτός από λεφτά και τεχνολογία, η Ιαπωνία υπηρέτησε και ως παράδειγμα εκσυγχρονισμού προς τα υπόλοιπα αναπτυσσόμενα κράτη της περιφέρειας, προωθώντας ένα μη-Δυτικό μοντέλο αναπτυγμένης οικονομίας, συνταγματικής δημοκρατίας και κράτους δικαίου. Είναι η περίοδος που έννοιες όπως «ήπια ισχύς» (soft power) και «ισχύς των πολιτών» (civilian power) κερδίζουν όλο και περισσότερο έδαφος και οι πολίτες της Ιαπωνίας νιώθουν την ανάγκη η χώρα τους να παίξει ένα πιο ενεργό ρόλο στο παγκόσμιο σκηνικό, που θα επεκτείνεται και πέραν των καθαρά οικονομικών ζητημάτων, όπως η ανάπτυξη, το περιβάλλον, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η διατήρηση της ειρήνης και ο αφοπλισμός⁶

Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η Ουάσιγκτον επεδίωξε να συνεχίσει να ενισχύει τους δεσμούς της με τους Ασιάτες συμμάχους της στην περιοχή του Ειρηνικού, ιδίως με την Ιαπωνία. Αυτές οι προσπάθειες είχαν και έχουν εν μέρει ως κίνητρο τον έλεγχο της ανερχόμενης Κίνας με τις αβέβαιες προθέσεις της. Η θεωρία περί απειλής της Κίνας εμφανίστηκε στα μέσα της

---

⁵ Stephen M. Walt, "Why Alliances Endure or Collapse", *Survival*, Vol. 39, No. 1, Άνοιξη 1997, σελ. 156-179.

⁶ Yoichi Funabashi, "Japan and the New World Order", *Foreign Affairs*, Χειμώνας 1991/92, σελ. 58-74.

δεκαετίας του 1990 και επηρέασε σημαντικά την αμερικανο-ιαπωνική συμμαχία.

Εξάλλου, οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία συνεχίζουν να θεωρούν ότι ακόμη υφίστανται εξωτερικές απειλές στην εθνική ασφάλειά τους, συνεπώς η συμμαχία τους θα συνεχίσει να έχει λόγο ύπαρξης⁷. Η αμερικανο-ιαπωνική συμμαχία έχει να πολεμήσει την διεθνή τρομοκρατία, να πατάξει την διασπορά όπλων μαζικής καταστροφής (Weapons of Mass Destruction, WMD) και να απαντήσει στις προκλήσεις από αναδύομενες δυνάμεις, που θα μπορούσαν να αναστατώσουν την υπάρχουσα διεθνή τάξη⁸.

Στο πρώτο κεφάλαιο του παρόντος πονήματος θα παρουσιαστούν τα μεθοδολογικά εργαλεία και το θεωρητικό μοντέλο, σύμφωνα με το οποίο θα μελετηθεί η δυναμική της αμερικανο-ιαπωνικής συμμαχίας έναντι της Κίνας. Στο δεύτερο και τρίτο κεφάλαιο θα αναλυθούν δύο περιπτωσιολογικές μελέτες στα μέσα της δεκαετία του 1990. Η πρώτη περίπτωση αφορά την κρίση των Στενών της Ταϊβάν με επίκεντρο τις sino-αμερικανικές σχέσεις, ενώ η δεύτερη περίπτωση αφορά την κρίση των Νησιών Σενκάκου εστιάζοντας στις sino-ιαπωνικές σχέσεις. Στο τέταρτο κεφάλαιο, οι δύο περιπτωσιολογικές μελέτες θα συγκριθούν με τον Πόλεμο κατά της Τρομοκρατίας, μετά τα χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στις Ηνωμένες Πολιτείες. Στα δύο τελευταία κεφάλαια, τα ευρήματα των περιπτωσιολογικών μελετών θα χρησιμοποιηθούν για να διερευνηθούν οι τάσεις και η δυναμική της συμπεριφοράς στις σχέσεις ασφαλείας των τριών χωρών, ενώ θα γίνει και μια σύντομη επισκόπηση των πρόσφατων εξελίξεων στην τριμερή σχέση.

---

⁷ Αναλυτικότερα για την συζήτηση που έχει ξεσπάσει στις ΗΠΑ περί χρησιμότητας ή μη των συμμαχιών τους μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, βλ. Kurt M. Campbell, "The End of Alliances? Not so Fast", *The Washington Quarterly*, Vol. 27, No. 2, Άνοιξη 2004, σελ. 151-163. Επίσης, Bruce W. Jentleson, "Tough Love Multilateralism", *The Washington Quarterly*, Vol. 27, No. 1, Χειμώνας 2003/04, σελ. 7-24, Steven E. Meyer, "Carcass of Dead Policies: The Irrelevance of NATO", *Parameters*, Vol.33, No. 4, Χειμώνας 2003/04, σελ. 83-97, και Colin L. Powell, "A Strategy of Partnerships", *Foreign Affairs*, Vol. 83, No. 1, Ιανουάριος/Φεβρουάριος 2004, σελ. 22-34.

⁸ Dingli Shen, "Can Alliances Combat Contemporary Threats?", *The Washington Quarterly*, Vol. 27, No. 2, Άνοιξη 2004, σελ. 171.

Κεφάλαιο

Πρώτο

Θεωρία και Μεθοδολογία

Η Βορειο-ανατολική Ασία είναι η μόνη περιοχή στον κόσμο όπου μια στρατιωτική σύγκρουση μεταξύ μεγάλων δυνάμεων – της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας, της Ιαπωνίας και των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής- είναι ένα πιθανό αποτέλεσμα των διεθνών σχέσεων σε βραχύ ή μεσοπρόθεσμο διάστημα. Στην μεταψυχροπολεμική τριμερή αυτή σχέση οι ΗΠΑ είναι η μοναδική υπερδύναμη με συγκριτικά μεγάλο πλεονέκτημα έναντι και της Κίνας και της Ιαπωνίας και με ηγεμονική στρατιωτική θέση στην περιοχή.

Σύμφωνα με την παραδοσιακή σχολή του δομικού ρεαλισμού τα κράτη συνάπτουν συμμαχίες προκειμένου να εμποδίσουν ισχυρότερες δυνάμεις από το να κυριαρχήσουν¹. Στο άναρχο διεθνές περιβάλλον, τα κράτη ως ορθολογικοί δρώντες επιδιώκουν την ασφάλειά τους, επιτυγχάνοντας ολοένα και περισσότερο στρατιωτική υπεροχή, ισχύ. Τα κράτη επιλέγουν να συμμαχήσουν για να προστατευτούν από κράτη ή συνασπισμούς κρατών, των οποίων η ολοένα αυξανόμενη ισχύς αποτελεί απειλή. Επιλέγουν να εξισορροπήσουν την ισχύ ώστε να αποτραπεί η ανάδειξη ηγεμονικής δύναμης που μπορεί να απειλήσει και να ανατρέψει το status quo. Συχνά μάλιστα επιλέγουν να συμμαχήσουν με την αδύναμη πλευρά, γιατί αυτή είναι που απειλείται από την δυνατότερη².

Σε μια τέτοια κατάσταση, ο δομικός ρεαλισμός θα προέβλεπε εξισορρόπηση της ισχύος από την Κίνα και την Ιαπωνία έναντι της ηγεμονικής Αμερικής. Στην πραγματικότητα, όμως, αυτό δεν συμβαίνει και δεν φαίνεται

---

¹ Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics* (New York.: McGraw-Hill, 1979), κεφ. 6, και Hans Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, 6th edition, rev. Kenneth W. Thompson, (New York: McGraw-Hill Knopf, 1985), μέρος 4.

² Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics* (New York.: McGraw-Hill, 1979), σελ. 126-127.

ότι είναι πιθανό να συμβεί σε βραχύ ή μεσοπρόθεσμο διάστημα. Αυτό που ανατρέπει την δομική ρεαλιστική θεωρία είναι το γεγονός ότι στην περίπτωση της συμμαχίας ΗΠΑ-Ιαπωνίας η κυρίαρχη δύναμη συμμαχεί με μια μικρότερη δύναμη εναντίον μιας ακόμη μικρότερης δύναμης. Ένα κράτος δεν συνάπτει συμμαχία με ένα άλλο από το οποίο νιώθει να απειλείται εκτός αν αυτή η συμμαχία το βοηθήσει να αντιμετωπίσει μια ακόμη μεγαλύτερη απειλή. Έτσι, μπορούμε να καταλήξουμε ότι στα αρχικά στάδια της συμμαχίας, οι ΗΠΑ μπορεί να ένιωθαν μια απειλή από την πιθανή ανάδυση του ιαπωνικού милитарισμού, αλλά η μεγαλύτερη απειλή ήταν ο κομμουνισμός. Στην πορεία εξέλιξης της συμμαχίας, η σχέση μεταξύ ΗΠΑ και Ιαπωνίας καλλιέργησε μια θετική αντίληψη για τον άλλο και η αντίληψη απειλής περιορίστηκε. Σε αυτό συνέβαλε η σύγκλιση ταυτότητας μεταξύ ΗΠΑ και Ιαπωνίας στην μεταπολεμική περίοδο ως βιομηχανικών δημοκρατιών.

Η θεωρία ισορροπίας της απειλής του Stephen Walt τροποποίησε το δομικό ρεαλιστικό επιχειρήμα για να δείξει ότι ένα κράτος θα συμμαχήσει με ένα άλλο βασιζόμενο όχι καθαρά σε κριτήρια ισχύος. Σύμφωνα με τον Walt, τα κράτη συμμαχούν για να αντιμετωπίσουν απειλές και το επίπεδο απειλής καθορίζεται από την συνολική ισχύ, την γεωγραφική εγγύτητα, τις επιθετικές ή αμυντικές ικανότητες, και τελικά από τις αντιλήψεις για τις προθέσεις των άλλων.

Κεντρικό ζήτημα στη θεωρία ισορροπίας απειλής του Walt αναδεικνύονται οι αντιλήψεις, καθώς τα στοιχεία της γεωγραφικής εγγύτητας και οι επιθετικές ή αμυντικές ικανότητες εντάσσονται στην συνολική ισχύ. Συνεπώς, ο παράγοντας κλειδί είναι η αντίληψη περί απειλής την οποία διαμορφώνουν οι κρατικές ελίτ³. Οι αντιλήψεις αυτών των ελίτ είναι η βάση συμπεριφοράς των κρατών στις διεθνείς σχέσεις ασφαλείας. Οι αντιλήψεις⁴

---

³ Alexander George, "The Operational Code: A Neglected Approach to the Study of Political Leaders and Decision Making", *International Studies Quarterly*, Vol. 13, No. 2, 1969, σελ. 190-222.

⁴ Οι αντιλήψεις – και όχι οι υλικές ικανότητες – βρίσκονται στο επίκεντρο των θεωριών των Stephen M. Walt και Glenn H. Snyder. Ο Walt αναφέρεται σε ιδεολογίες και προθέσεις για να ερμηνεύσει τον σχηματισμό των συμμαχιών, ενώ ο Snyder υιοθετεί τον όρο νόρμες, εννοώντας πεποιθήσεις, κανόνες, αξίες και θεσμούς που έχουν αφομοιωθεί από τις συλλογικότητες μέσα από την κουλτούρα και την ιστορία. Κλασικό έργο για τις αντιλήψεις των ηγετών και των ελίτ είναι του Robert Jervis, *Perception and Misperception in International Politics* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1976), κεφ. 6.

σχετικά με τις προθέσεις των άλλων κρατών ή αλλιώς *perceived intentions* κατά την ορολογία του Stephen Walt⁵ έχουν σημαντική επιρροή στις επιλογές των συμμαχιών και την διαμόρφωσή τους. Σύμφωνα με τον Walt, όσο αυξάνονται οι επιθετικές (ως εκ τούτου επεκτατικές) ικανότητες ενός κράτους και οι βίαιες προθέσεις του να απειλήσει τα ζωτικά συμφέροντα ή την κυριαρχία άλλων κρατών, τόσο αυξάνονται και οι πιθανότητες τα κράτη αυτά να συνασπιστούν εναντίον του απειλητικού κράτους⁶, ενώ το αδύναμο κράτος που δεν μπορεί να διατηρήσει το *status quo* ή να το αλλάξει προς το συμφέρον του, συντάσσεται με την απειλητική δύναμη, προκειμένου να την κατευνάσει ή με την ελπίδα ότι επέλεξε την πλευρά του κερδισμένου⁷.

Στην πρώτη περίπτωση τα κράτη συμμαχούν εναντίον της απειλής για να την εξισορροπήσουν οι δεσμοί μεταξύ τους ενισχύονται, ο φόβος αποσκίρτησης μειώνεται και έτσι αυξάνει ο κίνδυνος παγίδευσης, ενώ στην δεύτερη περίπτωση τα μικρά κράτη κάνουν μεγάλες παραχωρήσεις, χάνοντας την αυτονομία τους, εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την κυρίαρχη δύναμη και ζουν συνεχώς με τον φόβο της εγκατάλειψης.

Στην ανάλυση θα ενσωματωθεί ακόμη και η πτυχή της δυναμικής των συμμαχικών σχέσεων. Κλασική ανάλυση αναφορικά με την δυναμική των συμμαχιών είναι το άρθρο του Glenn Snyder «The Security Dilemma in Alliance Politics». Ο Snyder θεωρεί ότι σε κάθε συμμαχία υπάρχει η πιθανότητα εγκατάλειψης (*abandonment*) και παγίδευσης (*entrapment*). Οι δύο αυτές τάσεις επηρεάζονται από το επίπεδο εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών, την σύγκλιση των εθνικών συμφερόντων και τις ασυμμετρίες αλληλεξάρτησης.

Επίσης βλ. Thomas J. Christensen, "Perceptions and Alliances in Europe, 1860-1940", *International Organization*, Vol. 51, No. 1, Winter 1997, σελ. 68-70, και Jeffrey W. Taliaferro, "Security Seeking under Anarchy: Defensive Realism Revisited", *International Security*, Vol. 25, No.3, Winter 2000/01, σελ. 141-142.

⁵ Stephen M. Walt, *The Origins of Alliances* (Ithaca N.Y.: Cornell University Press, 1987), σελ. 25-28. Να σημειωθεί ότι οι Christensen και Snyder χρησιμοποιούν την διάκριση ανάμεσα στην αντίληψη για αμυντικό πλεονέκτημα (*perceived defensive advantage*) και επιθετικό πλεονέκτημα (*perceived offensive advantage*). Η αντίληψη για αυξημένο επιθετικό πλεονέκτημα οδηγεί σε υψηλό κίνδυνο παγίδευσης, ενώ η αντίληψη επιθετικής υπεροχής οδηγεί σε εγκατάλειψη. Βλ. Thomas J. Christensen and Jack Snyder, "Chain Gangs and Passed Bucks, Predicting Alliance Patterns in Multipolarity", *International Organization*, Vol. 44, No. 2, Spring 1990, σελ. 143-148.

⁶ Stephen M. Walt, *The Origins of Alliances* (Ithaca N.Y.: Cornell University Press, 1987), σελ. 32, 165-168, 172-180.

⁷ Stephen M. Walt, "Testing Theories of Alliance Formation: The Case of Southwest Asia", *International Organization*, Vol. 42, No. 2, Spring 1988, σελ. 282.

Εάν ένα κράτος αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως περισσότερο εξαρτώμενο από κάποιο άλλο, τότε αυτό φοβάται την εγκατάλειψη. Εάν ένα κράτος αντιλαμβάνεται τα συμφέροντά του σε σημαντικό βαθμό διαφορετικά από του άλλου κράτους, τότε φοβάται την παγίδευση.

Ο Snyder εισάγει την έννοια του διλήμματος ασφαλείας της συμμαχίας (alliance security dilemma), σύμφωνα με το οποίο «σε ένα πολυπολικό σύστημα, οι συμμαχίες δεν ποτέ απόλυτα σταθερές, ανεξαρτήτως του περιεχομένου της γραπτής συμφωνίας. Συνεπώς, ο φόβος εγκατάλειψης από τον σύμμαχο είναι συνεχώς παρών. Η εγκατάλειψη, γενικά, είναι «λιποταξία», η οποία μπορεί να πάρει διάφορες μορφές: ο σύμμαχος μπορεί να συνταχθεί με τον αντίπαλο, να ακυρώσει το συμβόλαιο της συμμαχίας, να αποτύχει στην εκπλήρωση των υποχρεώσεών του ή να αποτύχει να παράσχει υποστήριξη σε ενδεχόμενα συγκρούσεων ή κρίσεων... Παγίδευση σημαίνει να παρασυρθεί ο ένας σύμμαχος σε μια σύγκρουση για τα συμφέροντα του άλλου συμμάχου, τα οποία δεν συμμερίζεται καθόλου ή μερικώς... Οι κίνδυνοι εγκατάλειψης και παγίδευσης είναι έννοιες αντιστρόφως ανάλογες, δηλαδή η μείωση του ενός τείνει να αυξάνει τον άλλον».⁸

Ο Snyder εξηγεί ότι η φύση αυτού του διλήμματος επηρεάζεται από την πολικότητα (polarity) του διεθνούς συστήματος⁹. Σε ένα διπολικό σύστημα – όπως ήταν το ψυχροπολεμικό – δεν υπάρχει το δίλημμα συμμαχίας γιατί δεν υπάρχει ανησυχία εγκατάλειψης, καθώς οι δύο υπερδυνάμεις είναι σταθερά δεσμευμένες από τα συμφέροντά τους να υπερασπιστούν τους συμμάχους τους και να τους κρατήσουν στην συμμαχία. Έτσι, μόνο τα μικρά κράτη φοβούνται μήπως παγιδευτούν σε ξένες συγκρούσεις και συχνά υιοθετούν ουδέτερη πολιτική στάση. Αντιθέτως, σε ένα πολυπολικό διεθνές σύστημα το δίλημμα

---

⁸ Glenn H. Snyder, “The Security Dilemma in Alliance Politics”, World Politics, Vol. 36, No. 4, July 1984, σελ. 461-495. συγκεκριμένα σελ.477

⁹ Για άλλους παράγοντες που επηρεάζουν το δίλημμα ασφαλείας της συμμαχίας βλ. Glenn H. Snyder, “The Security Dilemma in Alliance Politics”, World Politics, Vol. 36, No. 4, July 1984, στον πίνακα της σελίδας 469 και τους Thomas J. Christensen and Jack Snyder, “Chain Gangs and Passed Bucks, Predicting Alliance Patterns in Multipolarity”, International Organization, Vol. 44, No. 2, Spring 1990, σελ. 140-141. Να σημειωθεί ότι οι Christensen και Snyder χρησιμοποιούν ελαφρώς διαφορετική ορολογία – chain-ganging και buck-passing – για να περιγράψουν τα ίδια φαινόμενα με τον Glenn H. Snyder δηλαδή entrapment και abandonment, αντιστοίχως. Τέλος ο Stephen M. Walt χρησιμοποιεί τους ανάλογους όρους balancing και bandwagoning, βλ. το έργο του The Origins of Alliances (Ithaca N.Y.: Cornell University Press, 1987), σελ.18-21.

ασφαλείας της συμμαχίας είναι πολύ έντονο, αναγκάζοντας τα κράτη να κάνουν δύσκολες επιλογές. Όταν ο κίνδυνος εγκατάλειψης είναι υψηλός, ο κίνδυνος παγίδευσης είναι χαμηλός, και το αντίστροφο. Ο μεγάλος βαθμός εμπιστοσύνης μπορεί να αμβλύνει τα άκρα.

Σε μια πρώτη προσέγγιση μπορούν να ειπωθούν τα εξής: 1. το επίπεδο εμπιστοσύνης μεταξύ ΗΠΑ και Ιαπωνίας είναι υψηλό, οπότε οι φόβοι παγίδευσης-εγκατάλειψης μέσα στη συμμαχία θα είναι τουλάχιστον μετριασμένοι, 2. οι Ηνωμένες Πολιτείες υπερισχύουν οικονομικά και στρατιωτικά της Ιαπωνίας, οδηγώντας πιθανόν την τελευταία να αντιλαμβάνεται τον εαυτό της ως περισσότερο εξαρτώμενη από τις δύο και έτσι να φοβάται την εγκατάλειψη, 3. η σύγκλιση των ταυτοτήτων ΗΠΑ και Ιαπωνίας ως βιομηχανικών δημοκρατιών οδηγεί και σε σύγκλιση συμφερόντων, 4. η Ιαπωνία θα τείνει να ενισχύει τους συμμαχικούς της δεσμούς με τις ΗΠΑ, γεγονός το οποίο θα κάνει την συμμαχία πιο απειλητική στα μάτια της Κίνας, και 5. η αβεβαιότητα σχετικά με τις προθέσεις της Κίνας ως ανερχόμενης περιφερειακής δύναμης, η οποία είναι στο στάδιο οικονομικού και στρατιωτικού εκσυγχρονισμού, ενώ συνεχίζει να τελεί υπό κομμουνιστική καθοδήγηση.

Σε αυτό το πλαίσιο και για τους σκοπούς της μελέτης, ορίζεται ως κύρια ανεξάρτητη μεταβλητή η αντίληψη των ελίτ για τις προθέσεις - ικανότητες (πολιτικές, οικονομικές ή στρατιωτικές) ενός κράτους και το εθνικό συμφέρον του. Η αντίληψη αυτή θα παράγει μια απόφαση που θα καθορίσει με την σειρά της τις δράσεις ενός κράτους και τελικά την συμπεριφορά του στις σχέσεις ασφαλείας. Ως εξαρτημένη μεταβλητή ορίζεται η μεμονωμένη πολιτική, οικονομική ή στρατιωτική δράση ή συνδυασμός αυτών από ένα κράτος σε απάντηση μιας δράσης από ένα άλλο κράτος. Οι παρεμβάλλουσες μεταβλητές είναι οι διάφοροι πολιτικοί, οικονομικοί ή στρατιωτικοί παράγοντες που ενδέχεται να επηρεάζουν τις αντιλήψεις, τις αποφάσεις και τελικά τις δράσεις των κρατικών ελίτ.

Με βάση το παραπάνω θεωρητικό μοντέλο θα εξεταστεί η δυναμική της συμμαχίας ΗΠΑ-Ιαπωνίας απέναντι στην Κίνα σε περιόδους κρίσεων. Δύο

είναι οι υποθέσεις εργασίας της μελέτης: 1. το αδύναμο μέλος της συμμαχίας η Ιαπωνία υπό τον φόβο εγκατάλειψης και απέναντι στην απειλή της Κίνας τείνει να ενισχύει την συνεργασία με το άλλο μέλος της συμμαχίας τις ΗΠΑ.

2. το ισχυρό μέλος της συμμαχίας οι ΗΠΑ υπό τον φόβο παγίδευσης (να συρθεί σε μια ξένη σύγκρουση) και απέναντι στην απειλή της Κίνας τείνει να κρατά ουδέτερη στάση προς την Ιαπωνία και να παροτρύνει προς την αποσόβηση της κρίσης.

Η ανάλυση θα γίνει σε δυαδικά σχήματα μεταξύ ενός μέλους της Συμμαχίας και της Κίνας κάθε φορά.. Έχουν επιλεγθεί δύο περιπτωσιολογικές μελέτες η κρίση των Στενών της Ταϊβάν και η κρίση των Νησιών Σενκάκου το 1996, όπου θα αναλυθούν η δυάδα Κίνα και ΗΠΑ και η δυάδα Κίνα και Ιαπωνία, αντιστοίχως. Οι δύο αυτές περιπτώσεις στη συνέχεια θα συγκριθούν με τον Πόλεμο κατά της Τρομοκρατίας, μετά τα χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Τα ευρήματα των περιπτωσιολογικών μελετών θα χρησιμοποιηθούν για να διερευνηθούν οι τάσεις και η δυναμική της συμπεριφοράς στην σχέση ασφαλείας των τριών χωρών. Πιο συγκεκριμένα, θα αναλυθεί η δυναμική της παγίδευσης-εγκατάλειψης στην συμμαχία ΗΠΑ-Ιαπωνίας έναντι της Κίνας στο πλαίσιο της προσέγγισης ισορροπίας της απειλής. Τελικά , η ανάλυση αυτή θα χρησιμοποιηθεί ώστε να γίνουν μερικές προβλέψεις σχετικά με το μέλλον της τριμερούς σχέσης.

Κεφάλαιο Δεύτερο

Η Κρίση των Στενών της Ταϊβάν

Τον Μάρτιο του 1996, η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας πραγματοποίησε πυραυλικές δοκιμές έξω από τα δύο μεγαλύτερα λιμάνια¹ της Ταϊβάν, το Kaohsiung και το Keelung (το οποίο βρίσκεται σε απόσταση μόλις 60 χιλιομέτρων από το ιαπωνικό νησί Yonaguni), ενώ διεξήγαγε και σειρά εκτεταμένων στρατιωτικών ασκήσεων με αληθινά πυρά στα Στενά της Ταϊβάν. Αυτές οι κινεζικές στρατιωτικές κινήσεις έλαβαν χώρα ενώ πολίτες της Ταϊβάν ετοιμάζονταν να προσέλθουν στις κάλπες για τις πρώτες άμεσες προεδρικές εκλογές, σε μία προσπάθεια πίεσης των ψηφοφόρων της Ταϊβάν να απορρίψουν τον προεδρικό υποψήφιο Lee Teng-hui, ο οποίος υποστήριζε την ανεξαρτησία του νησιού από την κινεζική ενδοχώρα

Ο κινεζικός στρατός People's Liberation Army (PLA) εξέδωσε προειδοποίηση για τα πλοία και τα αεροπλάνα να παραμείνουν μακριά από την περιοχή, ενώ οι ασκήσεις ήταν σε εξέλιξη. Κινεζικά πολεμικά αεροσκάφη πλησίασαν την διαχωριστική γραμμή στα στενά της Ταϊβάν, προκαλώντας την άμεση αποστολή ταϊβανέζικων αεροσκαφών στην περιοχή. Τελικά, οι ασκήσεις ολοκληρώθηκαν όπως ήταν προγραμματισμένο χωρίς να οξυνθεί περισσότερο η κρίση, αφήνοντας την διπλωματία να διορθώσει τις ζημιές.

Με την έναρξη των στρατιωτικών ασκήσεων, οι ΗΠΑ αντέδρασαν τόσο πολιτικά όσο και στρατιωτικά. Η Ουάσινγκτον υπέβαλε επίσημο διάβημα διαμαρτυρίας στην αμερικανική πρεσβεία στο Πεκίνο, χαρακτηρίζοντας τις ασκήσεις «προκλητικές και απερίσκεπτες». Ο Σύμβουλος Εθνικής Ασφάλειας Anthony Lake προειδοποίησε την Κίνα ότι θα θεωρηθεί υπεύθυνη για οτιδήποτε ατυχήματα και πως μια επίθεση εναντίον της Ταϊβάν θα κατέληγε σε

---

¹ Willis Witter, "Taiwan Watches Tests Begin; China Fires Two Unarmed Missiles into Target Zones near Port Cities", The Washington Times, 8 Μαρτίου 1996, σελ. A1.

«σοβαρές συνέπειες». Η κυβέρνηση απείλησε ακόμη ότι η αμερικανική πολιτική της «Μίας Κίνας» (One-China policy) θα ετίθετο σε σοβαρό κίνδυνο από τις προκλητικές κινήσεις του Πεκίνου. Οι ΗΠΑ, επίσης, σε μια προσπάθεια άσκησης οικονομικής πίεσης στην Κίνα, προέτρεψαν την Ιαπωνία να διακόψει την παροχή οικονομικής βοήθειας προς της κομμουνιστική χώρα, η οποία την χρονιά εκείνη κυμαινόταν στα 6 δις δολάρια. Τελικά, το κυβερνών Φιλελεύθερο Δημοκρατικό Κόμμα (Liberal Democratic Party, LDP) της Ιαπωνίας αρνήθηκε να παράσχει την βοήθεια.

Η στρατιωτική απάντηση ήρθε λίγο αργότερα. Το αμερικανικό Πεντάγωνο απέστειλε αεροπλάνα παρακολούθησης και δύο αεροπλανοφόρα στην περιοχή², στην μεγαλύτερη συγκέντρωση αμερικανικής ναυτικής δύναμης στην Ανατολική Ασία από τον Πόλεμο του Βιετνάμ στα τέλη της δεκαετίας του 1960. Αρχικά, η Κίνα απάντησε ότι θα θάψει τους εισβολείς σε μια «θάλασσα φωτιάς», αλλά η στρατιωτική υπεροχή της Αμερικής και η αποφασιστική αντίδρασή της δεν άφησαν περιθώρια στην Κίνα, η οποία τελικά ολοκλήρωσε τις ασκήσεις χωρίς περαιτέρω προκλήσεις.

Η πρώτη δημόσια αντίδραση της Ιαπωνίας στην κρίση ήρθε την ημέρα που άρχισαν οι δοκιμαστικές βολές των πυραύλων. Ο πρωθυπουργός Ryutaro Hashimoto, τηρώντας στάση αναμονής, δήλωσε ότι «πιθανόν δεν θα υπάρξουν νομικά προβλήματα αφού οι δοκιμές λαμβάνουν χώρα σε διεθνή ύδατα», επισημαίνοντας ωστόσο ότι αυτές οι πυραυλικές δοκιμές «κινούνται προς μια λάθος κατεύθυνση»³. Άλλα κυβερνητικά στελέχη εξέφρασαν ανησυχία για την εγγύτητα των πυραυλικών δοκιμών στην ιαπωνική επικράτεια, επηρεάζοντας ενδεχομένως την ναυσιπλοΐα, την αλιεία και την εναέρια κυκλοφορία στην περιοχή. Ο Υπουργός Εξωτερικών Yukihiko Ikeda καυτηρίασε τις δοκιμές ως αντιπαραγωγικές.

Το ιαπωνικό υπουργείο Άμυνας κατέστρωσε σχέδιο εκκένωσης των Ιαπώνων από την Ταϊβάν σε περίπτωση σύρραξης, έλαβε μέτρα για την

---

² Geoffrey Crothall και Dennis Engbarth, "US Send Second Carrier, Support Ships to Strait", South China Morning Post, 12 Μαρτίου 1996, σελ. 1.

³ Kwan Weng Kin, "No Grounds for Tokyo to Ask Chinese to Stop Tests", The Straits Times, 9 Μαρτίου 1996, σελ. 19.

ασφάλεια των ακτών, και την μετόπισθεν υποστήριξη των αμερικανών ενόπλων δυνάμεων. Επιπλέον, ο πρωθυπουργός Hashimoto παρακολουθούσε προσωπικά την εξέλιξη των κινεζικών ασκήσεων, λαμβάνοντας συνεχώς πληροφορίες από τις ΗΠΑ.

Η κρίση των Στενών της Ταϊβάν ενίσχυσε σε μεγάλο βαθμό την αντίληψη απειλής της Ιαπωνίας από την Κίνα, οδηγώντας παράλληλα και στην ενίσχυση της σχέσης ασφαλείας μεταξύ ΗΠΑ και Ιαπωνίας. Απόδειξη αυτής της τάσης ήταν οι Οδηγίες για την Αμυντική Συνεργασία ΗΠΑ-Ιαπωνίας (Guidelines for US-Japan Defense Cooperation), που παρείχαν το αναθεωρημένο πλαίσιο για την συμμαχία ασφαλείας των δύο χωρών και περιελάμβαναν «περιοχές γύρω από την Ιαπωνία που έχουν σημαντική επιρροή στην ειρήνη και την ασφάλεια της χώρας»⁴ (areas surrounding Japan), δείχνοντας εμμέσως και την Ταϊβάν. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε που ο Πρόεδρος του Συμβουλίου Πολιτικής και Έρευνας του LDP, Taku Yamasaki που είχε προτείνει την ενίσχυση της αμυντικής συνεργασίας των δύο χωρών μετά την ένταση που προκάλεσε η Κίνα στα στενά της Ταϊβάν⁵.

Αυτή η κρίση ήταν ακόμη ένα σημείο ύφεσης στις σχέσεις ΗΠΑ και Κίνας μετά την σφαγή της Tiananmen Square, όπου οι δύο χώρες βρέθηκαν στα πρόθυρα στρατιωτικής σύγκρουσης⁶. Ταυτόχρονα, όμως, ήταν και σημείο καμπής στις διμερείς σχέσεις τους, σημείο μετάβασης από την σύγκρουση στην «στρατηγική συνεργασία», την οποία η κυβέρνηση Clinton ακολούθησε τα επόμενα χρόνια.

Αναμφίβολα, ο κινεζικός στρατός αποπειράθηκε να επηρεάσει το αποτέλεσμα των προεδρικών εκλογών στην Ταϊβάν, όμως η μεγάλη νίκη του Lee Teng-hui ανέτρεψε τα σχέδια των γερακιών. Ο Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός έδειξε ότι μπορεί να αναστατώσει σημαντικά τις εναέριες και θαλάσσιες συγκοινωνίες στην Ταϊβάν, διεξάγοντας μόνο ασκήσεις, και με

---

⁴ United States Department of Defense, "Amendment to the US-Japan Acquisition and Cross-Servicing Agreement (ACSA)", 28 Απριλίου 1998, www.defenselink.mil/news/Apr1998/b04281998_bt196-98.html, (πρόσβαση 17/02/2004).

⁵ "LDP's Yamasaki wants to strengthen military accord", Japan Economic Newswire, 13 March 1996.

⁶ Barton Gellman, "US and China Nearly Came to Blows in '96: Tension Over Taiwan Prompted Repair of Ties", The Washington Post, 21 Ιουνίου 1998, σελ. A01.

εμφανείς τις επιλοκές ενός πιθανού ναυτικού αποκλεισμού. Εκ του αποτελέσματος, είναι προφανές ότι η Κίνα δεν είχε πρόθεση να ξεκινήσει εχθρικές συμπλοκές με την Ταϊβάν, αλλά να εκφοβίσει μέσω επίδειξης δύναμης. Την περίοδο των δοκιμών, πάντως, η διάταξη και οι κινήσεις των στρατευμάτων και των όπλων δεν μπορούσαν να υποτιμηθούν, αγνοώντας την πιθανότητα σχεδιαζόμενης εισβολής στο νησί.

Η αμερικανική αντίδραση ήταν σχεδιασμένη να αποτρέψει το ξέσπασμα ένοπλης σύγκρουσης μεταξύ Κίνας και Ταϊβάν. Ο πιο προφανής λόγος είναι ότι οι ΗΠΑ έχουν δεσμευτεί να προστατεύσουν την Ταϊβάν από απρόκλητη κινεζική επίθεση και δεν ήθελαν να αθετήσουν την υπόσχεσή τους, θέτοντας σε αμφισβήτηση οποιεσδήποτε δεσμεύσεις τους έναντι των συμμάχων τους στην ανατολική Ασία

Ακόμη ένας λόγος για την έντονη αντίδραση των ΗΠΑ ήταν η κινεζική πυρηνική απειλή. Λίγους μήνες νωρίτερα, τον Ιανουάριο, ο στρατηγός του κινεζικού στρατού Xiong Cuangkai είχε πει στον αμερικανό υφυπουργό Άμυνας Charles Freeman ότι οι ΗΠΑ δεν θα απειλούσαν την Κίνα με πυρηνική επίθεση, επειδή «εν τέλει νοιάζονται περισσότερο για το Λος Άντζελες απ' ό,τι για την Ταϊπέι»⁷. Η κυβέρνηση Clinton δεν μπορούσε να αποκλείσει την πιθανότητα τα γεράκια του κινεζικού στρατού να πραγματοποιήσουν την απειλή τους, κι έτσι έπρεπε να αποφευχθεί οποιαδήποτε έναρξη σύγκρουσης μέσω της αποτροπής.

Σε ό,τι αφορά τις διαφοροποιημένες δημόσιες δηλώσεις στελεχών του LDP, αυτές αντανακλούν τον διάλογο μεταξύ των ελίτ στην Ιαπωνία και κυρίως μέσα στο κυβερνών κόμμα. Από τη μια, οι στενοί οικονομικοί δεσμοί της Ιαπωνίας με την Κίνα θα ετίθεντο σε κίνδυνο, εάν παρασυρόταν σε μια σύγκρουση μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας. Από την άλλη, ο κίνδυνος να φανεί η Ιαπωνία ότι δεν υποστηρίζει τις ΗΠΑ μπορούσαν να οδηγήσουν τις τελευταίες στην απόφαση να την εγκαταλείψουν. Η ιαπωνική κυβέρνηση, πάντως, παρά τον διχασμένο διάλογο στο εσωτερικό της σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο

---

⁷ Todd Crowell και David Hsieh, "A Win-Win Summit: In Spite of their Differences, China and America Seem Set to Develop Closer Ties for the Next Century", Asiaweek, 10 Ιουλίου 1998, σελ. 28.

έπρεπε να αντιμετωπίσει την κρίση των Στενών της Ταϊβάν, έτεινε προς την υποστήριξη των ΗΠΑ.

Η τελική δημόσια αντίδραση της Ιαπωνίας δεν ήταν τίποτε περισσότερο από μια ήπια επίπληξη των ενεργειών της Κίνας, παρακολουθώντας ταυτόχρονα την κατάσταση και προτρέποντας για μια ειρηνική επίλυση. Η αντίδραση αυτή αποκάλυπτε την απροθυμία της Ιαπωνίας να συνταχθούν στο πλευρό των ΗΠΑ σχετικά με το θέμα της Ταϊβάν. Παρόλα αυτά, φοβούμενη την εγκατάλειψη από την σύμμαχο Αμερική, η κυβέρνηση Hashimoto προετοιμαζόταν στο παρασκήνιο για το χειρότερο πιθανό σενάριο, καταστρώνοντας σχέδια στρατιωτικής υποστήριξης των ΗΠΑ, πράγμα το οποίο συνιστούσε σαφή ένδειξη για την πλευρά που θα επέλεγε η Ιαπωνία, εάν μια πολεμική σύγκρουση μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας ξεσπούσε.

Τι οδήγησε στην Κρίση των Στενών της Ταϊβάν

Από τις 7 έως 12 Ιουνίου 1995, ο πρόεδρος της Ταϊβάν Lee Teng-hui πραγματοποίησε μια ιδιωτική επίσκεψη στις ΗΠΑ για να παραστεί σε τελετή αποφοίτησης του Πανεπιστημίου Cornell, όπου ο ίδιος είχε φοιτήσει. Μια τέτοια ιδιωτική επίσκεψη δεν θα μετατρεπόταν σε μεγάλο ζήτημα, εάν δεν είχαν προηγηθεί οι λαθεμένοι χειρισμοί του από στελέχη του αμερικανικού υπουργείου Εξωτερικών, οδηγώντας στην προκλητική αντίδραση του Πεκίνου. Ο βοηθός υπουργός Εξωτερικών σε θέματα Ανατολικής Ασίας-Ειρηνικού, Winston Lord θα μπορούσε να είχε αντιμετωπίσει το ταξίδι του προέδρου της Ταϊβάν ως καθαρά ιδιωτική υπόθεση, χωρίς η αμερικανική κυβέρνηση να εμπλακεί, αλλά ο ίδιος ανέλαβε να δώσει πολιτικό χαρακτήρα λέγοντας ότι εάν επιτραπεί στον Lee Teng-hui να επισκεφτεί το Cornell αυτό θα παραβίαζε την αμερικανική πολιτική «One China», και αρνήθηκε αν εκδώσει βίζα για τον πρόεδρο. Η άποψη του Lord, με την υποστήριξη του υπουργείου Εξωτερικών, ήταν η επίσημη θέση των ΗΠΑ μέχρι τα μέσα Μαΐου 1995.

Ο υπουργός Εξωτερικών Warren Christopher πληροφόρησε τον Κινέζο ομόλογό του Qian Qichen στη Νέα Υόρκη, στις 17 Απριλίου 1995, ότι η

αμερικανική κυβέρνηση ήταν αντίθετη στο ταξίδι του Lee, αλλά η απόφαση αυτή δεν ήταν αρεστή στο αμερικανικό Κογκρέσο. Και πράγματι προς δυσaréσκεια του αμερικανικού Υπουργείου Εξωτερικών και Κινέζων αξιωματούχων, το αμερικανικό Κογκρέσο μέσα στο πρώτο δεκαπενθήμερο του Μαΐου πέρασε σχεδόν ομόφωνα αποφάσεις, καλωσορίζοντας τον πρόεδρο της Ταϊβάν να επισκεφτεί τις ΗΠΑ. Τελικά, ο αμερικανός πρόεδρος Bill Clinton επικύρωσε την έκδοση βίζας για τον Lee στις 22 Μαΐου.

Οι διπλωματικές γκάφες και η μεταστροφή των ΗΠΑ εξόργισαν την κυβέρνηση της Κίνας, η οποία διαμαρτυρήθηκε έντονα στο αμερικανικό υπουργείο Εξωτερικών και ανακάλεσε τον πρέσβη της στις ΗΠΑ Li Daoyi. Οι σκληροπυρηνικοί του Κινεζικού Κομμουνιστικού Κόμματος και ο στρατός εξανάγκασαν τον Κινέζο πρόεδρο Jiang Zemin να ακολουθήσει μια πιο επιθετική τακτική έναντι της Ταϊβάν. Αποφάσισε την διεξαγωγή πυραυλικών δοκιμών και στρατιωτικών ασκήσεων τους επόμενους δύο μήνες Ιούλιο και Αύγουστο, και αμέσως μετά τον Μάρτιο του 1996, λίγο πριν από τις πρώτες προεδρικές εκλογές στην Ταϊβάν, στοχεύοντας σε τρία πράγματα.. Πρώτον, να κατευνάσει τις σκληροπυρηνικές φατρίες του κομμουνιστικού κόμματος και του στρατού. Δεύτερον, να εκφοβίσει την Ταϊβάν, διαλύοντας τυχόν ψευδαισθήσεις ότι το νησί θα απομακρυνόταν από το ενδεχόμενο επανένωσης με την Κίνα χωρίς κόστος. Και, τρίτον, να δημιουργήσει ρήγμα μεταξύ Ουάσινγκτον και Ταϊπέι, υπονομεύοντας τις αμερικανικές δεσμεύσεις έναντι της Ταϊβάν.

Η προκλητική στάση της Κίνας πάνω στο ζήτημα της Ταϊβάν συνεχίστηκε όλο το μεσοδιάστημα μέχρι τις προεδρικές εκλογές στο νησί με στρατιωτικές ασκήσεις και εκρηκτικές δημόσιες δηλώσεις Κινέζων αξιωματούχων. Σωστό ή λάθος, οι ηγέτες της Κίνας συνήθιζαν να πιστεύουν ότι μπορούσαν να καταλήξουν σε μια συμφωνία με τους αυταρχικούς ηγέτες του εθνικιστικού κόμματος της Ταϊβάν, τον Chiang Kai-Shek ή τον γιο του Chiang Chin-kuo σε ό,τι αφορά την επανένωση της νήσου με την Κίνα. Η δημοκρατική αλλαγή της Ταϊβάν όμως δημιούργησε μεγάλο πρόβλημα στο Πεκίνο, καθώς τώρα έχανε κάθε ελπίδα για μια συμφωνία με την κυβέρνηση

της Ταϊβάν, μια συμφωνία που θα αγνοούσε εντελώς τις επιθυμίες των λαού. Επίσης, ο θάνατος του Chiang Chin-kuo και η πολιτική άνοδος του Lee Teng-Hui ξύπνησαν νέες ανησυχίες για την Κίνα.

Ο Lee Teng-Hui, θιασώτης της ανεξαρτησίας της Ταϊβάν, επεδίωξε να αντιστρέψει την κατάσταση διπλωματικής απομόνωσης στην οποία είχε περιέλθει η νήσος, αναλαμβάνοντας μια σειρά πρωτοβουλιών που θα της προσέδιδαν περισσότερη διεθνή αναγνώριση. Η Ταϊβάν εδραίωσε διπλωματικούς δεσμούς με αρκετά κράτη, προκαλώντας έτσι την επιδείνωσή των σχέσεών τους με το Πεκίνο. Μάλιστα, από το 1993 και μετά η Ταϊβάν επανειλημμένως χτυπούσε την πόρτα των Ηνωμένων Εθνών, ελπίζοντας να γίνει μέλος του διεθνούς οργανισμού. Ο πρόεδρος της Ταϊβάν δεν έχανε ευκαιρία για να διευρύνει τις επαφές του με υψηλόβαθμα κυβερνητικά στελέχη άλλων χωρών, με αποκορύφωμα την επίσκεψή του στις ΗΠΑ τον Ιούνιο του 1995 για επανένωση αποφοίτων του Πανεπιστημίου Cornell, όπου φοίτησε και ο ίδιος.

Η Κίνα επέκρινε με δριμύτητα την απόφαση του προέδρου Clinton να επιτρέψει στον Lee Teng-Hui να επισκεφτεί τις ΗΠΑ, χαρακτηρίζοντάς την ως καθαρή προδοσία και παραβίαση των αρχών των τριών Αμερικανο-κινεζικών κοινών ανακοινωθέντων. Τα κινεζικά μέσα ενημέρωσης προπαγάνδιζαν ότι οι Αμερικανοί επεδίωκαν, πρώτον, να ασκήσουν περισσότερη πίεση στην Ταϊβάν, βοηθώντας και έχοντας ως υποχείριο τον πρόεδρο, και δεύτερον, να διαιωνίσουν τον χωρισμό της Ταϊβάν από την Κίνα, χρησιμοποιώντας την πρώτη για την ανάσχεση της τελευταίας⁸. Επίσης, διακήρυτταν ότι οι ΗΠΑ θεωρούσαν την Κίνα ως «πιθανό εχθρό» και πως μια Κίνα, επανενωμένη και δυνατή, δεν ήταν προς το συμφέρον τους.

Εκτός από την προπαγάνδα, η Κίνα προχώρησε και σε μια σειρά πυραυλικών δοκιμών και στρατιωτικών ασκήσεων στα Στενά της Ταϊβάν, σε μια προσπάθεια εκφοβισμού εν όψει των εκλογών στο νησί. Στα μάτια των Κινέζων ηγετών είχε σοβαρές επιπλοκές το γεγονός ότι ο λαός της Ταϊβάν θα

---

⁸ Lee Jianquan, "Lee's U.S. Visit Defies Agreement", Beijing Review, 26 Ιουνίου- 2 Ιουλίου 1995, σελ. 19. "Media Reprove Lee's Splittism", Beijing Review, 26 Ιουνίου- 2 Ιουλίου 1995, σελ. 5. "Lee's Cornell Speech Rapped on Chinese Press", Beijing Review, 14- 20 Αυγούστου 1995, σελ. 12.

προσερχόταν στις κάλπες για να εκλέξει τον πρόεδρό του. Ήταν κατ' ουσίαν η διακήρυξη της ανεξαρτησίας της Ταϊβάν στον κόσμο, αψηφώντας τους επαναλαμβανόμενους ισχυρισμούς του Πεκίνου ότι η Ταϊβάν είναι κομμάτι της Κίνας. Η κινεζική ηγεσία προφανώς ένιωθε ότι κάπως έπρεπε να αντιμετωπίσει την πρόκληση της Ταϊβάν και προχώρησε σε στρατιωτικές κινήσεις. Ακολουθώντας την τακτική αυτή, το Πεκίνο επιθυμούσε να προκαλέσει κοινωνική και πολιτική αναταραχή στην Ταϊβάν, να αναστατώσει την εκλογική διαδικασία, να την ακυρώσει ή ακόμη και να συμβάλει στην ήττα του Lee Teng-hui. Κάτι βέβαια που δεν έγινε αφού ο Lee Teng-hui εξελέγη με το συντριπτικό ποσοστό του 54%.

Από την πλευρά της, η Ουάσιγκτον κρατούσε χαμηλούς τόνους, διαβεβαιώνοντας παρασκηνακά το Πεκίνο πως οι ΗΠΑ δεν υποστήριζαν ούτε την ανεξαρτησία της Ταϊβάν, ούτε την πολιτική της μιας Κίνας και της μιας Ταϊβάν (δηλαδή δύο ανεξάρτητων κρατών). Η Κίνα, όμως, δεν ήταν ικανοποιημένη με τις εμπιστευτικές και ασαφείς διαβεβαιώσεις εκ μέρους των ΗΠΑ, και ασκούσε συνεχώς πιέσεις, ώστε να συμπεριληφθεί το θέμα της Ταϊβάν ως κορυφαίο στην ατζέντα συνομιλιών του Κινέζου προέδρου Jiang Zemin και του Αμερικανού ομολόγου του Bill Clinton τον Οκτώβριο του ίδιου έτους στη Νέα Υόρκη⁹. Το αμερικανικό υπουργείο Εξωτερικών δεν υποχώρησε στις κινεζικές πιέσεις, ενώ το Πεκίνο από την πλευρά του κατάλαβε ότι δεν μπορούσε να συνεχίσει να πιέσει ενώ πλησίαζαν οι προεδρικές εκλογές στην Ταϊβάν και έπρεπε να επικεντρώσει την προσοχή του εκεί. Έτσι, η συνάντηση των δύο προέδρων πραγματοποιήθηκε κανονικά. Ο Clinton επαναβεβαίωσε την πρόθεση της κυβέρνησής του να χειριστεί οποιεσδήποτε μελλοντικές επισκέψεις ηγετών της Ταϊβάν στις ΗΠΑ ως «ανεπίσημες, ιδιωτικές και σπάνιες», ενώ ο Zemin συμφώνησε στην επανέναρξη του στρατιωτικού διαλόγου μεταξύ των δύο χωρών και σε συνομιλίες που θα αφορούσαν διμερείς σχέσεις και εμπόριο.

---

⁹ Robert S. Ross, "The 1995-1996 Taiwan Strait Confrontation: Coercion, Credibility and Use of Force", *International Security*, Vol. 25, No. 2, Φθινόπωρο 2000, σελ. 92-96.

Οι φραστικές επιθέσεις της Κίνας συνεχίστηκαν συνοδευόμενες από αναγκαστική διπλωματία (coercive diplomacy). Από τα τέλη Ιανουαρίου μέχρι και τον Φεβρουάριο ο Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός συγκέντρωσε περισσότερα από 100 χιλιάδες στρατεύματα στην νότια επαρχία Fujian, γεγονός το οποίο προσέγκυσε την προσοχή της Ουάσιγκτον. Δηλώσεις αμερικανών αξιωματούχων την περίοδο εκείνη έδειχναν να μην πιστεύουν ότι οι στρατιωτικές ασκήσεις ήταν προανάκρουσμα πολέμου ή εισβολής στην Ταϊβάν, όλοι όμως εξέφραζαν σοβαρές ανησυχίες και προειδοποιούσαν τον Πεκίνο να μην προβαίνει πλέον σε προκλητικές κινήσεις¹⁰. Να σημειωθεί ότι όλη αυτή την περίοδο από το καλοκαίρι του 1995 έως και τον Μάρτιο του 1996, η Ταϊβάν απτόητη διεξήγαγε επίσης στρατιωτικές ασκήσεις.

Η Κίνα και οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν εμπλακεί σε μια δοκιμασία θέλησης. Η πρώτη ήταν αποφασισμένη να υπερασπιστεί την εδαφική ακεραιότητά της, αλλά και οι τελευταίες ήταν εξίσου αποφασισμένες να προστατέψουν την αξιοπιστία τους έναντι των συμμάχων τους.

Η οπτική της Κίνας και οι αντιλήψεις των ελίτ

Η Κίνα ανησυχεί σχετικά με τις εσωτερικές εξελίξεις και την εξωτερική συμπεριφορά της Ταϊβάν. Ο σταθερός εκδημοκρατισμός του νησιού και η μεταμόρφωση της κυβερνώσας ελίτ και της πολιτείας, από τη μια, και η δραστήρια διπλωματία και η αυξανόμενη διεθνής αναγνώρισή της, από την άλλη, δείχνουν στο Πεκίνο ότι η Ταϊβάν προσανατολίζεται ακόμη περισσότερο προς την ανεξαρτησία και απομακρύνεται από την Κίνα. Έτσι, το Πεκίνο επιδιώκει να διακόψει την πορεία αυτή μέσω στρατιωτικού εκφοβισμού¹¹.

---

¹⁰ Robert S. Ross, "The 1995-1996 Taiwan Strait Confrontation: Coercion, Credibility and Use of Force", *International Security*, Vol. 25, No. 2, Φθινόπωρο 2000, σελ. 102. Επίσης, βλ. Robert Ross, *From Denial to Leadership: The Clinton Administration and China*, σελ 133-144, στο Ezra F. Vogel, Yuan Ming and Akihiko Tanaka (ed), *The Age of Uncertainty: The U.S.-China-Japan Triangle from Tiananmen (1989) to 9/11 (2001)*, (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Asia Center, 2004).

¹¹ Πολλοί αναλυτές υποστηρίζουν ότι η Κίνα είναι δεν μπορεί να εισβάλει στην Ταϊβάν γιατί δεν είναι ακόμη στρατιωτικά έτοιμη, οπότε είναι πολύ πιο πιθανό να προτιμήσει άλλες μορφές χρήσης βίας όπως εξαναγκασμού είτε μια πυραυλική επίθεση είτε έναν ναυτικό αποκλεισμό. Σχετικά βλ. Michael O'Hanlon, "Why China Cannot Conquer Taiwan", *International Security*, Vol. 25, No. 2, Φθινόπωρο

Όταν οι κρατικές ελίτ της Κίνας διακηρύττουν σε όλους τους τόνους και με κάθε ευκαιρία την επανένωση της Ταϊβάν με την ενδοχώρα και χρησιμοποιούν την απειλή χρήσης βίας, τότε φαίνονται σε πολλούς περιφερειακούς και διεθνείς παρατηρητές ως αναθεωρητικές. Παρόλα αυτά, κυρίως για λόγους ιστορικούς και εσωτερικής πολιτικής, το Πεκίνο έχει επίσης αμυντικά κίνητρα: οι Κινέζοι ηγέτες φοβούνται ότι η ανεξαρτησία της Ταϊβάν από την Κίνα θα ανοίξει την όρεξη για περισσότερη αυτονομία σε άλλες επαρχίες, όπως το Θιβέτ, η Xinjiang και η Έσω Μογγολία. Συνεπώς, η αποτροπή μόνιμου χωρισμού της Ταϊβάν από την ενδοχώρα είναι αντικειμενικός στόχος των Κινέζων εθνικιστών και κυρίως του στρατού¹².

Εξίσου σημαντικός είναι ο στόχος αυτός και για το Κομμουνιστικό Κόμμα της Κίνας, το οποίο αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα νομιμοποίησης στο εσωτερικό της χώρας. Οι ελίτ του Κόμματος φοβούνται ότι η αποτυχία στην πολιτική της Ταϊβάν θα δώσει ευκαιρίες για συμμαχίες μεταξύ εθνικιστικών στοιχείων του Κόμματος με αντιπολιτευτικές ομάδες, απειλώντας το μονοπώλιό του στην εξουσία .

Επίσης, οι οικονομικές ελίτ της Κίνας θεωρούν την σταθερότητα του καθεστώτος ως κρίσιμη για την ανάπτυξη της χώρας. Οι στόχοι της οικονομικής ανάπτυξης και του εθνικισμού είναι αντίρροπες δυνάμεις που εξωθούν το Πεκίνο στα άκρα.. Αφενός, μια σωστή οικονομική πολιτική απαιτεί περαιτέρω ξένη διείσδυση στην κινεζική οικονομία και εξαιρετικές σχέσεις με τις ΗΠΑ, την Ταϊβάν και την Ιαπωνία – τους τρεις μεγαλύτερους οικονομικούς συνεργάτες της Κίνας - αφετέρου η εθνικιστική στάση στην στρατιωτική και οικονομική πολιτική μπορεί εύκολα να κλονίσει τις σχέσεις αυτές με τους μεγάλους εμπορικούς συνεργάτες και επενδυτές. Μια επίθεση

2000σ, σελ. 51-86. Επίσης, Thomas J. Christensen, China, the U.S.-Japan Alliance and the Security Dilemma in East Asia, *International Security*, Vol. 23, No. 4, Spring 1999, σελ. 62-63. Ενδεικτικά για τις στρατιωτικές επιλογές της Κίνα έναντι της Ταϊβάν βλ. Υπουργός Άμυνας των ΗΠΑ William Cohen, "The Security Situation in the Taiwan Strait", Έκθεση στο Κογκρέσο FY99, 23 Φεβρουαρίου 1999, σελ. 21-23. Επίσης, James H. Anderson, "Tensions Across the Strait: China's Military Options Against Taiwan Short of War", *The Heritage Foundation Backgrounder* No. 1328, 28 Σεπτεμβρίου 1999.

¹² Thomas J. Christensen, "The Contemporary Security Dilemma: Deterring a Taiwan Conflict", *The Washington Quarterly*, Vol. 25, No. 4, Φθινόπωρο 2002, σελ. 12.

εναντίον της Ταϊβάν δεν θα προκαλέσει μόνο στρατιωτική καταστροφή αλλά και παρατεταμένη αποξένωση της κινεζικής οικονομίας¹³.

Εξίσου, ανησυχητικό για τις κρατικές ελίτ της Κίνας είναι και το γεγονός ότι η κρίση του 1996 επικέντρωσε την προσοχή του αμερικανικού Πενταγώνου στη συνεργασία του με την Ταϊβάν και την Ιαπωνία πάνω στο ζήτημα της αντιπυραυλικής άμυνας (Theater Missile Defence, TMD)¹⁴. Μολονότι από την φύση τους τα αντι-πυραυλικά συστήματα είναι αμυντικά θεωρούνται ως απειλή από την Κίνα για αρκετούς λόγους¹⁵. Πρώτον, επειδή μπορούν να προστατέψουν την Ταϊβάν από το μόνο ικανό και ισχυρό εργαλείο εξαναγκασμού της Κίνας – τους πυραύλους μικρού και μεσαίου βεληνεκούς. Δεύτερον, εάν αναπτυχθούν μαζί με την Ιαπωνία, όπως άλλωστε σχεδιάζεται επί του παρόντος, μπορεί τελικά να εμπλακεί και η Ιαπωνία σε μια σύγκρουση στα Στενά της Ταϊβάν. Τρίτον, εάν οι Ηνωμένες Πολιτείες μεταφέρουν τέτοια συστήματα στην Ταϊβάν, Κινέζοι αναλυτές εκτιμούν ότι η κίνηση αυτή μπορεί να αποκαταστήσει ένα είδος ανεπίσημης συμμαχίας μεταξύ Ταϊπέι και Ουάσινγκτον, και κατ' επέκταση με την Ιαπωνία.

Θεωρούν ότι το ζήτημα της Ταϊβάν ενσωματώνεται ολοένα και πιο επικίνδυνα στην αμερικανο-ιαπωνική συμμαχία, καθώς το αμερικανικό ναυτικό και η αεροπορία έχουν βάσεις στην Κίνα και μπορούν να ζητήσουν την υποστήριξη της Ιαπωνίας εάν ξεσπάσει μια κρίση με την Ταϊβάν. Την ίδια ώρα, η Ιαπωνία συμμετέχει πιο ενεργά στην συμμαχία, προσφέροντας περισσότερη υποστήριξη στις ΗΠΑ μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Αυτές οι ανησυχίες μεταξύ των κινεζικών ελίτ οξύνονται

---

¹³ Για τις επιδράσεις της ανόδου της κινεζικής οικονομίας στην Ταϊβάν και την Ιαπωνία, βλ. Dick K. Nanto and Emma Chanlett-Avery, *The Rise of China and Its Effect on Taiwan, Japan and South Korea: U.S. Policy Choices*, CRS Report for Congress, <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL32882.pdf> (πρόσβαση στις 12/04/2005).

¹⁴ Robert S. Ross, "The 1995-1996 Taiwan Strait Confrontation: Coercion, Credibility and Use of Force", *International Security*, Vol. 25, No. 2, Fall 2000, σελ. 110. Επίσης, βλ. Thomas J. Christensen, "The Contemporary Security Dilemma: Deterring a Taiwan Conflict", *The Washington Quarterly*, Vol. 25, No. 4, Φθινόπωρο 2002, σελ. 13-15, Ted Osius, *The U.S.-Japan Security Alliance: Why It Matters and How to Strengthen It* (Washington D.C.: Center for Strategic and International Studies, The Washington Papers and Praeger Publishers., 2002), κεφ. 8.

¹⁵ Αναλυτικότερα για της επιλοκές της πυραυλικής άμυνας στις sino-ιαπωνικές σχέσεις, βλ. Christopher W. Hughes, *Sino-Japanese Relations and Ballistic Missile Defence* (Coventry, UK: Centre for the Study of Globalisation and Regionalisation, University of Warwick, 2001).

περισσότερο και από την καχυποψία που τους διακατέχει έναντι του ιαπωνικού λαού, ως ιστορική κληρονομιά του επεκτατισμού που επέδειξε τον εικοστό αιώνα. Έτσι, προκειμένου να αποτρέψει ενεργή συνεργασία της Ιαπωνίας με τις ΗΠΑ και να πιέσει την Ουάσιγκτον, η Κίνα αυξάνει και ενισχύει τα εξαναγκαστικά μέσα της, εκσυγχρονίζοντας τον στρατό της.

Το εγχώριο πολιτικό περιβάλλον στο οποίο η κινεζική εξωτερική πολιτική καθορίζεται και εκτελείται άλλαξε σημαντικά μέσα στη δεκαετία του 1990. Ο συγκεντρωτικός έλεγχος που ασκούσαν οι αρχηγοί του Κομμουνιστικού Κόμματος περιορίστηκε σημαντικά. Είναι αβέβαιο ποιος πραγματικά ελέγχει ποια πτυχή της κινεζικής πολιτικής, παρόλο που ο Jiang Zemin είναι de jure επικεφαλής του Κόμματος, του κράτους και του στρατού. Την περίοδο αυτή, στο προσκήνιο ήρθε μια νέα γενιά ηγετών, που δεν ηγήθηκε της Επανάστασης του Μάο και δεν βοήθησε στην εδραίωση του σοσιαλιστικού κράτους, αλλά ανδρώθηκε και ανελίχθηκε μέσα στο Κόμμα ή την κρατική γραφειοκρατία. Η γενιά αυτή επιθυμεί νέες πρωτοβουλίες και προσεγγίσεις, αλλά ταυτόχρονα δυσκολεύεται να αναλάβει το ρίσκο της καινοτομίας. Σε ένα τέτοιο αβέβαιο περιβάλλον, οι διεκδικητές της εξουσίας έδωσαν έμφαση σε εθνικιστικά σύμβολα και σκοπούς.

Ο εθνικισμός ήταν η κινητήρια ιδεολογική δύναμη πίσω από την εξωτερική πολιτική του Πεκίνου, με ιδιαίτερα ενοποιητικές δράσεις¹⁶. Οι Κινέζοι διανοούμενοι της εποχής έβλεπαν με μεγάλη απαξίωση την αντιμετώπιση της χώρας τους από τις μεγάλες δυνάμεις στην διάρκεια του «αιώνα της ταπείνωσης και της ντροπής»¹⁷, όταν οι κυβερνήσεις αναγκάστηκαν να αποδεχτούν άνισες συνθήκες, ξένη κατοχή και σφαίρες επιρροής. Η αποφασιστικότητα των ελίτ να επανορθώσουν την αξιοπρέπεια της Κίνας ήταν πιο σημαντική πεποίθηση στην εξωτερική πολιτική από την

---

¹⁶ Οι ιδεολογικές διακρίσεις του Μαρξ, του Λένιν και του Μάο δίχάζαν πάντα την κινεζική κομμουνιστική ελίτ, σε αντίθεση με την εθνικιστική ιδεολογία που σήμερα δρα ενοποιητικά. Βλ. Thomas L. Wilborn, *International Politics in Northeast Asia: the China-Japan-United States Triangle* (Carlisle Barracks, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army College, 1996), σελ. 8.

¹⁷ Πάντως, ο Allen Whiting, "Chinese Nationalism and Foreign Policy After Deng", *The China Quarterly*, No. 142, Ιούνιος 1995, σελ. 316, υποστηρίζει ότι «ο αιώνας της ταπείνωσης και της ντροπής» είναι ήδη παρακμάζουσα επίδραση, αφού η Κίνα δεν χρειάζεται πλέον να ανησυχεί ότι τα ξένα κράτη θα την εκμεταλλευτούν λόγω της οικονομικής επιτυχίας της.

σινοκεντρική αντίληψη του Μέσου Βασιλείου (Middle Kingdom) ανάμεσα στον ουρανό και την θάλασσα, δηλαδή υψηλή κινεζική κουλτούρα εναντίον ξένων βαρβάρων. Την εποχή που οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις και η ανάπτυξη εδραιώνονταν ολοένα και περισσότερο, η σημασία των ιστορικών εμπειριών μπορεί να ήταν λιγότερο σημαντική, αλλά ήταν ακόμη ισχυρή και διαπεραστική τόσο στα κυβερνητικά στελέχη όσο και στους διαφωνούντες εκπατρισμένους.

Η επίδραση της ιστορικού παρελθόντος ήταν προφανής στην «ανεπίσημη ιδεολογία» των περισσότερων Κινέζων πολιτικών και διανοούμενων και η οποία περιλαμβάνει τις εξής υποθέσεις¹⁸: οι Κινέζοι είναι υπέροχος λαός και η Κίνα είναι μεγάλο έθνος. Το Κινεζικό έθνος αξίζει καλύτερη μοίρα από αυτήν που έχει βιώσει έως τώρα στον σύγχρονο κόσμο. Η Κίνα πρέπει να αποζημιωθεί από τις δυνάμεις που την προσέβαλαν ή την πλήγωσαν στο παρελθόν. Ως μεγάλο έθνος, η Κίνα φυσικά κατέχει κεντρική θέση στις παγκόσμιες υποθέσεις και πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μεγάλη δύναμη. Η εθνική κυριαρχία της Κίνας πρέπει να είναι σεβαστή και δεν αποδέχεται καμία κριτική από ξένους. Αυτές οι συμπεριφορές εκφράζονται από την εμμονή του Πεκίνου με την ανεξαρτησία του και ιδιαίτερα στην περίπτωση της Ταϊβάν.

Ο εθνικισμός αλληλεπιδρά με την αντίληψη ότι η εξωτερική πολιτική πρέπει να υποστηρίζει την οικονομική ανάπτυξη και ευημερία¹⁹. Για την κινεζική ελίτ, της οποίας οι πράξεις δεν νομιμοποιούνται πλέον από μια ουτοπική ιδεολογία, έχει αναδειχθεί ως αντικειμενικός σκοπός η άνοδος του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού και η επέκταση της εξουσίας του κράτους. Η επίτευξη αυτών των στόχων είναι απαραίτητη για να νομιμοποιήσει το δικαίωμά της να παραμείνει στην εξουσία. Δυστυχώς, όμως για το Πεκίνο οι υπερβολικά ευρείες αντιλήψεις για εθνική ανεξαρτησία και οικονομική ανάπτυξη δεν αλληλεπιδρούν πάντοτε θετικά στην εξωτερική πολιτική, καθώς

¹⁸ Thomas L. Wilborn, *International Politics in Northeast Asia: the China-Japan-United States Triangle* (Carlisle Barracks, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army College, 1996), σελ. 9.

¹⁹ Αναλυτικότερα για την αλληλεπίδραση εθνικισμού και οικονομικής ανάπτυξης στην Ασία, βλ. Robert Scalapino, "The United States in Asia: Future Prospects", *Foreign Affairs*, Χειμώνας 1991/92, σελ. 20-23.

αναγκάζουν του πολιτικούς να κάνουν δύσκολες επιλογές, προκαλώντας διακοπές και αντιφάσεις. Αυτό αποδεικνύεται από τις σχέσεις Κίνας-Ταϊβάν. Μολονότι οι δύο χώρες έχουν αναπτύξει στενές οικονομικές επαφές με εμπορικές δραστηριότητες και επενδύσεις²⁰, δεν έχουν αρμονικές σχέσεις λόγω των εθνικιστικού παροξυσμού που διακατέχει κυρίως τις κινεζικές ελίτ.

Η οπτική των ΗΠΑ και οι αντιλήψεις των ελίτ

Σε αντίθεση με την αμερικανική αντίδραση στις κινεζικές πυραυλικές δοκιμές του Ιούλιο του 1995, η αμερικανική απάντηση τον Μάρτιο του 1996 ήταν ταχεία, σταθερή και αποφασιστική. Η αποστολή δύο αεροπλανοφόρων στην περιοχή έδειξε ότι οι ΗΠΑ ήταν έτοιμες για πόλεμο, εάν ήταν απαραίτητο. Πάντως, Κινέζοι αξιωματούχοι διαβεβαίωναν παρασκηνιακά τις ΗΠΑ ότι δεν σχεδιαζόταν καμία στρατιωτική δράση εναντίον της Ταϊβάν.

Προτεραιότητα των ΗΠΑ ήταν να μην επιτρέψουν στην Κίνα να εκφοβίσει τους Ταϊβανέζους ψηφοφόρους, να μην ανακοπεί η πορεία εκδημοκρατισμού της νήσου και να διατηρηθεί η ειρήνη και η ασφάλεια στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Ασίας, σύμφωνα με τον Νόμο του 1979 για τις σχέσεις των ΗΠΑ με την Ταϊβάν (Taiwan Relations Act), η οποία ορίζει ότι τα μέσα εξαναγκασμού της Κίνας έναντι της Ταϊβάν θα θεωρούνταν απειλή στην ειρήνη και στην ασφάλεια του Δυτικού Ειρηνικού και ζήτημα σοβαρής ανησυχίας για τις ΗΠΑ.

Ακόμη ένα κρίσιμο ζήτημα για την αμερικανική ηγεσία ήταν να μην αμφισβητηθεί η αξιοπιστία της έναντι κρατών της περιοχής όπως η Ιαπωνία, η Νότια Κορέα, η Αυστραλία και αρκετά μέλη της Ένωσης Κρατών της Νοτιανατολικής Ασίας (Association of Southeast Asian Nations, ASEAN), με τα οποία έχει συνάψει συμμαχίες.

---

²⁰ Ενδεικτικά για τις οικονομικές σχέσεις Κίνας, Ταϊβάν, Ιαπωνίας και ΗΠΑ και την αλληλεξάρτησή τους βλ. Dick K. Nanto και Emma Chanlett-Avery, *The Rise of China and Its Effect on Taiwan, Japan and South Korea: U.S. Policy Choices*, CRS Report for Congress, 12 Απριλίου 2005, <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL32882.pdf> (πρόσβαση 25/04/2005).

Τα μέτρα που ελήφθησαν από την κυβέρνηση Clinton για να αντιμετωπίσει τις κινεζικές στρατιωτικές προκλήσεις είχαν και εγχώριες πολιτικές διαστάσεις. Ο αμερικανός πρόεδρος αποφάσισε την αποστολή του 7^{ου} Στόλου στα Στενά της Ταϊβάν για να προλάβει σχετική απόφαση του Κογκρέσου και να αποφύγει επανάληψη λαθεμένων πολιτικών χειρισμών όπως με την έκδοση της βίζας για τον Lee Teng-hui²¹. Επίσης, το 1996 ήταν χρονιά εκλογών και ο Bill Clinton θα κατερχόταν ξανά ως υποψήφιος για το Δημοκρατικό Κόμμα.. Γνώριζε πολύ καλά ότι εάν αποτύχανε να δράσει αποφασιστικά, θα έδινε στο αντίπαλο Ρεπουμπλικανικό Κόμμα πολιτικά πυρομαχικά. Έτσι, Δημοκρατικοί και Ρεπουμπλικανοί ομόφωνα υποστήριξαν τους χειρισμούς του προέδρου Clinton σχετικά με την κρίση της Ταϊβάν, και το ζήτημα Κίνας-Ταϊβάν δεν ανέκυψε ως φλέγον ζήτημα στην προεκλογική εκστρατεία.

Το ζήτημα της Ταϊβάν είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα των περιπλοκών ανάμεσα στην αμερικανο-ιαπωνική συμμαχία και την Κίνα. Η αμερικανική πολιτική σχετικά με την Ταϊβάν είναι εξαιρετικά εύθραυστη, γι' αυτό άλλωστε η αναθεωρημένη αμυντική συνεργασία ΗΠΑ-Ιαπωνίας του 1996 αφήνει αναπάντητο το ερώτημα εάν καλύπτει συμβάντα σε περίπτωση σύγκρουσης μεταξύ Κίνας και Ταϊβάν. Η Συμμαχία αποφεύγει επιμελώς να ξεκαθαρίσει εάν οι δραστηριότητές της επεκτείνονται και στην Ταϊβάν, κάνοντας αναφορές στο κείμενό της σε «συνεργασία σε περιπτώσεις γύρω από την Ιαπωνία που έχουν σημαντική επιρροή στην ειρήνη και την ασφάλειά της». Η μακρόχρονη αμερικανική πρακτική της «στρατηγικής ασάφειας» (strategic ambiguity) αποτρέπει ταυτόχρονα την Ταϊβάν από το να κηρύξει την ανεξαρτησία της και την Κίνα από το να επιτεθεί στρατιωτικά στην Ταϊβάν²².

---

²¹ Σχετικά με την επίδραση της εγχώριας πολιτικής των ΗΠΑ στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής και συγκεκριμένα στην περίπτωση της Κίνας, βλ. Derek Mitchell και Yuki Tatsumi, *US Domestic Foreign Policy Process and its Impact on China Policy*, κεφ. 3, στο Benjamin L. Self και Jeffrey W. Thompson (eds), *An Alliance for Engagement: Building Cooperation in Security Relations with China* (Washington, D.C.: The Henry L. Stimson Center, 2002).

²² Η κυβέρνηση Μπους δείχνει να απομακρύνεται από την τακτική της στρατηγικής ασάφειας. Ο ίδιος ο αμερικανός πρόεδρος με δήλωσή του στις 25 Απριλίου 2002 δεσμεύτηκε ότι οι ΗΠΑ «θα έκαναν οτιδήποτε για να υπερασπιστούν την Ταϊβάν». Βλ. David Lague, "United States-Taiwan: This Is What It Takes", *Far Eastern Economic Review*, Vol. 165, No. 15, 25 Απριλίου 2002, σελ. 30. Επίσης, Philip

Η απόφαση των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ιαπωνίας να διατηρήσουν μια διφορούμενη στρατηγική στάση στο θέμα της Ταϊβάν, αρνούμενες να διευκρινίσουν την γεωγραφική περιοχή που καλύπτεται από την συμμαχία τους αντανακλά τις ευαισθησίες του Πεκίνου στην επιμονή του ότι η Ταϊβάν είναι εσωτερικό ζήτημα και δεν πρόκειται να δεχθεί παρεμβάσεις από τρίτους στην προσπάθειά του να την προσαρτήσει²³.

Από την μια πλευρά, οι ΗΠΑ δεν θέλουν να προκαλέσουν την Κίνα με τις ενέργειές τους πάνω στο ζήτημα της Ταϊβάν, από την άλλη, όμως, δεν επιθυμούν και την ενοποίηση της νήσου με μια πιθανόν εχθρική Κίνα μακροπρόθεσμα. Τα συμφέροντα των ΗΠΑ σχετικά με την Ταϊβάν συμπυκνώνονται στο τρίπτυχο: 1. αποτροπή οποιασδήποτε σύγκρουσης στα Στενά, 2. αποφυγή περιττών προκλήσεων προς την Κίνα, και 3. διατήρηση της οικονομίας του ελεύθερου ανταγωνισμού στην Ταϊβάν. Τα αμερικανικά συμφέροντα συμπίπτουν με τα ιαπωνικά.

Στο θέμα της ενοποίησης με την Κίνα ή ανεξαρτησία της Ταϊβάν, οι ΗΠΑ επιθυμούν βραχυπρόθεσμα την διατήρηση του υπάρχοντος status quo δηλαδή «μια χώρα, δύο συστήματα διακυβέρνησης» (one country, two systems), αλλά αναγνωρίζουν ότι αυτό δεν μπορεί να διατηρηθεί μακροπρόθεσμα. Για στρατηγικούς λόγους – γεωγραφική θέση της νήσου Ταϊβάν κοντά σε ζωτικές θαλάσσιες οδούς-, οι ΗΠΑ θεωρούν ότι μακροπρόθεσμα μια εχθρική, αναθεωρητική Κίνα, ενωμένη με την Ταϊβάν και πρόσβασή στα λιμάνια της, θα έχει την ευκαιρία να ενισχύσει τις προσπάθειές της για ανάπτυξη ναυτικού και στόλου υποβρυχίων²⁴.

Οι κρατικές ελίτ στις ΗΠΑ ταλαντεύονται μεταξύ δύο πόλων. Υπάρχουν οι ιδεαλιστές, υπέρμαχοι του δημοκρατικού καθεστώτος στην Ταϊβάν, που επιμένουν ότι οι λαοί έχουν το δικαίωμα αυτοδιάθεσης, ενώ οι ρεαλιστές, που συμφωνούν μεν ότι η δημοκρατία στην Ταϊβάν εξυπηρετεί τα

Yang, *Doubly Dualistic Dilemma: U.S. Strategies towards China and Taiwan* (Taipei: Taiwan Security Research, May 2004), σελ. 11-13.

²³ Chu-Kwang Chin, "The US-Japan Joint Declaration: Strategic Implications for Taiwan's Security", *World Affairs*, Vol. 160, No.3, 1998, σελ. 159.

²⁴ Ted Osius, *The U.S.-Japan Security Alliance: Why It Matters and How to Strengthen It* (Washington D.C.: Center for Strategic and International Studies, The Washington Papers and Praeger Publishers., 2002), σελ. 22-23.

αμερικανικά συμφέροντα, θεωρούν όμως ότι η ανεξαρτησία της μπορεί να απειλήσει την σταθερότητα στην ανατολική Ασία²⁵. Αυτό αντανακλά και τις διαχωριστικές γραμμές μέσα στα αμερικανικά κόμματα. Στο Ρεπουμπλικανικό κόμμα, η πτέρυγα των δεξιών συντηρητικών θέλει κυρίως την ανάσχεση του Πεκίνου, όμως τα επιχειρηματικά συμφέροντα του κόμματος επιθυμούν την διατήρηση των οικονομικών και εμπορικών επαφών με το Πεκίνο και την Ταϊβάν. Κάτι ανάλογο συμβαίνει και στο Δημοκρατικό Κόμμα²⁶.

Η οπτική της Ιαπωνίας και οι αντιλήψεις των ελίτ

Προς απογοήτευση των Κινέζων ηγετών, η απειλή βίαιης σύγκρουσης στα στενά της Ταϊβάν οδήγησε τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία να αναθεωρήσουν και να ενισχύσουν την συνεργασία τους σε θέματα άμυνας και ασφάλειας. Στις 17 Απριλίου 1996, ο Αμερικανός πρόεδρος Bill Clinton και ο Ιάπωνας πρωθυπουργός Ryutaro Hashimoto υπέγραψαν την «Κοινή Διακήρυξη για την Συμμαχία Ασφαλείας ΗΠΑ-Ιαπωνίας στον 21^ο Αιώνα» (US-Japan Joint Declaration on Security Alliance for the Twenty First Century), καθιστώντας σαφές ότι ΗΠΑ και Ιαπωνία από κοινού εναντιώνονταν στην κινεζική απειλή για χρήση βίας εναντίον της Ταϊβάν.

Η Ιαπωνία, εξάλλου, αντέδρασε -αρχικά με αυτοσυγκράτηση και στη συνέχεια πιο έντονα – στις κινεζικές προσπάθειες εκφοβισμού. Το ιαπωνικό υπουργείο Εξωτερικών και η ιαπωνική πρεσβεία στο Πεκίνο μετέφεραν την ανησυχία της κυβέρνησης Hashimoto σε Κινέζους αξιωματούχους και προέτρεψαν την Κίνα να επιδείξει αυτοσυγκράτηση στην πολιτική της απέναντι στην Ταϊβάν. Στις 13 Μαρτίου 1996, η ιαπωνική κυβέρνηση, σε

---

²⁵ Οι τάσεις αυτές εντάσσονται στο πλαίσιο των θεμελιακών αρχών που καθοδήγησαν την αμερικανική εξωτερική πολιτική τον 20^ο αιώνα στην Ανατολική Ασία: 1. η αποτροπή κυριαρχίας μόνο μιας δύναμης στην περιοχή, 2. η διατήρηση της περιοχής ανοιχτής στο αμερικανικό εμπόριο και επενδύσεις, η πολιτική της «ανοικτής πόρτας» (open door policy), και 3. η επιδίωξη εξάπλωσης της δημοκρατίας, της Ουίλσονιανής αρχής της αυτοδιάθεσης, ως ο πιο σίγουρος τρόπος για την διατήρηση της ειρήνης και της σταθερότητας στην περιοχή. Βλ. Michael H. Armacost και Kenneth B. Pyle (eds), *Japan and the Engagement of China: Challenges for U.S. Policy Coordination*, (Washington D.C.: The National Bureau of Asian Research, December 2001), Vol. 12, No. 5, σελ. 6-10.

²⁶ Michael H. Armacost και Kenneth B. Pyle (eds), *Japan and the Engagement of China: Challenges for U.S. Policy Coordination*, (Washington D.C.: The National Bureau of Asian Research, December 2001), Vol. 12, No. 5, σελ. 38.

απάντηση για λήψη σκληρότερων μέτρων, ανακοίνωσε την αναστολή των ιαπωνο-κινεζικών διαπραγματεύσεων για οικονομική βοήθεια προς το Πεκίνο συνολικού ύψους 580 δις γεν.

Η κίνηση αυτή ήταν ένα βήμα προς την διεθνοποίηση του ζητήματος της Ταϊβάν, πράγμα το οποίο το Πεκίνο απευχόταν. Όπως παρατηρεί εύστοχα ένας Αμερικανός αναλυτής, ο John Garver: «από την δεκαετία του 1970, η Κίνα είχε ως αντικειμενικό της σκοπό να κρατήσει την Ιαπωνία μακριά από το θέμα της Ταϊβάν. Συνέπεια της κρίσης του 1996 ήταν το Τόκιο να αρχίσει να μιλά ανοιχτά σχετικά με τους τρόπους ενοποίησης μεταξύ των Στενών και τις σχέσεις και την αξία του εσωτερικού εκδημοκρατισμού της Ταϊβάν. Είναι δίκαιο να συμπεράνουμε ότι οι ενέργειες της ίδιας της Κίνας έφεραν το αποτέλεσμα που ήθελε να αποφύγει»²⁷. Με άλλα λόγια, οι στρατιωτικές προκλήσεις της Κίνας ενίσχυσαν την εικόνα της ως πιθανής απειλής, ενεργοποιώντας την αντίδραση και τρίτων χωρών στο ζήτημα της Ταϊβάν.

Τα συμφέροντα της Ιαπωνίας σχετικά με την Ταϊβάν συμπίπτουν με τα αμερικανικά. Παρόλα αυτά η Ιαπωνία φοβάται ότι η εμπλοκή της σε μια σύγκρουση στα Στενά θα θέσει σε κίνδυνο άμεσα εθνικά συμφέροντά της., ενώ θα έχει να αντιμετωπίσει μια διπλή πρόκληση. Εάν η Ιαπωνία, φοβούμενη την οργή της Κίνας, αποποιηθεί των ευθυνών της έναντι της συμμάχου Αμερικής, τότε θα βρεθεί αντιμέτωπη με την έντονη κριτική της αμερικανικής κοινής γνώμης και ηγεσίας. Παρομοίως, εάν η Ιαπωνία εμπλακεί σε μια σύγκρουση ενάντια στα συμφέροντά της, τότε οι πολίτες της θα εκφράσουν την δυσαρέσκειά τους και επιφυλάξεις ως προς την συμμαχία. Και στις δύο περιπτώσεις το αποτέλεσμα θα είναι επιβλαβές για την αμερικανο-ιαπωνική συμμαχία. Πάντως, Ιάπωνες αναλυτές εκτιμούν ότι εάν Ιαπωνία αναγκαστεί να επιλέξει ανάμεσα στη συμμαχία με τις ΗΠΑ και τις ομαλές σχέσεις με την

---

²⁷ John Garver, *Face Off: China, The United States, and Taiwan's Democratization* (Seattle, WA: The Washington University Press, 1997), σελ. 151.

Κίνα, τότε πάντα θα επιλέγει τις ΗΠΑ²⁸. Αυτό απέδειξε και η πυραυλική κρίση στα Στενά της Ταϊβάν το 1996.

Οι πολιτικές ελίτ στην Ιαπωνία ελπίζουν ότι θα επιτευχθεί ένας συμβιβασμός, μια ειρηνική επανένωση «με την έγκριση του λαού της Ταϊβάν»²⁹, βασιζόμενες στην υπόθεση ότι εάν η Κίνα χειριστεί το θέμα της ένωσης με ευέλικτο τρόπο, τότε μακροπρόθεσμα το νησί θα αφομοιωθεί από την ενδοχώρα.

Όπως και οι ΗΠΑ, έτσι και η Ιαπωνία προσδίδει μεγάλη σημασία στους ολοένα και πιο ενισχυμένους εμπορικούς και πολιτικούς δεσμούς με την Ταϊβάν. Ως πρώην αποικία της Ιαπωνίας, όπου η εξουσία της είχε ασκηθεί με ηπιότερο τρόπο απ' ό,τι αλλού, οι ιαπωνικοί επιχειρηματικοί και πολιτικοί κύκλοι έχουν διατηρήσει ισχυρούς δεσμούς με την Ταϊβάν. Αυτή η συμπάθεια ενδυναμώθηκε και από την εγκαθίδρυση των δημοκρατικών θεσμών στο νησί. Είναι χαρακτηριστικό το σχόλιο του προέδρου της Ακαδημίας Εθνικής Άμυνας της Ιαπωνίας ο οποίος συνόψισε την συνεχώς αυξανόμενη συγγένεια της Ιαπωνίας με την Ταϊβάν ως εξής: «Η οικονομία τους (της Ταϊβάν) είναι σε καλή κατάσταση. Έχουν ελεύθερες εκλογές. Υπάρχει κάποια μορφή σεβασμού για την Ταϊβάν. Δεν ακούμε τον λαό της Ταϊβάν να κριτικάρει τους Ιάπωνες όπως κάνουν στην ενδοχώρα οι Κινέζοι. Δεν ζητούν απολογίες και συγγνώμες για τον καιρό του πολέμου. Αισθανόμαστε πιο άνετα με ανθρώπους από την Ταϊβάν»³⁰.

Οι εμπορικοί και πολιτικοί δεσμοί είναι εξίσου δυνατοί. Η Ιαπωνία είναι ο μεγαλύτερος εξαγωγέας προς την Ταϊβάν –ακολουθεί η Κίνα-, προμηθεύοντας με ηλεκτρονικό εξοπλισμό και εξαρτήματα την αναπτυσσόμενη βιομηχανία υψηλής τεχνολογίας του νησιού. Η επιχειρηματική

---

²⁸ Ted Osius, *The U.S.-Japan Security Alliance: Why It Matters and How to Strengthen It* (Washington D.C.: Center for Strategic and International Studies, The Washington Papers and Praeger Publishers., 2002), σελ. 25.

²⁹ Ted Osius, *The U.S.-Japan Security Alliance: Why It Matters and How to Strengthen It* (Washington D.C.: Center for Strategic and International Studies, The Washington Papers and Praeger Publishers., 2002), σελ. 26.

³⁰ Michael H. Armacost και Kenneth B. Pyle (eds), *Japan and the Engagement of China: Challenges for U.S. Policy Coordination*, (Washington D.C.: The National Bureau of Asian Research, December 2001), Vol. 12, No. 5, σελ. 32.

κοινότητα της Ιαπωνίας έχει να χάσει πολλά και από τις δύο πλευρές των Στενών σε περίπτωση ένοπλης σύγκρουσης.

Εξάλλου, δεν είναι τυχαίο ότι η Ιαπωνία εξισορροπεί τους ανεπίσημους και εμπορικούς δεσμούς της με την Ταϊβάν με τους επίσημους δεσμούς της με την Κίνα. Ακολουθώντας μια αντιφατική πολιτική, η Ιαπωνία παρέχει μεγάλη οικονομική βοήθεια στον οικονομικό ανταγωνιστή της στην περιοχή, την Κίνα. Η πολιτική αυτή βέβαια έχει προκαλέσει μεγάλη συζήτηση στο εσωτερικό της Ιαπωνίας, καθώς υπάρχουν σοβαροί προβληματισμοί για το αν η Κίνα πρέπει να θεωρείται ακόμη αναπτυσσόμενη οικονομία. Μια εμπιστευτική έκθεση του ιαπωνικού Υπουργείου Οικονομίας, Εμπορίου και Βιομηχανίας το 2001 έκρουε τον κώδωνα του κινδύνου για την ξαφνική οικονομική ανάπτυξη της Κίνας, την οποία περιέγραφε ως «νέα απειλή για την Ιαπωνία». Παρόμοιες εκθέσεις στο παρελθόν αντιμετώπιζαν την Κίνα ως νέα εκβιομηχανιζόμενη οικονομία, αλλά το τελευταίο αυτό έγγραφο κατέληγε στο δυσοίωνα συμπέρασμα ότι η ιαπωνική οικονομική ηγεσία στην περιοχή θα ετίθετο σε κίνδυνο, καθώς το μερίδιό της σε ξένες επενδύσεις σε άλλες χώρες της ανατολικής Ασίας είχαν μειωθεί από 25% στο 10% την προηγούμενη δεκαετία³¹.

Η οικονομική βοήθεια της Ιαπωνίας προς την Κίνα δέχεται την αυστηρή κριτική της ιαπωνικής κοινής γνώμης και στελεχών του κυβερνώντος Φιλελεύθερου Δημοκρατικού Κόμματος LDP για ακόμη έναν λόγο. Το Πεκίνο αντιμετωπίζει την οικονομική βοήθεια ως μέρος των αποζημιώσεων που οφείλει η Ιαπωνία στον κινεζικό λαό για τις βιαιότητες του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και όχι ως σύμβολο της ιαπωνικής θέλησης για φιλικές διμερείς σχέσεις³².

---

³¹ Michael H. Armacost και Kenneth B. Pyle (eds), *Japan and the Engagement of China: Challenges for U.S. Policy Coordination*, (Washington D.C.: The National Bureau of Asian Research, December 2001), Vol. 12, No. 5, σελ. 33.

³² Κατά καιρούς, πάντως, η Ιαπωνία έχει χρησιμοποιήσει την οικονομική βοήθεια ως μέσο πίεσης στις υποθέσεις της με την Κίνα είτε αναβάλλοντας την πληρωμή είτε αναθεωρώντας τους ευνοϊκούς όρους των δανείων, βλ. Michael H. Armacost και Kenneth B. Pyle (eds), *Japan and the Engagement of China: Challenges for U.S. Policy Coordination*, (Washington D.C.: The National Bureau of Asian Research, December 2001), Vol. 12, No. 5, σελ. 34. Επίσης, Amako Satoshi, "Japan and Taiwan: A Neglected Friendship", *Japan Review of International Affairs*, Vol. 15, No. 1, Άνοιξη 2001, σελ. 51.

Πάντως, ενώ η Ιαπωνία επαινεί την δημοκρατία της Ταϊβάν, δεν υποστηρίζει την ανεξαρτησία της τουλάχιστον δημόσια. Η Ιαπωνία ανησυχεί ότι μια σύγκρουση στα στενά της Ταϊβάν θα έχει άμεσες συνέπειες και στο εσωτερικό της χώρας. Οι ανησυχίες της Ιαπωνίας σχετίζονται με τον αριθμό των 10 χιλιάδων Ιαπώνων υπηκόων (σε σύγκριση με τους 50 ή 75 χιλιάδες Αμερικανούς) που μπορεί να βρίσκονται στην Ταϊβάν οποιαδήποτε χρονική στιγμή και τα νότια νησιά της Ιαπωνίας ειδικά την Okinawa που θα είναι ο φυσικός προορισμός Ταϊβανέζων προσφύγων.

Κεφάλαιο Τρίτο

Η Κρίση των Νησιών Σενκάκου

Τα νησιά Senkaku (για την Ιαπωνία) ή Diaoyutai (για την Κίνα) είναι ένα σύμπλεγμα πέντε μικρών ακατοίκητων νησιών περίπου 200 χιλιόμετρα βόρεια της Ταϊβάν και 300 χιλιόμετρα δυτικά της Okinawa. Τα νησιά Σενκάκου είναι μήλον της έριδος για την Ιαπωνία, την Κίνα και την Ταϊβάν¹. Και όπως όλες οι εδαφικές διεκδικήσεις επί νησιωτικών συμπλεγμάτων, έτσι και η περίπτωση των Σενκάκου είναι προβληματική για νομικούς, ιστορικούς και γεωγραφικούς λόγους. Επιπλέον, η θαλάσσια περιοχή γύρω από τα διαφιλονικούμενα νησιά είναι πιθανόν να έχει «ένα από τα μεγαλύτερα αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου στον κόσμο» σύμφωνα με μια έκθεση της Οικονομικής Επιτροπής για την Ασία και την Άπω Ανατολή των Ηνωμένων Εθνών του 1968² (United Nations' Economic Commission for Asia and the Far East, ECAFE).

Το 1972, ο έλεγχος των Σενκάκου παραχωρήθηκε στην Ιαπωνία από τις ΗΠΑ, οι οποίες τα διοικούσαν μαζί με την Okinawa από το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Όμως, η Ουάσιγκτον, πριν από την υπογραφή της Συνθήκης για την Παραχώρηση της Okinawa στην Ιαπωνία, εξέδωσε ανακοίνωση «μη-εμπλοκής» (non-interference), καθιστώντας σαφές ότι ο διοικητικός έλεγχος δεν σήμαινε κυριαρχία και πως αυτό έπρεπε να τακτοποιηθεί μεταξύ των διεκδικητών. Έως σήμερα αυτή είναι και η επίσημη θέση των ΗΠΑ στο ζήτημα, παρά τις προσπάθειες των Ιαπώνων να εξασφαλίσουν την υποστήριξή τους. Παρά την επίσημη θέση τους, οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν εκμεταλλευτεί για δική τους στρατιωτική χρήση το

---

¹ Για τις ρίζες της διαμάχης μεταξύ Κίνας και Ιαπωνίας σχετικά με τα νησιά Senkaku ή Diaoyutai, βλ. Taira Koji, *The China –Japan Clash Over the Diaoyu/Senkaku Islands*, 20 Σεπτεμβρίου 2004, ZNet, http://www.zmag.org/content/print_article.cfm?itemID=6269&section_ID=17 (πρόσβαση στις 19/09/2005).

² “Rocks of Contention”, *Far Eastern Economic Review*, 19 Σεπτεμβρίου 1996, σελ. 14-15.

γεγονός ότι η Ιαπωνία έχει de facto τον έλεγχο των νησιών. Ο αμερικανικός στρατός έχει μισθώσει δύο από τα νησιά για ασκήσεις βομβαρδισμών.

Πάντως, το 1977, το Τόκιο ανακοίνωσε ότι τα δικαιώματα αλιείας του θα επεκτείνονται σε μια ζώνη 12 ναυτικών μιλίων γύρω από τα νησιά. Έκτοτε, τα ταϊβανέζικα αλιευτικά σκάφη υποχρεώνονται να μένουν έξω από αυτή την ζώνη, την οποία περιπολεί η ιαπωνική ακτοφυλακή.

Τον Ιούνιο του 1996, η Ιαπωνία επικύρωσε την Συνθήκη του ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας, συμπεριλαμβάνοντας στην Ζώνη Αποκλειστικής Οικονομικής Εκμετάλλευσής της (200-nm Exclusive Economic Zone, EEZ) και τα νησιά Σενκάκου. Τον Ιούλιο, η δεξιά οργάνωση Νεολαία της Ιαπωνίας ταξίδεψε σε ένα από τα νησιά, ύψωσε την ιαπωνική σημαία και έχτισε ένα φάρο, ζητώντας επίσημα από την Δύναμη Ναυτικής Αυτοάμυνας της χώρας (Maritime Self-Defence Force, MSDF) να αναγνωρίσει τον φάρο ως επίσημο σημάδι ναυσιπλοΐας³.

Η αντίδραση της Κίνας⁴ ήταν άμεση και συγκρατημένη. Ο εκπρόσωπος του κινεζικού Υπουργείου Εξωτερικών Shen Guofang κατηγόρησε την ιαπωνική κυβέρνηση ότι έμμεσα υποστηρίζει τον «αναδυόμενο μιλιταρισμό»⁵, επιτρέποντας σε δεξιές και ακροδεξιές οργανώσεις να υψώσουν την ιαπωνική σημαία και να χτίσουν ένα φάρο στα διαφιλονικούμενα νησιά. Το Πεκίνο ακολούθησε την γνωστή πρακτική της πύρινης πατριωτικής ρητορείας στα εγχώρια μέσα ενημέρωσης, επικρίνοντας τις ιαπωνικές αξιώσεις. Η εφημερίδα του Κομμουνιστικού Κόμματος People's Daily σε ανυπόγραφο πρωτοσέλιδο άρθρο της διακήρυττε: «αυταπατάται, όποιος προσδοκά ότι τα 1.2 δις Κινέζων πολιτών θα παραδώσουν έστω και μια ίντσα από τα εδάφη τους. Η Ιαπωνία έχει πετάξει το γάντι στο ζήτημα των νησιών Diaoyu. Αυτό δεν είναι τυχαίο,

---

³Σχετικά με το χρονικό της Κρίσης των Νησιών Σενκάκου το 1996, βλ. Frank Umbach, *The Future of the U.S.-Japanese Security Alliance*, στο Jörn Dosch και Manfred Mols (eds), *International Relations in the Asia Pacific: New Patterns, Power and Cooperation* (Hamburg/Münster/London, 2000), σελ. 117-118. Αναλυτικότερα για προηγούμενες κρίσεις σχετικά με τα διαφιλονικούμενα νησιά, βλ. Erica Strecker Downs και Phillip C. Saunders, "Legitimacy and the Limits of Nationalism: China and the Diaoyu Islands", *International Security*, Vol. 23, No. 3, Χειμώνας 1998/99, σελ. 127-131.

⁴ Erica Strecker Downs και Phillip C. Saunders, "Legitimacy and the Limits of Nationalism: China and the Diaoyu Islands", *International Security*, Vol. 23, No. 3, Χειμώνας 1998/99, σελ. 114-146.

⁵ *Ibid.*, σελ. 133. Επίσης, David M. Lampton και Gregory C. May, *A Big Power Agenda for East Asia: America, China and Japan* (Washington D.C.: The Nixon Center, 2000), σελ. 51.

αλλά αναπόφευκτη εμφάνιση της ιαπωνικής πολιτικής Δεξιάς που επιδεικνύει την δύναμή της στο εξωτερικό»⁶. Ωστόσο, το κομμουνιστικό καθεστώς είχε δώσει σαφείς εντολές στις τοπικές κυβερνήσεις να αποτρέψουν οποιοσδήποτε δημόσιες αντι-ιαπωνικές διαδηλώσεις από φοιτητές και εθνικιστές, και να θέσουν ως προτεραιότητά τους την κοινωνική σταθερότητα και την οικονομική ανάπτυξη⁷.

Την ίδια ώρα, ο κινεζικός στρατός έλαβε πιο προκλητικά μέτρα. Απέστειλε στην περιοχή δύο υποβρύχια για να παρακολουθήσουν την ανέγερση του φάρου, ενώ διεξήγαγε και ασκήσεις εξομοίωσης για αποκλεισμό, εισβολή και κατοχή συμπλέγματος νησιών κοντά στην επαρχία Liaoning, προειδοποιώντας έμμεσα την Ιαπωνία ότι θα βρεθεί αντιμέτωπη με τον κινεζικό στρατό εάν συνεχίσει τις εξορμήσεις της στα διαφιλονικούμενα νησιά.

Η απάντηση της Ιαπωνίας ήταν ψύχραιμη, έχοντας αρχικά περισσότερο νομικό χαρακτήρα παρά πολιτικό. Ο υπουργός Εξωτερικών Yukihiko Ikeda ισχυρίστηκε ότι η κυβέρνηση δεν έχει τα νομικά μέσα να εμποδίσει τις εξορμήσεις Ιαπώνων εξτρεμιστών, επειδή τα νησιά ανήκουν σε Ιάπωνες πολίτες και συνεπώς είναι ιδιωτική περιουσία. Στις 24 Σεπτεμβρίου, ο Ιάπωνας υπουργός Εξωτερικών συναντήθηκε με τον Κινέζο ομόλογό του Qian Qichen στην έδρα του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη, όπου τον διαβεβαίωσε για την πρόθεση της κυβέρνησης του να μην αφήσει την διαμάχη να επισκιάσει τις καλές διμερείς σχέσεις, ενώ τον ενημέρωσε ότι το Τόκιο δεν σχεδιάζει να αναγνωρίσει επίσημα τον φάρο. Η κρίση εκτονώθηκε, τελικά, μέσω της διπλωματικής οδού.

Σε όλη την διάρκεια της κρίσης, οι Ηνωμένες Πολιτείες επαναλάμβαναν την θέση τους για μη υποστήριξη κάποιας πλευράς σχετικά με την εδαφική διαμάχη στα νησιά Σενκάκου, ενώ προέτρεπαν για ειρηνική επίλυση. Ο εκπρόσωπος του αμερικανικού υπουργείου Εξωτερικών Nicholas Burns κατέστησε σαφές ότι η Ουάσιγκτον δεν αναγνώριζε την κυριαρχία κάποιας

---

⁶ Erica Strecker Downs και Phillip C. Saunders, "Legitimacy and the Limits of Nationalism: China and the Diaoyu Islands", *International Security*, Vol. 23, No. 3, Χειμώνας 1998/99, σελ. 133.

⁷ Βλ. σχετικά "Beijing Moves to Keep Lid on Protests", *Daily Yomiuri*, 7 Οκτωβρίου 1996, σελ. 1. Επίσης "Beijing Said Ordering Cities to Curb Diaoyu Protests", *South China Morning Post*, 18 Οκτωβρίου 1996, σελ. 12.

συγκεκριμένης χώρας και προέτρεψε τους διάφορους διεκδικητές να τακτοποιήσουν τις διαφορές τους με ειρηνικό τρόπο. Επίσης, ο Burns ξεκαθάρισε ότι η χώρα του δεν είχε πρόθεση να μεσολαβήσει και κάλεσε τις δύο πλευρές σε απευθείας διαπραγματεύσεις.

Μόνο μετά την αποκλιμάκωση της κρίσης, οι Ηνωμένες Πολιτείες τελικά δήλωσαν ότι η Συνθήκη Ασφαλείας ΗΠΑ-Ιαπωνίας θα κάλυπτε μια σύγκρουση σχετικά με τα νησιά Σενκάκου. Ο βοηθός υπουργός Εξωτερικών για θέματα Ασίας και Ειρηνικού Kurt Campbell δήλωσε: «Οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν μια ισχυρή δέσμευση έναντι της Ιαπωνίας σύμφωνα με τον Άρθρο 5 της Συνθήκης. Εμείς τηρούμε αυτή την δέσμευση και οι όροι της, που ζητούν από τις Ηνωμένες Πολιτείες να υποστηρίξει την Ιαπωνία και τα εδάφη της, είναι ξεκάθαροι»⁸.

Από την πλευρά της, η Ιαπωνία ελάχιστα προσπάθησε να εξασφαλίσει την στήριξη των Ηνωμένων Πολιτειών στη διάρκεια της κρίσης, καθώς οι τελευταίες είχαν ξεκαθαρίσει την θέση τους επανειλημμένως. Μόνο στο διπλωματικό πεδίο, η Ιαπωνία άσκησε πίεση προς τις ΗΠΑ και βρήκε ανταπόκριση. Το Τόκιο ζήτησε από την Ουάσιγκτον να διαβεβαιώσει το Πεκίνο ότι η αμερικανο-ιαπωνική συμμαχία δεν στόχευε την Κίνα, σε απάντηση δημοσιευμάτων των κινεζικών μέσων ενημέρωσης που κατηγορούσαν την Ιαπωνία ότι με την υποστήριξη των ΗΠΑ επεδίωκαν την ανάσχεση της Κίνας.

---

⁸ Koichi Akaza, “U.S. Confirms Security Treaty Covers Senkakus”, The Daily Yomiuri, 29 Νοεμβρίου 1996, σελ. 1.

Η οπτική της Κίνας και οι αντιλήψεις των ελίτ

Οι προκλήσεις που είχε να αντιμετωπίσει η Κίνα σε όλη την διάρκεια της κρίσης των Νησιών Σενκάκου ήταν πολλαπλές. Η κινεζική ηγεσία ακροβατούσε ανάμεσα στους χειρισμούς νομιμοποίησής της στο εσωτερικό της χώρας και την ικανότητά της να διατηρήσει τις προσβάσεις της στην διεθνή οικονομία.. Από τη μια, επεδίωκε εθνικιστικές, «πατριωτικές» πολιτικές για να ενισχύσει την αξιοπιστία της στο εσωτερικό της χώρας, προέβαλλε τις αξιώσεις της και διακήρυττε την αποφασιστικότητά της να υπερασπιστεί την εδαφική ακεραιότητά της. Από την άλλη, όμως, οι εθνικιστικές κορώνες έβαζαν σε κίνδυνο τις οικονομικές επιδόσεις της χώρας και την θέση ισχύος της στο εξωτερικό. Η κρίση των νησιών Σενκάκου ήταν ακόμη μια προσπάθεια των κινεζικών ελίτ να εξισορροπήσουν τον εθνικισμό και την οικονομική ανάπτυξη.

Λίγους μήνες πριν από το ξέσπασμα της κρίσης, το κινεζικό Κομμουνιστικό Κόμμα προωθούσε πατριωτικά αισθήματα και αντι-ιαπωνικά συνθήματα. Όταν οι ιαπωνικές δεξιές οργανώσεις επαναβεβαίωσαν τις εδαφικές αξιώσεις της Ιαπωνίας πάνω στα νησιά Σενκάκου, τότε υπήρξε έντονη λαϊκή πίεση μέσα στην Κίνα για μια ισχυρή αντίδραση, αναγκάζοντας την ηγεσία να επιλέξει ανάμεσα στις εθνικιστικές και οικονομικές νομιμοποιητικές στρατηγικές της. Η ηγεσία επέλεξε να εγκαταλείψει την έντονη εθνικιστική ρητορεία της, για να μην βλάψει τις σινο-ιαπωνικές οικονομικές σχέσεις. Η αποτυχία του Κομμουνιστικού Κόμματος να υπερασπιστεί τις εδαφικές αξιώσεις της Κίνας προκάλεσε την έντονη κριτική της κοινής γνώμης, με αρνητική επίδραση και στη νομιμότητα του καθεστώτος.

Η «αντιπατριωτική» διαχείριση της κρίσης εκ μέρους της κινεζικής ηγεσίας ξεσήκωσε θύελλα αντιδράσεων και μέσα στους σκληροπυρηνικούς κύκλους του στρατού. Οι αεροπορικές και ναυτικές ασκήσεις που πραγματοποιήθηκαν στα ανοικτά της επαρχίας Liaoning στόχευαν να στείλουν

ένα μήνυμα όχι μόνο στην Ιαπωνία, αλλά και στα κυβερνητικά στελέχη που ενδιαφέρονταν περισσότερο για τους οικονομικούς δεσμούς με την Ιαπωνία παρά για τα εθνικά αισθήματα των πολιτών και του στρατού⁹.

Πάντως, παρά τις στρατιωτικές και λαϊκές απαιτήσεις για μια πιο σκληρή στάση έναντι της Ιαπωνίας, η ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος αποδείχθηκε πιο πρόθυμη να υπονομεύσει την εθνικιστική αξιοπιστία της, επιδιώκοντας την οικονομική ανάπτυξη. Εξάλλου, η Κίνα βρισκόταν σε εύθραυστη θέση στην διεθνή σκηνή μετά την ιδιαίτερος προκλητική στάση, που είχε επιδείξει στις αρχές του χρόνου σχετικά με το ζήτημα της Ταϊβάν. Η Κίνα φοβόταν ότι οι εθνικιστικές εξάρσεις της ήταν πιθανό να δημιουργήσουν ένα πιο ενισχυμένο μέτωπο ΗΠΑ και Ιαπωνίας που θα επιδίωκαν την ανάσχεση της απειλητικής Κίνας. Ήδη το φθινόπωρο του 1996 οι σινο-αμερικανικές σχέσεις είχαν κλονιστεί αρκετά με αφορμή την κρίση στα Στενά της Ταϊβάν τον Μάρτιο.

Η άλλη πτυχή του ζητήματος που απασχολούσε και δίχαζε την κινεζική ηγεσία εκείνη την εποχή ήταν ο έλεγχος των υποτιθέμενων ενεργειακών αποθεμάτων της περιοχής. Από το 1993, η Κίνα έχει αναδειχθεί σε μεγάλο εισαγωγέα πετρελαίου από την Μέση Ανατολή. Οι αυξανόμενες ενεργειακές ανάγκες της έχουν αρνητικές συνέπειες στις σχέσεις της με την Ιαπωνία, καθώς οξύνονται ο ανταγωνισμός και οι εδαφικές διαμάχες τους σχετικά με τα ήδη υπάρχοντα ή υποτιθέμενα μελλοντικά αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου, καθώς και με τις οδούς μεταφοράς τους¹⁰. Δεν είναι τυχαίο ότι από το 1995, αυξήθηκαν οι κινεζικές εξορμήσεις γύρω, αλλά και μέσα στην Ζώνη Αποκλειστικής Οικονομικής Εκμετάλλευσής της Ιαπωνίας, με ωκεανογραφικά και πολεμικά πλοία προς αναζήτηση πετρελαϊκών κοιτασμάτων.

Επίσης, το θέμα των νησιών Σενκάκου συνδέεται στενά με την διαφιλονικούμενη υφαλοκρηπίδα στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής

---

⁹ Erica Strecker Downs και Phillip C. Saunders, "Legitimacy and the Limits of Nationalism: China and the Diaoyu Islands", *International Security*, Vol. 23, No. 3, Χειμώνας 1998/99, σελ. 138.

¹⁰ Σχετικά με την ενεργειακή πολιτική της Ιαπωνίας στην Ασία και την αλληλεπίδρασή της με την Κίνα, βλ. Reinhard Drifte, "Japan's Energy Policy in Asia: Cooperation, Competition, Territorial Disputes", *CEPMLP Internet Journal*, Dundee University, Vol. 11, No. 3, 22 Απριλίου 2002, <http://www.dundee.ac.uk/cepmlp/journal/html/article11-3.html>, (πρόσβαση στις 19/09/2005).

Κινεζικής Θάλασσας¹¹. Η υφαλοκρηπίδα στην Ανατολική Κινεζική Θάλασσα έχει έκταση 300 χιλιάδες τετραγωνικά χιλιόμετρα. Η Κίνα διεκδικεί ολόκληρη την υφαλοκρηπίδα έως την Okinawa, περιλαμβάνοντας ένα αδιευκρίνιστο κομμάτι της Κοινής Ζώνης Ανάπτυξης (Joint Development Zone) Ιαπωνίας-Νότιας Κορέας. Η Ιαπωνία διεκδικεί την ίδια υφαλοκρηπίδα με βάση την αρχή της «μέσης γραμμής / ίσης απόστασης» (median line/ equidistance) μεταξύ της αδιαμφισβήτητης επικράτειά της και αυτήν της Κίνας. Την ίδια χρονιά, η Κίνα πρότεινε στην Ιαπωνία κοινές εξερευνήσεις στην υφαλοκρηπίδα, αλλά η τελευταία αρνήθηκε, ζητώντας πρώτα να τακτοποιηθεί η οριοθέτηση των θαλάσσιων συνόρων. Επίσης, η Κίνα προβάλλει κυριαρχικές αξιώσεις σχεδόν σε όλα τα νησιά της Ανατολική και Νότιας Κινεζικής Θάλασσας, τα οποία θα έφερναν το «Μέσο Βασίλειο» πιο κοντά στα γειτονικά κράτη της περιοχής¹².

Τα «γεράκια» του κινεζικού στρατού θεωρούν ότι τα αναμενόμενα πετρελαϊκά αποθέματα στα νησιά Σενκάκου και την Νότια Κινεζική Θάλασσα είναι κρίσιμα για την μελλοντική οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Αυτά τα γεωστρατηγικά επιχειρήματα υποδεικνύουν μια επιθετική εξωτερική πολιτική. Από την πλευρά του, όμως, το Κομμουνιστικό Κόμμα, στελέχη του οποίου δραστηριοποιούνται σε κινεζικές επιχειρήσεις, δεν αποδέχεται αυτά τα επιχειρήματα, θεωρώντας ως σημαντικότερο στόχο την πρόσβαση στις διεθνείς αγορές παρά τον έλεγχο των ενεργειακών αποθεμάτων.

Η συμπεριφορά της Κίνας στην κρίση των νησιών Σενκάκου ήταν συγκρατημένη και δεν παρεκτράπη σε παραλογισμούς από τους εθνικιστικούς της στόχους, όπως συνέβη λίγους μήνες νωρίτερα με την κρίση στα Στενά της Ταϊβάν. Αυτό αποδεικνύει ότι ο εθνικισμός μπορεί να έχει αβέβαιες, ασαφείς επιδράσεις στην συμπεριφορά και τις πολιτικές της Κίνας, καλλιεργώντας στα γειτονικά κράτη την αντίληψη ότι μελλοντικά μπορεί να προβάλλει ως απειλή.

---

¹¹ Marc J. Valencia και Yoshihisa Amae, "Regime Building in the East China Sea", *Ocean Development & International Law* (Taylor & Francis Group, 2003), Vol. 34, σελ. 189-208.

¹² Frank Umbach, Trends in the Regional Balance of Power and Potential Hotspots, στο Saskia Hieber Redl, Waldbröl Group on the European Coordination of Security Policies vis-à-vis the Asia Pacific, (Waldbröl: Stiftung Wissenschaft und Politik, Μάρτιος 2000), σελ. 21-22. Αναλυτικότερα για την επέκταση της Κίνας προς την θάλασσα, βλ. Katsushi Okazaki, *China's Seaward Adventurism and the Japan-US Alliance*, <http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1997/Okazaki.htm> (πρόσβαση στις 25/01/2004).

Πόσο μάλλον όταν από ανερχόμενη οικονομική δύναμη εξελιχθεί σε κραταιά¹³.

Η οπτική της Ιαπωνίας και οι αντιλήψεις των ελίτ

Το ζήτημα των Νησιών Σενκάκου πυροδοτεί τα εθνικιστικά αισθήματα και στην Ιαπωνία. Ο τρόπος που χειρίστηκε την κρίση δείχνει τις παραχωρήσεις, που ήταν έτοιμες να κάνουν οι κυβερνώσες ελίτ, προκειμένου να διατηρήσουν την συγκατάθεση των δεξιών οργανώσεων για την παραμονή τους στην εξουσία. Η Ιαπωνία μπορούσε να είχε αποτρέψει τις οργανώσεις αυτές να επισκεφτούν τα νησιά κι έτσι να μειώσουν την ένταση με την Κίνα¹⁴, αλλά δεν το επέλεξε. Αυτό φανερώνει ότι το κυβερνών LDP επεδίωκε τον κατευνασμό της Δεξιάς. Την ίδια ώρα, όμως, η ιαπωνική κυβέρνηση επέδειξε αυτοσυγκράτηση και στον τρόπο με τον οποίο αντέδρασε προς την Κίνα, προκειμένου να αμβλύνει τις εντυπώσεις που σχηματίστηκαν στο εξωτερικό για ροπή της Ιαπωνίας προς τον ιμπεριαλισμό.

Οι Ιάπωνες δεξιοί εκμεταλλεύτηκαν την αδυναμία της κυβέρνησης συνασπισμού, που ήταν διχασμένη πάνω σε αυτό το ζήτημα και αντιμετώπιζε την πρόκληση των βουλευτικών εκλογών τον Οκτώβριο του 1996. Προσπάθησαν να προωθήσουν την εικόνα μιας Ιαπωνίας με διεκδικήσεις, που δεν θα οπισθοχωρήσει, για να διασφαλίσει την εδαφική της κυριαρχία.¹⁵. Αρκετά συχνά, οι κεντροδεξιοί πολιτικοί στην Ιαπωνία αναφέρονται στην Κίνα

---

¹³ Erica Strecker Downs και Phillip C. Saunders, "Legitimacy and the Limits of Nationalism: China and the Diaoyu Islands", *International Security*, Vol. 23, No. 3, Χειμώνας 1998/99, σελ. 146.

¹⁴ Πολλοί Κινέζοι αναλυτές κατηγορήσαν το Τόκιο για συνέργια στις δραστηριότητες των ιαπωνικών δεξιών οργανώσεων, που επισκέφτηκαν τα νησιά Σενκάκου, ιδίως μετά την αποστολή σκαφών της Ιαπωνική Ακτοφυλακής στην περιοχή για να εμποδίσουν Κινέζους διαδηλωτές από το Χονγκ Κονγκ και την Ταϊβάν να φτάσουν στα υπό ιαπωνικό έλεγχο νησιά. Βλ. σχετικά Thomas J. Christensen, "China, the U.S.-Japan Alliance and the Security Dilemma in East Asia", *International Security*, Vol. 23, No. 4, Άνοιξη 1999, σελ. 53, υποσημείωση 9.

¹⁵ Frank Umbach, *The Future of the U.S.-Japanese Security Alliance*, στο Jörn Dosch και Manfred Mols (eds), *International Relations in the Asia Pacific: New Patterns, Power and Cooperation* (Hamburg/Münster/London, 2000), σελ. 117-118.

ως “Shina”, μια λέξη με εθνικιστικές αποχρώσεις την οποία οι Κινέζοι βρίσκουν ιδιαίτερα προσβλητική¹⁶.

Το σημαντικότερο πρόβλημα στις sino-ιαπωνικές σχέσεις είναι η «σκιά του παρελθόντος» (shadow of the past), που δεν αφήνει τις ιστορικές εχθρότητες να σβήσουν. Όπως εύστοχα, επισημαίνει ο αμερικανός αναλυτής Nicholas D. Kristof το ιστορικό μίσος είναι «μεταξύ λαών, και όχι κυβερνήσεων», οπότε είναι ακόμη πιο δύσκολο να ξεπεραστεί¹⁷. Το θέμα της «ιστορίας»¹⁸ χειροτερεύει με το πέρασμα του χρόνου. Ενώ πολλοί νέοι Κινέζοι τρέφουν μια ζωντανή αίσθηση θλίψης, που κληρονόμησαν από τους γονείς και τους παππούδες τους, η νεολαία της Ιαπωνίας αντιμετωπίζει τον πόλεμο ως μακρινό παρελθόν, κάτι για το οποίο δεν πρέπει να νιώθει ενοχές. Η άρνηση της Ιαπωνίας να ζητήσει συγγνώμη ή να αποζημιώσει τα θύματα του ιαπωνικού ιμπεριαλισμού έρχεται σε αντίθεση με τις προσπάθειες της Δυτικής Γερμανίας να αποζημιώσει τα θύματα του Ολοκαυτώματος. Στις 29 Ιουλίου 1996, ο Ιάπωνας πρωθυπουργός Ryutaro Hashimoto ήταν πρώτος αρχηγός κυβέρνησης από το 1985 που επισκέφτηκε το Μνημείο Yasukuni στο Τόκιο, έναν χώρο όπου τιμούνται οι νεκροί πολέμου της Ιαπωνίας, μεταξύ των οποίων και οι εγκληματίες του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Η Κίνα κατηγορήσε τον κατά τα άλλα μεταρρυθμιστή Hashimoto ότι συνειδητά ενθάρρυνε στρατιωτικές και δεξιές οργανώσεις, όπως αυτή που έχτισε τον φάρο στα διαφιλονικούμενα νησιά Σενκάκου αμέσως μετά την επίσκεψή του στο μνημείο.

Στην προσπάθεια να απορρίψει τα μιλιταριστικά στοιχεία του παρελθόντος, η Ιαπωνία δεν έχει καταφέρει να συμφιλιωθεί με την ιστορία της τον καιρό του πολέμου. Μόλις το 1993, ανώτερο κυβερνητικό στέλεχος αναγνώρισε ότι Ιάπωνες στρατιώτες κακομεταχειρίστηκαν και βίασαν περίπου

---

¹⁶ David M. Lampton και Gregory C. May, *A Big Power Agenda for East Asia: America, China and Japan* (Washington D.C.: The Nixon Center, 2000), σελ. 51.

¹⁷ Nicholas D. Kristof, “The Problem of Memory”, *Foreign Affairs*, Vol. 77, No. 6, Νοέμβριος/Δεκέμβριος 1998, σελ. 38.

¹⁸ Για τις διαφορετικές οπτικές επί του ιστορικού ζητήματος μεταξύ Κίνας και Ιαπωνίας, βλ. Zhang Tuosheng, *Sino-Japanese Relations at the Turn of the Century*, σελ. 239-242, στο βιβλίο Ezra F. Vogel, Yuan Ming and Akihiko Tanaka (ed), *The Age of Uncertainty, The U.S.-China-Japan Triangle from Tiananmen (1989) to 9/11 (2001)*, (Massachusetts, Cambridge: Harvard University Asia Center, 2004).

200 χιλιάδες γυναίκες από την Κορέα, την Ταϊβάν και τις Φιλιππίνες. Ιάπωνες ιστορικοί και πολιτικοί επιμένουν ότι είναι υπερβολικές οι αναφορές για σφαγή 300 χιλιάδων ανθρώπων στην κινεζική επαρχία Nanjing το 1937. Ενώ οι εθνικιστές στα σχολικά βιβλία δικαιολογούν τις βιαιότητες της Ιαπωνίας στον Β΄ΠΠ ως αγώνα απελευθέρωσης της Ασίας από τους λευκούς αποικιοκράτες, αγώνα για την υπεράσπιση της Ιαπωνίας και όχι ως αγώνα μεταξύ καλού και κακού¹⁹. Η αναθεωρητική ιστορία φαίνεται να είναι σε άνοδο στην Ιαπωνία και να έχει πρόσφορο έδαφος τη νεολαία, η οποία όντας λιγότερο προβληματισμένη από την ιστορία, υποστηρίζει ένα πιο ενεργό και ανεξάρτητο ρόλο για την χώρα της.

Με δεδομένη την βαθιά καχυποψία που χρονίζει από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, δεν είναι μυστήριο που Ιαπωνία και Κίνα έχουν τεταμένες σχέσεις αναφορικά με εδαφικές διαμάχες, στις οποίες και οι δύο έχουν «κοινές μετοχές». Και για τις δύο η διαμάχη για τα ακατοίκητα νησιά Σενκάκου είναι ζήτημα κυριαρχίας και εθνικής υπερηφάνειας, είναι όμως παράλληλα και ζήτημα ασφάλειας για οικονομικούς και ενεργειακούς λόγους. Το ενενήντα τοις εκατό των εισαγωγών πετρελαίου της Ιαπωνίας μεταφέρονται μέσω της Νότιας Κινεζικής Θάλασσας και η Ιαπωνία δεν έχει κανένα τρόπο να εγγυηθεί ανεξάρτητα την σταθερότητα αυτών των αποθεμάτων μπροστά στις σταθερές προσπάθειες της Κίνας να ασκήσει την επιρροή της στην περιοχή και να αναπτύξει ικανότητες προβολής ισχύος²⁰. Είναι σημαντικό για την οικονομική επιβίωση της Ιαπωνίας, όπως επίσης και για άλλα κράτη της περιοχής, να

---

¹⁹ David M. Lampton και Gregory C. May, *A Big Power Agenda for East Asia: America, China and Japan* (Washington D.C.: The Nixon Center, 2000), σελ. 51. Επίσης, για το θέμα της ιστορίας και των προβλημάτων που προκαλεί στις sino-ιαπωνικές σχέσεις βλ. Ted Osius, *The U.S.-Japan Security Alliance: Why It Matters and How to Strengthen It* (Washington, D.C.: Center for Strategic and International Studies, The Washington Papers and Praeger Publishers, 2002), κεφάλαιο 1.

²⁰ Αναλυτικότερα για τις ενεργειακές ανασφάλειες της Ιαπωνίας και τις επιπλοκές στις σχέσεις της με την Κίνα, βλ. Frank Umbach, *Global Energy Supply and Geopolitical Changes*, σελ. 151-161, στο βιβλίο François Godement, Françoise Nicolas και Taizo Yakushiji (eds), *Les Cahiers d'Asie No. 4* (Paris: IFRI, 2004). Επίσης, βλ. Banning Garrett, John Ikenberry, Victor Cha et al. (eds), *Japanese Energy Security and Changing Global Energy Markets, Cultural Security Perceptions in Northeast Asia and Their Impact on Energy Cooperation* (The Center for International Political Economy, The James A. Baker III Institute for Public Policy, Rice University, Μάιος 2000).

διατηρηθούν ανοικτές οι Θαλάσσιες Οδοί Επικοινωνίας (Sea Lanes of Communication, SLOC's)²¹.

Η κρίση των Στενών της Ταϊβάν, όπως επίσης και φιλονικία για τα νησιά Σενκάκου το 1996 ενίσχυσε τους φόβους στις πολιτικές ελίτ και την κοινή γνώμη της Ιαπωνίας για την ανάδυση της κινεζικής ηγεμονίας. Ενίσχυσε ταυτόχρονα τις προσπάθειές της να αναλάβει ολοένα και πιο ενεργό ρόλο στην ασφάλεια της Ασίας, αντιμετωπίζοντας πολλά εμπόδια .

Την εποχή εκείνη, το νέο δόγμα εξωτερικής πολιτικής του κυβερνώντος κόμματος LDP, με τίτλο «Η Στρατηγική της Ιαπωνίας για Ασία-Ειρηνικό – Μια πρόκληση για Αλλαγή», απαιτούσε μια στρατηγική εξωτερικής πολιτικής περισσότερο δραστήρια και προληπτική παρά αντιδραστική, η οποία θα μπορούσε να φέρει «θετικές αλλαγές». Πάνω σε αυτό το δόγμα βασίστηκαν οι ιαπωνικές κυβερνήσεις επικεντρώνοντας σε μια διπλή στρατηγική τόσο διμερή όσο και πολυμερή. Η ασφάλεια και η ειρήνη της Ιαπωνίας, όπως και η σταθερότητα στην περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού, μπορεί να απεικονιστεί ως ένα «δίτροχο κάρο»²². Από τη μια, υπάρχει η διμερής συμμαχία με τις Ηνωμένες Πολιτείες, και από την άλλη η προώθηση μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης με την Κίνα μέσω ενός διαλόγου και ανταλλαγών στο πλαίσιο πολυμερών οργανισμών ασφαλείας όπως η Ένωση Κρατών της Νοτιοανατολικής Ασίας (Association of Southeast Nations, ASEAN).

---

²¹ Frank Umbach, The Future of the U.S.-Japanese Security Alliance, στο Jörn Dosch και Manfred Mols (eds), International Relations in the Asia Pacific: New Patterns, Power and Cooperation (Hamburg/Münster/London, 2000), σελ. 119.

²² Ibid., σελ. 122.

Η οπτική των ΗΠΑ και οι αντιλήψεις των ελίτ

Μετά την αναθεώρηση της ιαπωνο-αμερικανικής αμυντικής συμμαχίας τον Απρίλιο του 1996, με την οποία οι Ηνωμένες Πολιτείες επαναβεβαίωσαν την προηγούμενη δέσμευσή τους να διατηρήσουν εκατό χιλιάδες στρατεύματα στην Ασία και να μην μειώσουν την παρουσία τους στην Ιαπωνία²³, θέλησαν να κρατήσουν μια ουδέτερη στάση απέναντι στην Κίνα και να μην την προκαλέσουν με κανένα τρόπο, δείχνοντάς της ότι η συμμαχία δεν είχε στόχο το Πεκίνο. Με αυτόν τον τρόπο, εξηγείται η ανοχή που έδειξαν στην ένταση των σχέσεων των δύο χωρών κατά την διάρκεια της κρίσης στα νησιά Σενκάκου. Οι ΗΠΑ δεν ένιωθαν ότι απειλούνταν άμεσα συμφέροντά τους και προτίμησαν να μη εμπλακούν στην ξένη διαμάχη.

Όλοι οι Αμερικανοί στρατηγικοί αναλυτές συναινούν στο ότι οι ΗΠΑ πρέπει να διατηρήσουν την στρατιωτική τους παρουσία στην Ανατολική Ασία, την αμερικανο-ιαπωνική συμμαχία και άλλες διμερείς συμμαχίες. Μόνο ένας μικρός αριθμός ανεπίσημων Αμερικανών στρατηγιστών υποστηρίζουν ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες πρέπει να αποδεσμευτούν, αφήνοντας την Κίνα, την Ιαπωνία και τα άλλα κράτη της περιοχής να αναπτύξουν τις δικές τους συμφωνίες ασφαλείας²⁴.

---

²³ Την ίδια ώρα, η Ιαπωνία προχώρησε λίγο πιο πέρα και υποσχέθηκε ένα πιο ενεργό αμυντικό ρόλο στην περιοχή, ενώ συμφώνησε να επεκτείνει και την υποστήριξή της προς τις ΗΠΑ σε θέματα διοικητικά. Βλ. σχετικά Frank Umbach, *The Future of the U.S.-Japanese Security Alliance*, στο Dosch Mols (eds), *International Relations in the Asia Pacific: New Patterns, Power and Cooperation* (New York: Münster, 2000), σελ. 129-130.

²⁴ Christopher Layne, "A House of Cards: American Strategy toward China", *World Policy Journal*, Vol. 14, No. 3, Φθινόπωρο 1997, και Christopher Layne, "Rethinking American Grand Strategy: Hegemony or Balance of Power in the Twenty-first Century?", *World Policy Journal*, Vol. 15, No. 2, Καλοκαίρι 1998. Επίσης, Ted Galen Carpenter, "Washington's Smothering Strategy: American Interests in East Asia", *World Policy Journal*, Vol. 14, No.4, Χειμώνας 1997/98. Ο Layne προτείνει οι ΗΠΑ να εγκαταλείψουν την στρατηγική της παγκόσμιας στρατιωτικής υπεροχής υπέρ της «υπερπόντιας/ από ξηράς εξισορρόπησης» (offshore balancing). Συγκεκριμένα για την Ιαπωνία και την Κίνα, υποστηρίζει ότι η άνοδος της Κίνας στο status μεγάλης δύναμης δίνει ένα ισχυρό κίνητρο στην Ιαπωνία να γίνει στρατηγικά μια αυτάρκης μεγάλη δύναμη, επίσης. Αντί οι ΗΠΑ να φοβούνται την άνοδο την Ιαπωνίας ως μεγάλης δύναμης, υποστηρίζει, ότι πρέπει να το εκμεταλλευτούν. Η ιδανικότερη αμερικανική πολιτική θα έπρεπε να επιτρέπει στην Κίνα και την Ιαπωνία να περιορίζεται και να ελέγχει η μια την άλλη, ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες παρακολουθούν από ασφαλή απόσταση. Ο Carpenter υποστηρίζει ότι οι ΗΠΑ δεν χρειάζονται να έχουν μεγάλο αριθμό στρατιωτικών δυνάμεων στην Ανατολική Ασία, αλλά πρέπει να διαχειρίζονται συνετά τα αποθέματά τους και να είναι ο περιφερειακός εξισορροπητής της τελευταίας στιγμής.

Οι αντιλήψεις των αμερικανικών κρατικών ελίτ για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να διαχειριστούν τις σχέσεις της χώρας τους με την Ιαπωνία και την Κίνα συνοψίζονται στα ακόλουθα:

- **Realpolitik balance:** οι ΗΠΑ ισορροπούν μεταξύ Κίνας και Ιαπωνίας, αντιμετωπίζοντας και τις δύο ισότιμα για στρατηγικούς σκοπούς, αφού δεν υπάρχουν μόνιμοι φίλοι ή εχθροί. Η αμερικανική στρατιωτική παρουσία στην βορειο-ανατολική Ασία επιτρέπει «στην Κίνα και την Ιαπωνία να συνυπάρχουν παρά την καχυποψία της μιας για την άλλη. Σε αντίθεση με την Ευρώπη, τα έθνη της Ασίας βλέπουν τους εαυτούς τους ως διαφορετικούς και ανταγωνιστικούς...στην Ανατολική Ασία δεν υπάρχει αξίωση για έναν θεσμό συλλογικής ασφάλειας ή ότι η συνεργασία θα έπρεπε να βασίζεται σε ένα κοινό σύστημα αξιών...τα έθνη της Ασίας δεν θέλουν ένα θεσμικό πλαίσιο που θα μπορούσε να δώσει σε πιθανές Ασιατικές μεγάλες δυνάμεις – ή ακόμη και τις Ηνωμένες Πολιτείες- λόγο στις δικές τους υποθέσεις»²⁵.

- **Συγκατάβαση προς την Κίνα και διατήρηση της συμμαχίας με την Ιαπωνία:** οι ΗΠΑ προωθούν μια σταθερή περιφερειακή ισορροπία ισχύος μεταξύ Κίνας και Ιαπωνίας, προκειμένου να εδραιώσουν την πολιτική επιρροή τους και την στρατιωτική παρουσία τους στην Ανατολική Ασία. Αυτό σημαίνει ότι αναγνωρίζουν τον ρόλο της Κίνας ως κυρίαρχης περιφερειακής δύναμη λόγω της κρίσιμης γεωστρατηγικής θέσης της στην Ευρασία²⁶. Παράλληλα, αποφεύγουν οποιεσδήποτε αλλαγές στην συμμαχία ΗΠΑ-Ιαπωνίας, οι οποίες θα μπορούσαν να ανοίξουν το φαύλο σπειροειδές άμυνας-επίθεσης. Ενώ οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία προχωρούν με την έρευνα για την αντιπυραυλική άμυνα, - προς αποφυγή παρερμηνειών - προτρέπουν την Ιαπωνία να λάβει πιο σοβαρά υπ' όψιν τις ανησυχίες και τα παράπονα των Κινέζων σχετικά με το θέμα του Β' ΠΠ.

Οι ΗΠΑ βασίζονται κατ' αρχήν στην συμμαχία και την παρουσία τους στην Ιαπωνία, θεωρώντας ότι αυτό μπορεί να ασκήσει πίεση στην Κίνα,

---

²⁵ Henry Kissinger, *Diplomacy* (New York: Simon & Schuster, 1994), κεφάλαιο 31, ειδικότερα σελ. 826-828.

²⁶ Zbigniew Brzezinski, "A Geostrategy for Eurasia", *Foreign Affairs*, Vol. 76, No. 5, Σεπτέμβριος/Οκτώβριος 1997, σελ. 5.

ενθαρρύνοντας την εποικοδομητική και αποθαρρύνοντας την επιθετική συμπεριφορά της. Αυτή η τακτική του επιλεκτικού παρεμβατισμού συνοδεύεται από μια δόση ρεαλισμού. Υπάρχουν περιπτώσεις όπου οι ΗΠΑ, παρακολουθώντας από μακριά, αφήνουν την Ιαπωνία και την Κίνα να περιορίσουν η μια την άλλη.

Οι ΗΠΑ έχουν να διαχειριστούν μια τριμερή σχέση, όπου η Ιαπωνία είναι η σύμμαχος και μια χώρα με την οποία μοιράζονται κοινές αξίες, και η Κίνα, η οποία δεν είναι τίποτε από τα δύο. Αρκετά συχνά, οι Αμερικανοί για λόγους πολιτικής συγγένειας δεν προσεγγίζουν την Ιαπωνία, όπως την Κίνα. Η Ιαπωνία είναι ο στενός σύμμαχος, ενώ η Κίνα είναι απίθανο να γίνει σύμμαχος των Ηνωμένων Πολιτειών τουλάχιστον στο προβλεπτό μέλλον. Μπορεί να γίνει ένα ευκαιριακός ή ad hoc στρατηγικός συνεργάτης, αλλά το πιο πιθανό θα είναι ένα διπλωματικός και πολιτικός συνεργάτης παρά επιχειρησιακός.

Η συμμαχία με την Ιαπωνία είναι το κλειδί για την αμερικανική παρουσία στην Ανατολική Ασία. Η δύναμη και η μακροζωία της συμμαχίας αποδίδεται σε μεγάλο βαθμό στις κοινές αξίες και συμφέροντα που μοιράζονται οι δύο χώρες. Στην Ανατολική Ασία, η Ιαπωνία παρέχει τις στρατιωτικές βάσεις και επιχειρησιακή υποστήριξη. Οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν μπορούν εύκολα να απαλλαγούν από την συμμαχία, χωρίς να υπονομεύσουν την περιφερειακή και παγκόσμια σταθερότητα – και τα συμφέροντά τους στην Ανατολική Ασία. Οι κοινές δημοκρατικές αξίες ενισχύουν τις ιαπωνο-αμερικανικές σχέσεις, δίνουν συνοχή στην διμερή συμμαχία και συναίνεση στην κοινή γνώμη, στοιχεία που λείπουν από τις σχέσεις των δύο χωρών με την Κίνα.

Η θεμελιώδης διαφορά στην επίσημη αμερικανική προσέγγιση προς την Κίνα έναντι της Ιαπωνίας είναι η αμερικανική προθυμία να εκφράσει την πρόθεσή της για απειλή χρήσης βίας, προκειμένου να υποστηρίξει την διπλωματία της προς την Κίνα. Συνεπώς, το ζήτημα που ανακύπτει είναι ο τρόπος, με τον οποίο οι τρεις χώρες θα χειριστούν την «εξαναγκαστική διπλωματία» (coercive diplomacy) και πώς θα επηρεάσει την ενσωμάτωση της Κίνας στην περιφερειακή και παγκόσμια κοινότητα.

Στην πραγματικότητα υπάρχει μια σχετικά ευλύγιστη τριμερή δυναμική μεταξύ ΗΠΑ, Ιαπωνίας και Κίνας, που τείνει προς την σταθερότητα²⁷. Όταν τα βασικά συμφέροντα αμφισβητούνται, το επηρεαζόμενο μέρος ή μέρη στέλνουν μια σειρά μηνυμάτων με σκοπό να επηρεάσουν και/ ή να περιορίσουν τις πράξεις αυτού που προκάλεσε εξ αρχής. Αυτή δεν είναι μια κατάσταση, στην οποία απαραίτητα οι δύο συνασπίζονται εναντίον του άλλου²⁸. Τον ρόλο του ρυθμιστή παίζουν οι Ηνωμένες Πολιτείες, που συχνά τηρούν στάση ουδετερότητας στις τεταμένες σχέσεις Ιαπωνίας-Κίνας ακόμη και σε θέματα, που φαινομενικά δεν την αφορούν.

Για παράδειγμα στην κρίση των νησιών Σενκάκου, παρά την επίσημη θέση τους περί μη-εμπλοκής, οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν εκμεταλλευτεί για δική τους στρατιωτική χρήση το γεγονός ότι η Ιαπωνία έχει de facto τον έλεγχο των νησιών. Ο αμερικανικός στρατός έχει μισθώσει τουλάχιστον μέχρι το 2012 δύο από τα νησιά για ασκήσεις βομβαρδισμών, παρόλο που δεν έχουν πραγματοποιηθεί τέτοιες ασκήσεις από το 1979. Είναι προς το αμερικανικό συμφέρον να διατηρήσει την πρόσβασή του στα νησιά.. Οποιαδήποτε μονομερής προσπάθεια από μέρους των ΗΠΑ να επιλυθεί το θέμα των νησιών θα ήταν μια προσωρινή λύση και θα προκαλούσε μεγαλύτερες εντάσεις μεταξύ των τριών χωρών. Οπότε, οι ΗΠΑ κερδίζουν από το υπάρχον status quo, όπως και με την περίπτωση της Ταϊβάν, διατηρώντας το αβέβαιο καθεστώς κυριαρχίας των νησιών Σενκάκου που τους επιτρέπει να συνεχίζουν να δρέπουν στρατιωτικά οφέλη, χωρίς να χρειάζεται να ασχοληθούν με το ακανθώδες θέμα.

---

²⁷ Ming Zhang και Ronald N. Montaperto, *A Triad of Another Kind: The United States, China and Japan* (New York: St. Martin's Press, 1999), ειδικότερα κεφάλαια 5 και 6.

²⁸ Η τριμερής σχέση ΗΠΑ-Ιαπωνίας-Κίνας διαφέρει κατά πολύ από το ψυχροπολεμικό τρίγωνο ΗΠΑ-ΕΣΣΔ-Κίνας. Σύμφωνα με τους Zhang και Montaperto, «οι τριμερείς σχέσεις, από την φύση τους, έχουν αποτέλεσμα μηδενικού αθροίσματος: οποιαδήποτε από τις τρεις δυνάμεις έχει την τάση να υποπετεύεται τις άλλες δύο ότι συνωμοτούν για να αυξήσουν την διαπραγματευτική ισχύ τους. Ένα τέτοιο τρίγωνο μπορεί να είναι επικίνδυνο». Στην πραγματικότητα, όμως, υπάρχει μια σχετικά ευλύγιστη τριμερή δυναμική μεταξύ ΗΠΑ, Ιαπωνίας και Κίνας, που τείνει προς την σταθερότητα Βλ. Ming Zhang και Ronald N. Montaperto, *A Triad of Another Kind: The United States, China and Japan* (New York: St. Martin's Press, 1999), σελ. 2-3.

Κεφάλαιο Τέταρτο

Ο Πόλεμος κατά της Τρομοκρατίας

Η αντίδραση της Κίνας

Ο Πρόεδρος της Κίνας Jiang Zemin αμέσως μετά τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου έστειλε τα συλλυπητήρια του στις Ηνωμένες Πολιτείες και προσέφερε πλήρη συνεργασία για τον εντοπισμό των υπευθύνων. Την αφηρημένη διακήρυξη υποστήριξης ακολούθησαν οι λεπτομέρειες αυτής της συνεργασίας. Ο Κινέζος υπουργός Εξωτερικών Tang Jiaxuan δήλωσε ότι η Κίνα θα μοιραζόταν πληροφορίες των μυστικών υπηρεσιών, οι οποίες θα μπορούσαν να αποδειχθούν χρήσιμες στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, ενώ κατέστησε σαφές ότι η συνδρομή της δεν θα συνδεόταν με κανένα άλλο ζήτημα¹. Την ίδια ώρα, άλλοι Κινέζοι κυβερνητικοί αξιωματούχοι συνέδεαν τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας με το πρόβλημα αποσχιστικών τάσεων στις δυτικές επαρχίες της χώρας².

Το Πεκίνο δεν έχασε την ευκαιρία να συνταχθεί στο πλευρό των ΗΠΑ, προκειμένου να εξασφαλίσει –με οποιονδήποτε τρόπο μελλοντικά– την υποστήριξη της αμερικανική ηγεσίας στην πολύχρονη πάλη του στο βορειοδυτική επαρχία Xinjiang εναντίον των μουσουλμάνων αυτονομιστών. Η Κίνα κατέστησε σαφές ότι θα συμφωνούσε σε μια στρατιωτική ενέργεια στο πλαίσιο του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, μόνο εάν δινόταν το «πράσινο φως» από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, πράγμα που σήμαινε ότι

---

¹ Να σημειωθεί ότι λίγους μήνες μετά τις επιθέσεις στις ΗΠΑ κι ενώ οι στρατιωτικές επιχειρήσεις στον Αφγανιστάν επρόκειτο να ξεκινήσουν, ο Κινέζος υπουργός Εξωτερικών Tang Jiaxuan στην ομιλία του στα Ηνωμένα Έθνη στις 11 Νοεμβρίου 2001 έκανε σαφή σύνδεση μεταξύ της παγκόσμιας αντιτρομοκρατικής εκστρατείας και των αποσχιστικών τάσεων στην δυτική επαρχία Xinjiang, δηλώνοντας τα εξής: «η Κίνα, επίσης, υποφέρει από την τρομοκρατική απειλή. Οι τρομοκρατικές δυνάμεις στο 'Ανατολικό Τουρκιστάν' εκπαιδεύτηκαν, εξοπλίστηκαν και χρηματοδοτήθηκαν από διεθνείς τρομοκρατικές οργανώσεις. Ο αγώνας στο 'Ανατολικό Τουρκιστάν' είναι μια σημαντική διάσταση της διεθνούς εκστρατείας κατά της τρομοκρατίας». Βλ. σχετικά Wu Xinbo, "The Promise and Limitations of a Sino-U.S. Partnership", *The Washington Quarterly*, Vol. 27, No. 4, Φθινόπωρο 2004, σελ. 116.

² Calum MacLeod, "China Says It Has Its Own Problems with Terrorists", *The Washington Post*, 12 Οκτωβρίου 2001, σελ. A19.

διαφωνούσε μεν με μια μονομερή αμερικανο-νατοϊκή ενέργεια, αλλά δεν θα έθετε βέτο σε μια ανάλογη απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Μολονότι η Κίνα εξέφρασε την συμπαράστασή της, δεν έπαψε στις δημόσιες ανακοινώσεις της να επαναλαμβάνει ηχηρά ότι οι αμερικανικές ενέργειες έπρεπε να βασίζονται στις αρχές των Ηνωμένων Εθνών και να μην ασκούνται ηγεμονικά³. Χαρακτηριστικές ήταν οι δηλώσεις του αρχηγού του Γενικού Επιτελείου Στρατού Fu Quanyou, ο οποίος προειδοποιούσε: «η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας δεν μπορεί να βασίζεται στην πρακτική του ηγεμονισμού», ενώ ο Κινέζος υπουργός Εξωτερικών Tang Jiaxuan δήλωνε ότι η αντι-τρομοκρατική εκστρατεία έπρεπε «να σέβεται τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και τους κανόνες του διεθνούς δικαίου»⁴.

Η συμπαράσταση της Κίνας στον αμερικανο-καθοδηγούμενο πόλεμο κατά της τρομοκρατίας εκφράστηκε με ποικίλους τρόπους. Το Πεκίνο βοήθησε στον σχεδιασμό και την έγκριση δύο σημαντικών ψηφισμάτων στο Συμβούλιο Ασφαλείας και την Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Αντί να ακολουθήσει την τυπική πρακτική της αποχής, επέλεξε να ψηφίσει και να υποστηρίξει έτσι έμπρακτα το Ψήφισμα 1368 και την αμερικανική εισβολή στο Αφγανιστάν. Επίσης, εκμεταλλεύτηκε την διπλωματική επιρροή του στο Πακιστάν, προκειμένου να εξασφαλίσει την υποστήριξή του στην αντι-τρομοκρατική εκστρατεία. Επιπλέον, η Κίνα προσέφερε βοήθεια για την εγκατάσταση Αφγανών προσφύγων στο Πακιστάν. Θεμελίωσε μια πρακτική συνεργασία με τις ΗΠΑ κατά της τρομοκρατίας, επιτρέποντας στο FBI να ανοίξει γραφείο στο Πεκίνο για τον συντονισμό των προσπαθειών μεταξύ των δύο χωρών. Υπέγραψε την Διακήρυξη Αρχών Ενισχυμένης Συνεργασίας Ασφαλείας (Declaration of Principles on Enhanced Security Cooperation), μια αμερικανική πρωτοβουλία για την προστασία του θαλάσσιου εμπορίου.

Από την πλευρά τους οι Ηνωμένες Πολιτείες, στην προσπάθειά τους να συγκεντρώσουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερο αριθμό συμμάχων στον πόλεμο

---

³ Wu Xinbo, “The Promise and Limitations of a Sino-U.S. Partnership”, *The Washington Quarterly*, Vol. 27, No. 4, Φθινόπωρο 2004, σελ. 119-120.

⁴ Steven Mufson, “China Tells It Will Share Information”, *The Washington Post*, 22 Οκτωβρίου 2001, σελ. A30.

κατά της τρομοκρατίας, έσπευσαν να αναδείξουν τον ρόλο της Κίνας λόγω της γεωστρατηγικής της θέσης στην Ασία. Ο αμερικανός υπουργός Εξωτερικών επεσήμανε ότι η Κίνα μπορούσε να βοηθήσει στην Κεντρική Ασία, επειδή «έχει επιρροή σε εκείνη την περιοχή. Έχει γνώση και πληροφορίες. Έχει μυστικές υπηρεσίες που θα μπορούσαν να μας βοηθήσουν»⁵.

Προφανώς οι επιθέσεις είχαν ως αποτέλεσμα δραστικές συνέπειες στις αντιλήψεις των ΗΠΑ περί απειλής της Κίνας, οι οποίες άλλαξαν από γεωπολιτικές ανησυχίες σε λειτουργικές και πρακτικές. Αυτό σημαίνει πως πριν από τις επιθέσεις, η κυβέρνηση Bush θεωρούσε ότι οι αλλαγές στην ισορροπία ισχύος, συμπεριλαμβανομένων της ανόδου μεγάλων δυνάμεων, και ο παραδοσιακός ανταγωνισμός για την ισχύ ήταν η πρωταρχική απειλή στην εθνική ασφάλεια των Ηνωμένων Πολιτειών. Στην έκθεση Αμυντικής Επιθεώρησης του 2001, το Πεντάγωνο σημείωνε «η διατήρηση μιας σταθερής ισορροπίας στην Ασία θα είναι πολύπλοκο ζήτημα. Υπάρχει η πιθανότητα να αναδυθεί ένα στρατιωτικός ανταγωνιστής με θαυμάσια βάση αποθεμάτων»⁶. Μολονότι η σχετική έκθεση είχε δημοσιευτεί τέλος Σεπτεμβρίου του 2001, το προσχέδιό της είχε ολοκληρωθεί νωρίτερα και παρουσίαζε την αμερικανική αντίληψη εθνικής ασφάλειας πριν από τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου.

Η μεταβολή στις αμερικανικές αντιλήψεις περί εθνικής ασφάλειας διαφαίνεται καθαρά στην μετέπειτα έκθεση Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας ένα χρόνο αργότερα τον Σεπτέμβριο του 2002, όπου η απειλή ορίζεται ως ο συνδυασμός της τρομοκρατίας και των όπλων μαζικής καταστροφής (Weapons of Mass Destruction, WMD), αποδιδόμενη ως «το σταυροδρόμι του ριζοσπαστισμού και της τεχνολογίας»⁷. Οι προτεραιότητες στην ατζέντα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής και οι αντιλήψεις περί απειλής άλλαξαν

---

⁵ Steven Mufson, “China Tells It Will Share Information”, The Washington Post, 22 Οκτωβρίου 2001, σελ. A30.

⁶ “Quadrennial Defense Review Report”, U.S. Department of Defense, 30 Σεπτεμβρίου 2001, σελ.4, <http://www.defenselink.mil/pubs/qdr2001.pdf> (πρόσβαση στις 12 Δεκεμβρίου 2004).

⁷ “The National Security Strategy of the United States of America”, Σεπτέμβριος 2002, σελ. 1, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.pdf> (πρόσβαση στις 12 Δεκεμβρίου 2004).

θεμελιακά, καθώς μετά τις επιθέσεις η τρομοκρατία έγινε το πιο επείγον θέμα αντιμετώπισης και όχι η εξισορρόπηση μια αναδυόμενης δύναμης.

Στο πεδίο της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, η Κίνα μεταμορφώθηκε από «στρατηγικό ανταγωνιστή» που απαιτεί άμεση προσοχή σε πιθανό συνεργάτη στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας. Όπως φάνηκε και από τα ταξίδια του αμερικανού προέδρου Bush στην Κίνα τον Οκτώβριο του 2001 και τον Φεβρουάριο του 2002, η Ουάσιγκτον ενδιαφερόταν τώρα να αναπτύξει «ειλικρινείς, εποικοδομητικές και συνεργατικές» σχέσεις με την Κίνα. Χαρακτηριστικά ήταν τα εγκωμιαστικά σχόλια του Αμερικανού προέδρου Bush για τον Κινέζο ομόλόγό του Jiang Zemin στο πρώτο του ταξίδι στο Πεκίνο τον Οκτώβριο του 2001: «ο Πρόεδρος Jiang και η κυβέρνησή του στάθηκαν δίπλα-δίπλα με τον αμερικανικό λαό στη μάχη κατά των δυνάμεων του Κακού»⁸

Με την νέα στρατηγική εθνικής ασφάλειάς τους οι ΗΠΑ προχώρησαν ακόμη ένα βήμα παραπέρα υιοθετώντας επίσημα το δόγμα της πρόληψης (pre-emption), πράγμα το οποίο προκάλεσε ιδιαίτερες ανησυχίες στην Κίνα. Το Πεκίνο, επικαλούμενο τις ευαισθησίες του επί κυριαρχικών ζητημάτων, δεν παραχώρησε δικαιώματα υπερπτήσεων ή βάσεων στις ΗΠΑ, ενώ αρνήθηκε να δεσμεύσει στρατιωτικές μονάδες ως τμήμα των δυνάμεων του ΟΗΕ στο Αφγανιστάν. Παρόλα αυτά προσέφερε με άλλους τρόπους την συμπαράστασή του στις Ηνωμένες Πολιτείες στο διπλωματικό και στο ανθρωπιστικό μέτωπο.

Η αμερικανική αντίδραση στην βοήθεια της Κίνας ήταν θετική, παρά τα ελλείμματα και τους περιορισμούς. Ένα χρόνο μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, η κυβέρνηση Bush αντάμειψε την κινεζική υποστήριξη, περιλαμβάνοντας το Ισλαμικό Κίνημα του Ανατολικού Τουρκιστάν (East Turkistan Islamic Movement, ETIM) στον κατάλογο του Υπουργείου Εξωτερικών για τις τρομοκρατικές οργανώσεις, υπογραμμίζοντας

---

⁸ Jasper Becker, "Side by Side Against Terrorism, Bush Praises Jiang for His Backing of America's Global Campaign at Leaders' First Meeting", South China Morning Post, 20 Οκτωβρίου 2001, σελ. 1.

όμως ταυτόχρονα την ανάγκη να αντιμετωπιστεί η μουσουλμανική μειονότητα των Ουιγούρων με σεβασμό και αξιοπρέπεια⁹.

Η αντίδραση της Ιαπωνίας

Στο ίδιο μήκος κύματος, ο Ιάπωνας πρωθυπουργός δεν άργησε να προσφέρει την πλήρη υποστήριξη του στις ΗΠΑ, σε αντίθεση με την βραδυπορία που επέδειξε στην οργάνωση της ιαπωνικής υποστήριξης στον Πόλεμο του Κόλπου¹⁰. Ο Junichiro Koizumi υποσχέθηκε την ταχεία θέσπιση νόμου, που θα επέτρεπε την βοήθεια της χώρας στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας και την ενεργότερη συμμετοχή του ιαπωνικού στρατού από ό,τι στο παρελθόν.

Η ιαπωνική κυβέρνηση είχε τρεις λόγους για να υποστηρίξει ευρέως την κυβέρνηση Bush. Πρώτον, το Τόκιο ήθελε να αποφύγει την επιδείνωση των σχέσεών του με την σύμμαχο Ουάσιγκτον, όπως είχε συμβεί στη διάρκεια του Πολέμου στον Κόλπο. Δεύτερον, το κύριο στρατηγικό πρόβλημα για την Ιαπωνία ήταν η πυρηνική απειλή της Βόρεια Κορέας και προσδοκούσε ότι η υποστήριξη για τον πόλεμο στο Αφγανιστάν θα μεταφραζόταν σε επιρροή και άσκηση πίεσης της Ουάσιγκτον έναντι της Πιόνγκγιανγκ. Τρίτον, ήταν ευκαιρία για τους συντηρητικούς κύκλους της Ιαπωνίας να πιέσουν για αλλαγή ή επανερμηνεία του συντάγματος, προκειμένου να επιτρέπεται η αποστολή στρατιωτών στο εξωτερικό για μάχη.

Ο Koizumi κατάφερε να περάσει με επιτυχία τον Ειδικό Νόμο Αντιτρομοκρατικών Μέτρων (Antiterrorism Measures Special Law) και από τα δύο σώματα της Βουλής. Η νέα νομοθεσία έδινε το δικαίωμα στην κυβέρνηση να αποστείλει τον ιαπωνικό στρατό στο εξωτερικό για την μεταφορά όπλων

---

⁹ Wu Xinbo, “The Promise and Limitations of a Sino-U.S. Partnership”, *The Washington Quarterly*, Vol. 27, No. 4, Φθινόπωρο 2004, σελ. 116.

¹⁰ Edward J. Lincoln, “Japan: Using Power Narrowly”, *The Washington Quarterly*, Vol. 27, No. 1, Χειμώνας 2003/04, σελ. 123. Στο άρθρο αυτό αναλύεται, επίσης, ο περιορισμένος τρόπος με τον οποίο η Ιαπωνία ασκεί την πολιτική και οικονομική ισχύ της.

και άλλων προμηθειών, όπως επίσης και να παράσχει διοικητική και ανθρωπιστική βοήθεια. Περιορίζε τα ιαπωνικά στρατεύματα σε περιοχές που δεν διεξάγονταν μάχες. Θα είχε ισχύ δύο χρόνων, μετά το οποίο χρονικό σημείο η Βουλή θα τον ανανέωνε ή θα τον άφηνε να λήξει¹¹. Η πρωτοφανής νομοθεσία έλυνε τα χέρια της ιαπωνικής κυβέρνησης από τους περιορισμούς, που επιβάλλει το ειρηνικό σύνταγμα της χώρας και συγκεκριμένα το άρθρο 9 που «απαγορεύει την απειλή ή χρήση βίας ως τρόπο επίλυσης των διεθνών διαφορών» και την κατοχή «επίγειων, θαλάσσιων και εναέριων δυνάμεων, όπως επίσης άλλων δυνατοτήτων για πόλεμο»¹².

Έτσι, σε λιγότερο από δέκα ημέρες, αφού τέθηκε σε ισχύ ο ειδικός νόμος, η ιαπωνική κυβέρνηση αποφάσισε και ενέκρινε την αποστολή έξι στρατιωτικών ελικοπτέρων για την μεταφορά προμηθειών και προσωπικού, όπως επίσης και την αποστολή έξι πλοίων- τριών αντιτορπιλικών, δύο για την μεταφορά καυσίμων και ενός ναρκαλιευτικού. Η αποστολή αυτών των δυνάμεων για να λάβουν μέρος σε στρατιωτικές επιχειρήσεις ήταν η πρώτη για την Ιαπωνία μετά το τέλος του πολέμου στον Ειρηνικό το 1945¹³.

Η ιαπωνική συμπαράσταση ήταν εξίσου αποφασιστική και στο διπλωματικό πεδίο. Ο Koizumi διακήρυξε: «η ιαπωνική κυβέρνηση είναι αποφασισμένη να παλέψει για να ξεριζώσει την τρομοκρατία. Την ίδια ώρα, η Ιαπωνία υποστηρίζει σφόδρα τις Ηνωμένες Πολιτείες και είναι αποφασισμένη να προσφέρει βοήθεια και συνεργασία στο έπακρο»¹⁴. Η Ιαπωνία συνεχώς την περίοδο εκείνη εξέφραζε την αλληλεγγύη της προς τις ΗΠΑ σε όλες τις συνόδους κορυφής των διεθνών οργανισμών όπως τα Ηνωμένα Έθνη και ο

---

¹¹ Σχετικά με την αντίδραση της Ιαπωνίας στις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και την ψήφιση του πρωτοφανούς Ειδικού Νόμου Αντι-τρομοκρατικών Μέτρων του 2001, βλ. Yukio Okamoto, "Japan and the United States: The Essential Alliance", *The Washington Quarterly*, Vol. 25, No. 2, Άνοιξη 2002, σελ. 64-65. Επίσης, Charles Scanlon, "Japanese Military Cleared for Action", *BBC World Asia-Pacific*, 29 Οκτωβρίου 2001, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asia-pacific/1625456.stm> (πρόσβαση 11/07/2005).

¹² Αναλυτικότερα για το ιαπωνικό Σύνταγμα και τον διάλογο που έχει ανοίξει για την μεταρρύθμισή του, βλ. Patrick Smith, "Remembering Japan: A Bilateral History", *The Washington Quarterly*, Vol. 21, No. 1, Χειμώνας 1998, σελ. 132-133. Επίσης, Yukio Okamoto, "Japan and the United States: The Essential Alliance", *The Washington Quarterly*, Vol. 25, No. 2, Άνοιξη 2002, σελ. 65-66.

¹³ Koichi Mochizuki, "SDF's 1st Wartime Mission Narrow in Scope", *The Daily Yomiuri*, 18 Νοεμβρίου 2001, σελ. 3.

¹⁴ Pene Prusher, "War on Terrorism Challenges Japan's Pacifism", *Christian Science Monitor*, 24 Σεπτεμβρίου 2001, σελ. 7.

APEC, ενώ επεδίωξε και κατάφερε να φιλοξενήσει το διεθνές συνέδριο δωρητών για την ανοικοδόμηση του Αφγανιστάν.

Η αμερικανική κυβέρνηση ήταν ικανοποιημένη από την ιαπωνική αντίδραση στην έκκληση της για βοήθεια. Σε ένα ταξίδι στο Τόκιο τον Φεβρουάριο του 2002, ο πρόεδρος Bush δήλωσε: «η απάντησή σας στην τρομοκρατική απειλή απέδειξε την δύναμη της συμμαχίας μας και τον αναντικατάστατο ρόλο της Ιαπωνίας – έναν ρόλο που είναι παγκόσμιος και ξεκινά στην Ασία»¹⁵.

Την ίδια ώρα, η αντίδραση της Κίνας στην συνεργασία ΗΠΑ-Ιαπωνίας στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας ήταν σιωπηλή. Το Πεκίνο καλωσόρισε τον Ειδικό Νόμο Αντι-τρομοκρατικών Μέτρων, καλώντας όμως το Τόκιο να επιδείξει σύνεση. Στο ύφος αυτό ήταν οι περισσότερες δηλώσεις των κινεζικών κρατικών ελίτ, με αντιπροσωπευτικότερη αυτή του εκπροσώπου του Υπουργείου Εξωτερικών Zhu Bangzao, ο οποίος είπε: «Για ιστορικούς λόγους, ο στρατιωτικός ρόλος της Ιαπωνίας είναι ευαίσθητο θέμα και πρέπει να χειριστεί από την ιαπωνική κυβέρνηση με σύνεση»¹⁶.

Η συγκρατημένη αντίδραση της Κίνας οφειλόταν στο γεγονός ότι ο Ιάπωνας πρωθυπουργός Koizumi είχε σπεύσει να δώσει τις απαραίτητες εξηγήσεις την κινεζική ηγεσία σχετικά με τον διευρυμένο στρατιωτικό ρόλο της Ιαπωνίας στον πόλεμο του Αφγανιστάν. Σε ένα σύντομο ταξίδι του στο Πεκίνο, ο Koizumi συναντήθηκε με τον Κινέζο πρόεδρο Jiang Zemin και τον πρωθυπουργό Zhu Rongji, διαβεβαιώνοντάς τους ότι η στρατιωτική συνεργασία μεταξύ ΗΠΑ και Ιαπωνίας δεν θα οδηγούσε στην κατάκτηση ξένων εδαφών όπως συνέβη στο παρελθόν¹⁷.

Πάντως, παρά το γεγονός ότι η διπλωματική ρητορική ήταν υποστηρικτική, μερικά κρατικά μέσα ενημέρωσης της Κίνας συνέχισαν να εκφράζουν την ανησυχία τους και να προειδοποιούν για την απειλή που

---

¹⁵ “Bush Celebrates Japan Alliance”, BBC World Asia-Pacific, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asia-pacific/1828475.stm> (πρόσβαση 11/07/2005).

¹⁶ Jason Leow, “Send US Military Aid in Prudent Way, China Warns Japan”, The Straits Times, 28 Σεπτεμβρίου 2001, σελ. A1.

¹⁷ Erik Eckholm, “Japanese Leader, Visiting China, Is Mildly Rebuked on Army Role”, The New York Times, 9 Οκτωβρίου 2001, σελ. 7.

καθιστούσε η αμερικανο-ιαπωνική συμμαχία στην ασφάλεια της Ανατολικής Ασίας. Θεωρούσαν ότι η ενισχυμένη στρατιωτική συνεργασία μεταξύ των δύο επιτάχυνε τον ρυθμό της Ιαπωνίας, προκειμένου να αναδειχθεί ως πολιτικός και στρατιωτικός γίγαντας στην περιοχή¹⁸.

Συμπεράσματα

Μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στο Κέντρο Παγκόσμιου Εμπορίου και το Πεντάγωνο, η Κίνα και η Ιαπωνία έσπευσαν να συμπαρασταθούν στις Ηνωμένες Πολιτείες και να ενισχύσουν τις σχέσεις συνεργασίας.

Η ισχυρή και αδιαμφισβήτητη υποστήριξη της Κίνας ήταν απόρροια των εθνικών συμφερόντων της για δύο λόγους. Πρώτον, ανησυχούσε για την δική της εθνική ασφάλεια από του Μουσουλμάνους αυτονομιστές, οι οποίοι υποστηρίζονταν από το δίκτυο της διεθνούς τρομοκρατίας που είχε μπει στο στόχαστρο των ΗΠΑ. Η προηγούμενη κινεζική πολιτική του «καρότου και του μπαστουνιού», που είχε σκοπό να θέσει τέλος στην συνεργασία των αυτονομιστών της επαρχίας Xinjiang με αυτούς του Αφγανιστάν και το Πακιστάν, δεν είχε θετικό αποτέλεσμα. Συνεπώς, επρόκειτο για ζήτημα ασφάλειας στα δυτικά της χώρας κατά μήκος των συνόρων με το Αφγανιστάν και το Πακιστάν¹⁹.

Δεύτερον, η Κίνα δεν ήθελε να εναντιωθεί στην ξένη στρατιωτική επέμβαση, για να αποφύγει τυχόν επιδείνωση των σχέσεών της με τις ΗΠΑ, την ώρα μάλιστα που σύσσωμη η διεθνής κοινή γνώμη σοκαρισμένη από την φύση των επιθέσεων αντέδρασε σθεναρά.. Ήταν προφανές ότι δεν θα ήταν εύκολο για την Κίνα να απαλλαχθεί εύκολα από τα βάρος της επιλογής της στο μέλλον, με αποτέλεσμα οι σχέσεις της με τις ΗΠΑ να δέχονταν σοβαρό πλήγμα.

---

¹⁸ Navan Chanda, “Japan’s Navy Is Back, and There’s No Cause to Be Alarmed”, International Herald Tribune, 22 Νοεμβρίου 2001, σελ. 8.

¹⁹ Για τον ρόλο της Κίνας στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, βλ. David M. Lampton και Richard Daniel Ewing, The U.S.-China Relationship Facing International Security Crises: Three Case Studies in the Post-9/11 Bilateral Relations (Washington, D.C.: The Nixon Center, 2003), μέρος 4.

Μολονότι, η Κίνα ήταν αποφασισμένη να υποστηρίξει τις Ηνωμένες Πολιτείες στην διεξαγωγή του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, σε κάθε δημόσια δήλωσή της καθιστούσε σαφές πως αυτό έπρεπε να γίνει μόνο μέσω του μηχανισμού συλλογικής ασφάλειας των Ηνωμένων Εθνών και να σχετίζεται οπωσδήποτε με τρομοκρατικές δραστηριότητες. Η αντι-ηγεμονική ρητορική ήταν κοινό θέμα σε όλες τις δημόσιες ανακοινώσεις της Κίνας την περίοδο εκείνη.

Την ίδια ώρα, όμως, είναι αξιοσημείωτο ότι οι συντηρητικοί κύκλοι του κινεζικού στρατού δεν αντέδρασαν έντονα στο εσωτερικό της χώρας, όταν αμερικανικά στρατεύματα αναπτύχθηκαν σε γειτονικά κράτη, όπως συνέβη στις περιπτώσεις της Κορέας και του Βιετνάμ. Αυτό εξηγείται προφανώς γιατί αυτά τα στοιχεία, που βρίσκονταν στην ηγεσία, συνεργάστηκαν με τις ΗΠΑ στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας.

Όπως στο παρελθόν, έτσι και στην περίπτωση του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, οι σινο-αμερικανικές σχέσεις είναι στην καλύτερη τους φάση, όταν υπάρχει κοινή ανησυχία εθνικής ασφάλειας. Είναι γεγονός ότι μετά τα χτυπήματα της 11ης Σεπτεμβρίου, οι διμερείς σχέσεις ΗΠΑ και Κίνας έγιναν πιο σταθερές, βασίστηκαν στην καλή πίστη και την συνεργασία. Αυτό, ωστόσο, μένει να δοκιμαστεί στο μέλλον και κυρίως σε σχέση με ζωτικής σημασίας εθνικά θέματα για την Κίνα, όπως είναι η Ταϊβάν.

Από την πλευρά της, η Ιαπωνία ήθελε να ξεπεράσει τον «στρατηγικό ανταγωνιστή» την Κίνα στην προσφορά βοήθειας προς τις ΗΠΑ, προκειμένου να μην αμφισβητηθούν τα οφέλη της συμμαχίας. Ταυτόχρονα, όμως, επεδίωκε να κατευνάσει την Κίνα, για να μην φανούν ως εχθρικές οι δραστηριότητές της²⁰.

Το Τόκιο εκμεταλλεύτηκε τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας για να δημιουργήσει ένα στρατιωτικό προηγούμενο και να προωθήσει μεταρρυθμίσεις στα ζητήματα ασφάλειας και άμυνάς του. Παράλληλα, έδειξε στην Κίνα ότι η

---

²⁰ Για την αμφιθυμία και τις υπεκφυγές της ιαπωνικής διπλωματίας μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, βλ. Eric Heginbotham and Richard F. Samuels, "Japan's Dual Hedge", *Foreign Affairs*, Σεπτέμβριος/Οκτώβριος 2002, Τομ. 81, Νο. 5, σελ. 110-121.

αναθεωρημένη αμερικανο-ιαπωνική αμυντική συμμαχία, αναφερόμενη σε «περιοχές γύρω από την Ιαπωνία», μπορεί να εννοεί και τον Ινδικό Ωκεανό. Αυτό επιβεβαίωσε τους φόβους του Πεκίνου ότι γεωγραφική δικαιοδοσία της συμμαχίας ΗΠΑ-Ιαπωνίας ενδέχεται να περιλαμβάνει και την Ταϊβάν, πράγμα το οποίο την καθιστά αυτόματα και απειλή για την Κίνα.

Τέλος, η Ιαπωνία, με την συμμετοχή της στις πολεμικές επιχειρήσεις στο Αφγανιστάν –έστω κι αν ήταν εκτός πεδίου μάχης-, προσπάθησε να καθυσχύσει τους εξαγωγείς πετρελαίου και άλλους εμπορικούς συνεργάτες της στην Μέση Ανατολή και να διασφαλίσει τα οικονομικά συμφέροντά της στην περιοχή²¹. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον επέδειξε το Τόκιο για το Ιράν, όπου είχε επενδύσεις δισεκατομμυρίων δολαρίων, βοηθώντας σημαντικά την κυβέρνηση με την εισροή Αφγανών προσφύγων. Το Ιράν ανταπέδωσε, εξασφαλίζοντας σταθερή ροή πετρελαίου προς το εξωτερικό σε όλη την διάρκεια των αμερικανικών πολεμικών επιχειρήσεων.

---

²¹ Eric Heginbotham και Richard F. Samuels, “Japan’s Dual Hedge”, *Foreign Affairs*, Σεπτέμβριος/Οκτώβριος 2002, Τομ. 81, Νο. 5, σελ. 114-115.

Κεφάλαιο Πέμπτο

Το Δίλημμα Ασφαλείας της Συμμαχίας ΗΠΑ-Ιαπωνίας Έναντι της Κίνας

Καταληκτικά Συμπεράσματα - Μελλοντικές Προοπτικές

Η δυναμική της συμμαχίας ΗΠΑ-Ιαπωνίας σχετικά με την Κίνα είναι σύμφωνη με τον δίλημμα ασφαλείας της συμμαχίας του Snyder περί εγκατάλειψης-παγίδευσης. Και στις τρεις περιπτώσιολογικές μελέτες επαληθεύονται οι αρχικές υποθέσεις εργασίας ότι δηλαδή το αδύναμο μέλος της συμμαχίας η Ιαπωνία υπό τον φόβο εγκατάλειψης και απέναντι στην απειλή της Κίνας τείνει να ενισχύει την συνεργασία με το άλλο μέλος της συμμαχίας τις ΗΠΑ. Επίσης, ότι το ισχυρό μέλος της συμμαχίας οι ΗΠΑ υπό τον φόβο παγίδευσης (να μην παρασυρθεί σε μια ξένη σύγκρουση) και απέναντι στην απειλή της Κίνας τείνει να κρατά ουδέτερη στάση προς την Ιαπωνία και να παροτρύνει προς την αποσόβηση της κρίσης.

Η Ιαπωνία, ως η μικρότερη δύναμη της συμμαχίας, φοβάται την εγκατάλειψη από τις Ηνωμένες Πολιτείες και οι ενέργειές της τείνουν προς ενίσχυση της συνεργασίας μαζί της. Αυτό αποκαλύπτεται περίτρανα και στην περίπτωση της Ταϊβάν και στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας. Αρχικά, η Ιαπωνία μπορεί να εξέφρασε με επιφυλακτικότητα την συμπαράστασή της στις ΗΠΑ στην κρίση των Στενών της Ταϊβάν, υπό τον φόβο ότι θα παγιδευόταν σε μια ξένη σύγκρουση. Στη συνέχεια, όμως, υποστήριξε την αμερικανική απάντηση, για να αποφύγει τυχόν επιδείνωση των σχέσεών της με τις Ηνωμένες Πολιτείες στο μέλλον και ίσως την εγκατάλειψή της από την σύμμαχο χώρα.

Επίσης, στην περίπτωση του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, η Ιαπωνία υποστήριξε σταθερά και αποφασιστικά τις ΗΠΑ. Το Τόκιο ανησυχούσε για τον φόβο εγκατάλειψης, καθώς η συνεργασία μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας είχε ενδυναμωθεί, ενώ υπήρχε και σημαντική σύγκλιση συμφερόντων εθνικής ασφάλειας. Δεν είναι εξάλλου τυχαίο ότι το διάστημα μεταξύ 1996 και 2001 η Ιαπωνία αποδείχθηκε αποφασισμένη να υποστηρίξει τις Ηνωμένες Πολιτείες, με το να δεχθεί περισσότερες ευθύνες και έναν πιο διευρυμένο ρόλο στη συμμαχία και να δεχθεί επίσης να συνεργαστεί στην ανάπτυξη πυραυλικής άμυνας.

Από την άλλη, οι ΗΠΑ, φοβούμενες ότι θα παγιδεύονταν στην κρίση των νησιών Σενκάκου, επέδειξαν ουδέτερη στάση και προέτρεψαν Ιαπωνία και Κίνα να επιλύσουν το θέμα ειρηνικά. Οι ΗΠΑ, ως η κυρίαρχη δύναμη της συμμαχίας, δεν φοβόταν την εγκατάλειψη από την Ιαπωνία, ενώ υπήρχε η απειλή της Κίνας. Τελικά, οι ενέργειες των Ηνωμένων Πολιτειών τείνουν προς την αποτροπή συγκρούσεων μέσα στην τριμερή σχέση. Αυτό συνέβη και στην περίπτωση των Σενκάκου και στην περίπτωση της Ταϊβάν.

Σε όλη την διάρκεια της υπό εξέταση περιόδου (1996-2001), η επιθετική εθνική ταυτότητα της Κίνας αντικατοπτριζόταν και στην εξωτερική πολιτική της. Η εθνική ρητορική της ταλαντευόταν σαν το εκκρεμές ανάμεσα σε δύο άκρα, τα αντι-ηγεμονικά συνθήματα και την χρήση βίας. Εναντιωνόταν στις «ηγεμονικές» Ηνωμένες Πολιτείες και την «μιλιταριστική» ή «ιμπεριαλιστική» Ιαπωνία σε διαφορετικούς τόνους και με διαφορετικό ύφος κάθε φορά. Αυτή η αβεβαιότητα των προθέσεων της Κίνας μειώνει τον βαθμό αξιοπιστίας της και συνεπώς ενισχύει την αντίληψη απειλής. Αυτό σημαίνει ότι η Ιαπωνία και οι Ηνωμένες Πολιτείες θα παραμείνουν ισχυρά συνασπισμένες έναντι της Κίνας.

Επίσης, φαίνεται ότι δεν είναι δυνατόν μακροπρόθεσμα να υπάρξει σύγκλιση ταυτοτήτων μεταξύ των τριών χωρών. Η αλλαγή που θα εξάλειφε τις διαφορές μεταξύ τους θα ήταν η ανάδυση ενός δημοκρατικού καθεστώτος στην Κίνα και αυτό είναι σχεδόν απίθανο για το άμεσο μέλλον. Αυτό που ίσως ενισχύσει τον βαθμό αξιοπιστίας της Κίνας είναι να ενσωματωθεί με τον

καλύτερο δυνατόν τρόπο σε ένα πλαίσιο συλλογικής ασφάλειας, όπως συνέβη με την Ρωσία και την προσέγγισή της στο ΝΑΤΟ μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης¹.

Ακόμη ένα ασαφές θέμα που επηρεάζει την τριμερή σχέση είναι οι μακροπρόθεσμες ικανότητες σχετικής ισχύος των τριών. Όσο αυξάνεται η ικανότητα προβολής σχετικής ισχύος της Κίνας, τόσο περισσότερη σημασία και προσοχή θα προσδίδουν οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία στην συμμαχία τους, αυξάνοντας ταυτόχρονα και τον φόβο παγίδευσής τους. Εάν τελικά η Κίνα φτάσει στο σημείο να γίνει η κυρίαρχη δύναμη - έναντι των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας σε συνδυασμό- στην περιοχή με όρους σχετικής ισχύος, τότε θα μπορεί να εκμεταλλευτεί τον φόβο παγίδευσής τους και να δημιουργήσει ρήγμα στην αμερικανο-ιαπωνική συμμαχία.

Το πιο πιθανό σενάριο είναι ότι η ταυτότητα της Κίνας θα αλλάξει σταδιακά συγκλίνοντας με αυτές των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας, ενώ ταυτόχρονα θα συνεχίσει να αυξάνεται και η ισχύς της. Η σταδιακή απομάκρυνση της Κίνας από την χρήση βίας, όπως και η μείωση της εκρηκτικής εθνικιστικής ρητορικής της δείχνουν κάποιες σημαντικές αλλαγές στο πολιτικό περιβάλλον της χώρας. Επίσης, η οικονομική σύγκλιση της Κίνας με τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία έχουν περιορίσει σε σημαντικό βαθμό τις εντάσεις μεταξύ τους. Πάντως, παρά τις αισιόδοξες τάσεις που διαφαίνονται από τις τριμερείς σχέσεις, οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία θα συνεχίσουν να συμπεριφέρονται με αυτοσυγκράτηση απέναντι στην Κίνα βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα. Σε ό,τι αφορά την μακροπρόθεσμη δυναμική της τριμερούς σχέσης αυτή θα εξαρτηθεί από τους ρυθμούς αλλαγής της Κίνας και της αύξησης ισχύος της.

Η αμερικανο-ιαπωνική συμμαχία θα επιβιώσει τουλάχιστον για τις επόμενες δύο δεκαετίες, έχοντας ως βάση της την δυνητική απειλή της Κίνας και την τρομοκρατία. Οι ΗΠΑ φαίνεται ότι θα επιδιώξουν να παραμείνουν

---

¹ Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια ολοένα αυξανόμενη δέσμευση της Κίνας με πολυμερείς περιφερειακούς οργανισμούς της Ασίας. Για τους λόγους που συμβαίνει αυτό και τις επιπλοκές που έχει στις σχέσεις της με τις ΗΠΑ, βλ. σχετικά το άρθρο του David Shambaugh, "China Engages Asia: Reshaping the Regional Order", *International Security*, Vol. 29, No. 3, Χειμώνας 2004/05, ειδικότερα σελ. 67-72 και 89-95, αντιστοίχως.

στην περιοχή ιδίως μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, διατηρώντας την συμμαχία τους με την Ιαπωνία, αλλά και καλές σχέσεις συνεργασίας με την Κίνα, προκειμένου να έχουν πρόσβαση στις χώρες της Κεντρικής Ασίας, όπου αναπτύσσονται οι ισλαμιστικές τρομοκρατικές οργανώσεις.

Τυχόν απόσυρση, εξάλλου, θα είχε μια σειρά αρνητικές εξελίξεις στην περιοχή. Η Ιαπωνία, που δεν διαθέτει ακόμη την οικονομική και πολιτική ισχύ, δεν θα μπορούσε να πληρώσει το κενό. Επίσης, θα αναγκαζόταν να αναπτύξει τις δικές της αμυντικές ικανότητες, πράγμα το οποίο θα σήμαινε μεγαλύτερες αμυντικές δαπάνες και επιβάρυνση των φορολογούμενων, ξεσηκώνοντας έντονη κοινωνική δυσαρέσκεια σε μια εποχή οικονομικής στασιμότητας για την χώρα. Ένας επιπλέον λόγος είναι ότι μια πιθανή αύξηση των αμυντικών δαπανών της Ιαπωνίας θα προκαλέσει αυτόματα επιτάχυνση του στρατιωτικού εκσυγχρονισμού της Κίνας, οδηγώντας σε μια νέα κούρσα εξοπλισμών.

Άλλη μια παράμετρος που πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν σε σχέση με τον μέλλον της τριμερούς σχέσης είναι η κοινωνική και πολιτική αστάθεια και η οικονομική άνοδος της Κίνας. Η κοινωνική ανισότητα και οι πολιτικές διαμάχες θα συνεχίσουν να ταλανίζουν το εσωτερικό της χώρας. Ωστόσο, για την κινεζική ηγεσία η εγχώρια σταθερότητα και η οικονομική ανάπτυξη είναι άμεσες προτεραιότητες, καθώς νομιμοποιούν την κυβέρνηση και το Κομμουνιστικό Κόμμα και βελτιώνουν το διεθνές status της χώρας. Αυτό σημαίνει ότι οι δημόσιες δηλώσεις της Κίνας πως επιθυμεί ένα ειρηνικό περιβάλλον ασφαλείας είναι πιθανόν ειλικρινείς για το άμεσο μέλλον.

Συγκριτική Παρουσίαση των Αντιλήψεων των Αμερικανικών και Ιαπωνικών Ελίτ σχετικά με την Απειλή της Κίνας

Στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής εξελίσσεται ένας έντονος δημόσιος διάλογος σχετικά με την αποκαλούμενη «απειλή της Κίνας». Υπάρχουν δύο κύριες σχολές σκέψης. Η μία (I) αντιπροσωπεύει την άποψη ότι η απειλή της Κίνας είναι πραγματική και σοβαρή, καθώς «επιδιώκει να αντικαταστήσει τις Ηνωμένες Πολιτείες ως η κυρίαρχη δύναμη στην Ασία»². Το Πεκίνο εργάζεται προς την κατεύθυνση να μειώσει την αμερικανική επιρροή στην Ασία, να αποτρέψει την δημιουργία μετώπου μεταξύ Ιαπωνίας και ΗΠΑ, να ενισχύσει τις στρατιωτικές ικανότητές της και να επεκτείνει την παρουσία της στην Νότια και Ανατολική Κινεζική Θάλασσα³.

Σύμφωνα με αυτήν την σχολή, επίσης, η Κίνα επενδύει «τουλάχιστον δέκα φορές περισσότερα από το επίσημο νούμερο αμυντικών δαπανών, το οποίο δεν περιλαμβάνει το κόστος της Λαϊκής Ένοπλης Αστυνομίας, την ανάπτυξη πυρηνικών όπλων και τις συντάξεις των στρατιωτών, τις αγορές αερομαχητικών από την Ρωσία, τα κέρδη από πωλήσεις όπλων και εισοδήματα από πολεμικές βιομηχανίες»⁴. Οι θιασώτες αυτής της σχολής πιστεύουν ότι μια ισχυρή Ιαπωνία, συνεργαζόμενη με τις ΗΠΑ, είναι ζωτικής σημασίας για μια νέα ισορροπία στην Ασία, ενώ υπογραμμίζουν την ανάγκη ανάσχεσης της Κίνας.

Η αντίπαλη σχολή (II) πρεσβεύει ότι η Κίνα δεν αποτελεί απειλή για την ασφάλεια, «όχι επειδή είναι μια ήπια δύναμη, αλλά γιατί είναι υπερβολικά αδύναμη για να προκαλέσει την ισορροπία ισχύος στην Ασία και θα

---

² Richard Bernstein και Ross H. Munro, “The Coming Conflict with America”, Foreign Affairs, Τομ. 26, No. 2, Μάρτιος/Απρίλιος 1997, σελ. 19.

³ Avery Goldstein, “The Diplomatic Face of China’s Grand Strategy: A Rising Power’s Emerging Choice”, The China Quarterly, 2001, σελ. 835-864.

⁴ Richard Bernstein και Ross H. Munro, “The Coming Conflict with America”, Foreign Affairs, Τομ. 26, No. 2, Μάρτιος/Απρίλιος 1997, σελ. 32.

παραμένει αδύναμη και τον 21^ο αιώνα»⁵. Το Πεκίνο δεν θα αναπτύξει τις ικανότητες προβολής ισχύος του, καθώς η κίνηση αυτή θα προκαλέσει κλιμάκωση των αμυντικών εξοπλισμών από την αμερικανο-ιαπωνική συμμαχία, και θα αναγκαστεί να κατευθύνει τους περιορισμένους πόρους του σε στρατιωτικούς σκοπούς, προκειμένου να διασφαλίσει τις ακτές του. Συνεπώς, οι οπαδοί αυτής της σχολής θεωρούν ότι η Κίνα είναι μεν μια αναθεωρητική δύναμη, αλλά για το προβλεπτό μέλλον θα επιδιώξει να διατηρήσει το υπάρχον καθεστώς και να επιδιώξει μάλλον την οικονομική ανάπτυξη⁶.

Μια τρίτη άποψη (III), αντιπροσωπευτική της υπό εξέταση περιόδου, εκφραζόταν από την έκθεση της αμερικανικής Εθνοσυνέλευσης του 1996 με τίτλο «Κίνα-ΗΠΑ Σχέσεις στον 21^ο Αιώνα: Ενισχύοντας την Συνεργασία, Αποτρέποντας την Σύγκρουση» (China-U.S. Relations in the Twenty-First Century: Fostering Cooperation, Preventing Conflict). Η έκθεση, βασιζόμενη στο σκεπτικό ότι η Κίνα θα μπορούσε να γίνει μια ειρηνική και φιλική χώρα ή εχθρική και επιθετική ανάλογα με την συμπεριφορά των ΗΠΑ, πρότεινε τα εξής⁷: α. οι ΗΠΑ να αντιμετωπίσουν την Κίνα ως ισχυρό και πλούσιο συνεργάτη, β. να υποστηρίξουν και να συνεργαστούν με την Κίνα στις προσπάθειες εκσυγχρονισμού της, και γ. να εμπλακούν σε ένα διαρκή στρατηγικό διάλογο ώστε να αμβλυνθεί η κινεζική καχυποψία και να εδραιωθεί αμοιβαία εμπιστοσύνη.

Μια παρόμοια άποψη αντανάκλούσε και η έκθεση της Εθνικής Επιτροπής για την Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική του 1996, με τίτλο «Αναπτύσσοντας μια Ειρηνική, Σταθερή και Συνεργατική Σχέση με την Κίνα» (Developing a Peaceful, Stable, and Cooperative Relationship with China). Η κεντρική θέση αυτής της έκθεσης είναι ότι η Κίνα είναι μια μεγάλη στρατιωτική δύναμη, συνεπώς, θα έπρεπε να ενσωματωθεί σε ένα καθεστώς

⁵ Robert S. Ross, "China II: Beijing as a Conservative Power", *Foreign Affairs*, Τομ. 76, No. 2, Μάρτιος / Απρίλιος 1997, σελ. 34.

⁶ Joseph F. Cheney, *China: Regional Hegemon or Toothless Tiger?* (Alabama: Air War College, April 1999), σελ. 22-28.

⁷ "China-U.S. Relations in the Twenty-First Century: Fostering Cooperation, Preventing Conflict", *The Eighty-Ninth American Assembly*, Νοέμβριος 1996, σελ. 1-21.

συνεργατικής ασφάλειας⁸. Ενώ η τωρινή επίσημη πολιτική των ΗΠΑ υποστηρίζει την συνεργασία με την Κίνα, περιλαμβάνει στοιχεία και από τις τρεις υπόλοιπες σχολές σκέψης (εκφράζοντας τις διαφορές μεταξύ Λευκού Οίκου και Κογκρέσου ή τις αντικρουόμενες δράσεις μεταξύ υπηρεσιών της εκτελεστικής εξουσίας), και αυτό είναι ακριβώς που φαίνεται ότι προκαλεί σύγχυση στην Κίνα.

Σε ό,τι αφορά την Ιαπωνία, οι ελίτ δεν ανησυχούν τόσο για την στρατιωτική ισχύ της Κίνας όσο για το ενδεχόμενο να εμπλακούν σε μια σύγκρουση μεταξύ Κίνας και Ταϊβάν. Υπάρχουν άλλα είδη απειλών -πέραν της στρατιωτικής - στις οποίες δίνουν έμφαση οι ιαπωνικές ελίτ.

Μια σχολή σκέψης (IV) των ιαπωνικών ελίτ θεωρεί ότι η έλλειψη διαφάνειας σχετικά με τις αμυντικές δαπάνες και η αβέβαιη πολιτική κατάσταση στην Κίνα τείνουν να ενισχύουν την εικόνα της ως πιθανής απειλής. Πιστεύουν ότι η Κίνα δεν θα καταφέρει να διατηρήσει την στρατιωτική επέκτασή της λόγω της αυξανόμενης οικονομικής αλληλεξάρτησης με τον υπόλοιπο κόσμο και λόγω της πιθανότητας η χώρα να διαλυθεί από την επιδείνωση των εσωτερικών προβλημάτων. Στην περίπτωση αυτή η εσωτερική αναστάτωση και κρίση μπορεί να διαχυθεί σε άλλες ασταθείς γειτονικές χώρες στην Ασία ή ακόμη και να στείλει εκατομμύρια προσφύγων, μεταξύ των οποίων και η Ιαπωνία.

Επίσης, υπάρχει η άποψη εκείνη (V) που πρεσβεύει ότι το Πεκίνο δεν μπορεί να εγκαταλείψει το παλιό «ρεαλιστικό» όραμά του για την δημιουργία ισχυρού στρατού, κυρίως επειδή είχε την εξευτελιστική εμπειρία να αποικιστεί από μεγάλες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις. Η Κίνα είναι εξαιρετικά ευαίσθητη με την εθνική ανεξαρτησία της και νιώθει ανασφαλής, εάν δεν επεκτείνει την στρατιωτική ισχύ της ή αν διακρίνει σημάδια περικύκλωσης από άλλες δυνάμεις. Συνεπώς, μόνο όταν η Κίνα διέλθει ένα διάστημα πραγματικής

---

⁸ Doak Barnett et al, "Developing a Peaceful, Stable, and Cooperative Relationship with China", A National Committee on American Foreign Policy, Ιούλιος 1996, σελ. 5.

ανεξαρτησίας και ευημερίας σε ένα ειρηνικό περιβάλλον θα χαλαρώσει την «ρεαλιστική» κοσμοθεώρησή της⁹.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν ακόμη μία παράμετρο, εάν δηλαδή από την κινεζική απειλή απουσιάζει ή όχι η επαρκής στρατιωτική ικανότητα και η πρόθεση, τότε οι αμερικανικές και ιαπωνικές ελίτ ταξινομούνται ως εξής¹⁰:

		Δείκτες κινεζική απειλής	
		Απουσία πρόθεσης	Παρουσία πρόθεσης
Παρουσία ικανότητας		III V	I
	Απουσία ικανότητας	IV	II

Από το παραπάνω σχεδιάγραμμα γίνεται φανερό ότι οι αμερικανικές αντιλήψεις των ελίτ περί κινεζικής απειλής επικεντρώνονται κατά κύριο λόγο στο ότι η Κίνα έχει μεν την πρόθεση, αλλά τουλάχιστον μεσοπρόθεσμα δεν έχει την στρατιωτική ικανότητα να προβάλει απειλητικά. Αυτό βέβαια δεν είναι επιθυμητό, επειδή όπου υπάρχει η θέληση, υπάρχει και ο τρόπος. Από την άλλη μεριά, οι ιαπωνικές ελίτ δεν θεωρούν ότι η κινεζική πρόθεση μπορεί να αποτελέσει απειλή για την ασφάλεια της Ιαπωνίας.

Συνεπώς, η καλύτερη κατάσταση για τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία είναι αυτή κατά την οποία η Κίνα, ενώ έχει επαρκή στρατιωτική ισχύ, δεν έχει την πρόθεση να υιοθετήσει επιθετική συμπεριφορά, γιατί συναλλάσσεται με ένα ειρηνικό και φιλικό περιβάλλον, στο οποίο νιώθει ασφαλής. Στην περίπτωση αυτή η πιο κατάλληλη πολιτική που θα μπορούσαν να επιλέξουν ΗΠΑ και Ιαπωνία έναντι της Κίνας είναι η συνεργασία υπό προϋποθέσεις (conditional engagement).

⁹ Hideo Sato, *Japan's China Perceptions and its Policies in the Alliance with the United States* (Stanford, CA: Asia/Pacific Center, Σεπτέμβριος 1998), σελ. 10-11.

¹⁰ *Ibid.*, σελ. 12.

Επίλογος

Η Κατάσταση Σήμερα

Μια μεγάλη δοκιμασία που έχει να αντιμετωπίσει η Κίνα στο άμεσο μέλλον είναι το ζήτημα της Ταϊβάν. Ο πρόεδρος της νήσου Chen Shui-bian ενισχύει τις προσπάθειές του να επιβάλει την ανεξαρτησία της χώρας του και ετοιμάζεται να οριστικοποιήσει τα σχέδιά του για νέο Σύνταγμα έως το 2008, σε αντικατάσταση του αναχρονιστικού Συντάγματος του 1948. Ακόμα κι αν αυτό δεν συμπεριλαμβάνει σχέδιο υπέρ της ανεξαρτησίας της Ταϊβάν, η Κίνα θα χρησιμοποιήσει το γεγονός ως πρόκληση για την εθνική της υπερηφάνεια¹.

Δεν είναι τυχαίο ότι τον Μάρτιο του 2005 η Λαϊκή Εθνοσυνέλευση της Κίνας επικύρωσε ομόφωνα νομοσχέδιο κατά της απόσχισης της Ταϊβάν. Η επίμαχη νομοθεσία κατοχυρώνει και επιβάλλει την προσφυγή στη βία σε περίπτωση που η νήσος διακηρύξει επισήμως την ανεξαρτησία της.

Υπεραμυνόμενος του νομοσχεδίου, ο πρωθυπουργός της Κίνας Wen Jiabao αντέτεινε ότι δεν πρόκειται για πολεμικό μέτρο και αντιθέτως αποσκοπεί στην ενίσχυση των σχέσεων μεταξύ Πεκίνου και Ταϊπέι και στη συγκράτηση των δυνάμεων που τάσσονται υπέρ της ανεξαρτησίας της νήσου. «Αυτός ο νόμος αποσκοπεί στην ενίσχυση και στην προώθηση των σχέσεων ένθεν και ένθεν των στενών της Φορμόζας, δεν στρέφεται κατά του λαού της Ταϊβάν, και δεν είναι ένας πολεμικός νόμος»² τόνισε ο Wen Jiabao σε συνέντευξη Τύπου μετά το πέρας της πανηγυρικής ψηφοφορίας στη Λαϊκή Εθνοσυνέλευση.

Ο νόμος κατά της απόσχισης της Ταϊβάν προβλέπει μεγάλα οφέλη για την «ατίθεση νήσο» στην περίπτωση που αποδεχθεί την επανένωση με την

¹ Kenneth Lieberthal, "Preventing a War Over Taiwan", Foreign Affairs, March/April 2005, <http://www.foreignaffairs.org/20050301faessay84206/kenneth-lieberthal/preventing-a-war-over-taiwan.html> (πρόσβαση 18/03/2005).

² "Taiwan Leader Blasts Chinese Law", BBC World Asia-Pacific, 16 Μαρτίου 2005, <http://news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/1/hi/world/asia-pacific/4352935.stm> (πρόσβαση 12/06/2005).

Κίνα, ενώ αντίθετα κατοχυρώνει και επιβάλλει την προσφυγή στη βία στις περιπτώσεις που άλλη χώρα εισβάλλει στην Ταϊβάν, η ίδια η Ταϊβάν διακηρύξει την ανεξαρτησία της, ή η ηγεσία της Ταϊβάν κωλυσιεργεί επ' αόριστον στον διάλογο πιθανής επανένωσης. Το κείμενο, που εγκρίθηκε με ελάχιστες τροποποιήσεις συγκριτικά με την αρχική διατύπωσή του, προβλέπει πως εάν συντρέχουν οι άνωθεν συνθήκες «το κράτος νομιμοποιείται να χρησιμοποιήσει μη ειρηνικά μέσα κι άλλα αναγκαία μέτρα για να προστατεύσει την κυριαρχία και την εδαφική ακεραιότητα της Κίνας»³.

Άμεση ήταν η αντίδραση της κυβέρνησης της Ταϊβάν, η οποία καταδίκασε την επικυρωθείσα κινεζική νομοθεσία, καταγγέλλοντας πως «ισοδυναμεί με νομιμοποίηση του πολέμου, διότι η ουσία της είναι η χρήση «μη ειρηνικών» μέσων κατά της νήσου σε περίπτωση ανάγκης»⁴. Η κυβέρνηση της Ταϊβάν διεμήνυσε ότι «σύσσωμο το έθνος αντιτίθεται στη νομοθεσία και θεωρούμε πως και η διεθνής κοινότητα θα πρέπει να αντιδράσει επίσης».

Οι βουλευτές του Προοδευτικού Δημοκρατικού Κόμματος (DPP) του Chen Shui-bian χαρακτήρισαν τον Κινέζο πρόεδρο Hu Zintao και τον πρωθυπουργό του Wen Jiabao ως δικτάτορες που διαπράττουν το έγκλημα να παρεμποδίζουν την ανάπτυξη των σχέσεων στα στενά της Φορμόζας.

Παράλληλα, την ίδια περίοδο εγκρίθηκε ο κρατικός προϋπολογισμός της Κίνας, με ενίσχυση των αμυντικών δαπανών της χώρας κατά 12,6%, οι οποίες θα ανέλθουν στα 244,65 δισ. γιούαν (29,5δισ δολάρια). Πάντως ο προϋπολογισμός του κινεζικού στρατού, παρά την αύξησή του, παραμένει σε μεσαία επίπεδα παγκοσμίως ως προς το μέγεθος και τον πληθυσμό της χώρας, ιδίως εάν συγκριθεί με τα 400 δισ. δολαρίων των στρατιωτικών δαπανών στις ΗΠΑ, ή ακόμη προς τα 47 δισ. που ξόδεψε φέτος η Ιαπωνία.

Μολαταύτα, οι πολιτικοί παρατηρητές τονίζουν πως η πλειονότητα των στρατιωτικών δαπανών της Κίνας δεν εμφανίζεται στον ετήσιο προϋπολογισμό. Σύμφωνα με την αμερικανική CIA και το Ινστιτούτο

³ Jill McGivering, “Chinese Law a Warning to Taiwan”, BBC World Asia-Pacific, 14 Μαρτίου 2005, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asia-pacific/4347927.stm> (πρόσβαση 12/06/2005).

⁴ “Taiwan Leader Blasts Chinese Law”, BBC World Asia-Pacific, 16 Μαρτίου 2005, <http://news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/1/hi/world/asia-pacific/4352935.stm> (πρόσβαση 12/06/2005).

Στρατηγικών Μελετών του Λονδίνου, οι κινεζικές στρατιωτικές δαπάνες είναι διπλάσιες από αυτές που εμφανίζει η κυβέρνηση του Πεκίνου.

Ο πρωθυπουργός της Ιαπωνίας Junichiro Koizumi κάλεσε το Πεκίνο και την Ταϊπέι να λύσουν με ειρηνικό τρόπο τις διαφορές τους. Επεσήμανε πως οι δύο πλευρές θα πρέπει να επιδιώξουν την ειρηνική διευθέτηση του προβλήματος, στη σκιά της επικύρωσης του νομοσχεδίου περί «μην ειρηνικών μέσων».

Από την πλευρά του, Ο Λευκός Οίκος προειδοποίησε την Κίνα ότι ο αντι-αποσχιστικός νόμος που επιτρέπει τη χρήση βίαιων μέσων εναντίον της Ταϊβάν είναι αντίθετος με την πρόοδο που σημειώθηκε πρόσφατα στις σχέσεις των δύο πλευρών. Ο εκπρόσωπος του Λευκού Οίκου Scot McLelan εξέφρασε την αντίθεση των Ηνωμένων Πολιτειών σε κάθε προσπάθεια καθορισμού του μέλλοντος της Ταϊβάν με άλλα μέσα εκτός από ειρηνικά.

Λίγους μήνες αργότερα, τον Ιούλιο του 2005, το αμερικανικό Πεντάγωνο, στην ετήσια έκθεσή του, έκρουε τον κώδωνα του κινδύνου για την αύξηση του αριθμού των βαλλιστικών πυραύλων απέναντι από τις ακτές της Ταϊβάν και την ενίσχυση των συνολικών αμυντικών δαπανών της Κίνας, εκφράζοντας ανησυχίες για την περιφερειακή ισορροπία.

Στην ετήσια έκθεσή του, προς το Κογκρέσο το αμερικανικό υπουργείο Άμυνας αναφέρει ότι στην παρούσα φάση είναι εγκατεστημένοι 730 βαλλιστικοί πύραυλοι μέσου βεληνεκούς απέναντι από τις ακτές της Ταϊβάν. Στην περσινή έκθεση του Πενταγώνου γινόταν λόγος για 500 βαλλιστικούς πυραύλους.

Στην έκθεση του αμερικανικού Πενταγώνου αναφέρεται, τέλος, ότι η Κίνα δεν απειλείται από κανένα άλλο έθνος· παρ' όλα αυτά αποδεικνύεται ότι η κινεζική κυβέρνηση συνεχίζει να επενδύει στην άμυνα και τα σχέδια εκσυγχρονισμού του στρατού στοχεύουν πρωταρχικά στην επικράτηση έναντι της Ταϊβάν σε ενδεχόμενο πόλεμο.

Στο ίδιο μήκος κύματος, απηχώντας τις επισημάνσεις του αμερικανικού Πενταγώνου, το ιαπωνικό υπουργείο Άμυνας, στην ετήσια έκθεσή του τον Αύγουστο του 2005, αναφέρει ότι ο ταχύτατος ρυθμός εκσυγχρονισμού του

κινεζικού στρατού, που προχωρά και στην ανάπτυξη νέου στόλου υποβρυχίων, πρέπει να παρακολουθείται προσεκτικά, για να διαπιστωθεί εάν πρέπει να ληφθούν μέτρα για την άμυνα της χώρας. Στην έκθεση σημειώνεται, επίσης, ότι ο εκσυγχρονισμός του κινεζικού οπλοστασίου θα μπορούσε να αποτελέσει μακροπρόθεσμη απειλή για την περιοχή⁵.

Σε ό,τι αφορά το Τόκιο φαίνεται να θεωρεί πως αρκετά αναγνώρισε τα σφάλματα του παρελθόντος -όσα αναγνώρισε- και πως έφτασε η ώρα για την Ιαπωνία να ξαναβρεί τον κυρίαρχο της ρόλο και να ξεπεράσει την μεταπολεμική διστακτικότητα. Η κυβέρνηση του Junichiro Koizumi διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο σε αυτή τη στροφή, στέλνοντας ιαπωνικά στρατεύματα στο Ιράκ, επιδιώκοντας την αλλαγή του σχετικού άρθρου 9 του ιαπωνικού συντάγματος που αποκηρύσσει τον πόλεμο και στρεφόμενη όλο και δεξιότερα (όπως με την επιλογή εξαιρετικά συντηρητικών κυβερνητικών στελεχών).

Τον Δεκέμβριο του 2004, η Ιαπωνία προχώρησε σε αναθεώρηση του αμυντικού της δόγματος⁶, που προβλέπει μεγαλύτερο ρόλο στο πλαίσιο της διεθνούς στρατιωτικής συνεργασίας και την δημιουργία ευέλικτης δύναμης για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και των πυραυλικών επιθέσεων – χωρίς ωστόσο την ανάληψη προληπτικής δράσης.

Είναι η πρώτη φορά την τελευταία δεκαετία που η Ιαπωνία κάνει ριζικές αλλαγές στην αμυντική φιλοσοφία της «κοιτώντας» πέραν της αυτοάμυνας. Παραμένει, μεν, προσηλωμένη στο δόγμα της αμυντικής στάσης που ακολουθείται από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, όμως σε μία δεύτερη ανάγνωση γίνεται σαφές πως η κυβέρνηση επιδιώκει πλέον διεύρυνση της σχετικής έννοιας. Η νέα αμυντική φιλοσοφία διαγράφεται σε ορίζοντα από τον Απρίλιο του 2005 έως τον Μάρτιο του 2009 και επισημαίνει πως η Κίνα και η Βόρεια Κορέα πρέπει «να παρακολουθούνται με προσοχή».

---

⁵ Masayuki Kitano, “Japan Defence Paper Urges Vigilance on China’s Navy”, Reuters, 2 Αυγούστου 2005. Επίσης, βλ. Hideaki Kaneda, “Chinese Sea Power is on the Rise”, Taipei Times, 14 Σεπτεμβρίου 2005, σελ. 8.

⁶ Foreign Press Center of Japan, “Cabinet Approves New National Defense Program Outline and Midterm Defense Program”, Δελτίο Τύπου, <http://www.fpcj.jp/e/shiryo/jb/0458.html> (πρόσβαση 11/02/2005).

Σε μία ριζική αλλαγή της πολιτικής της σε σχέση με το παρελθόν, η ιαπωνική κυβέρνηση ανακοίνωσε ακόμη ότι δύναται να εξαγάγει συστατικά πυραύλων στις ΗΠΑ, τερματίζοντας ουσιαστικά την απαγόρευση που ισχύει από το 1967 στις εξαγωγές όπλων. Πάντως, το Τόκιο διατηρεί την απαγόρευση πυρηνικών όπλων, όπως και τον σαφή προσανατολισμό στη στρατηγική συμμαχία με την Ουάσινγκτον.

Η αναθεώρηση του ιαπωνικού αμυντικού δόγματος ήρθε την περίοδο που ανακοινώθηκε η παράταση της παρουσίας των Ιαπώνων στρατιωτών στο Ιράκ για ακόμη ένα έτος. Το Σύνταγμα της χώρας απαγορεύει τη συμμετοχή σε μάχιμες αποστολές - εξού και ο ρόλος επιμελητειακής υποστήριξης που έχουν αναλάβει οι περίπου 550 Ιάπωνες στρατιώτες στο Ιράκ.

Τον Φεβρουάριο του 2005 η Ιαπωνία και οι ΗΠΑ διακήρυξαν για πρώτη φορά σε κοινή ανακοίνωσή τους ότι το θέμα της Ταϊβάν είναι «κοινού ενδιαφέροντος ανησυχητικό ζήτημα για την ασφάλεια»⁷, προκαλώντας την οργή του Πεκίνου. Μάλιστα, λίγους μήνες αργότερα, τον Απρίλιο, το Τόκιο αποφάσισε την διεξαγωγή ερευνών για κοιτάσματα φυσικού αερίου σε περιοχή της ανατολικής Θάλασσας της Κίνας, που διεκδικεί και η Κίνα.

Η κίνηση αυτή ενδέχεται να κλιμακώσει ακόμα περισσότερο την ένταση μεταξύ των δύο χωρών, άποψη που δεν συμερίζεται ο Ιάπωνας πρωθυπουργός, ο οποίος ξεκαθάρισε ότι η απόφαση δεν σχετίζεται με το κλίμα των ημερών⁸. Υπενθυμίζεται ότι οι σχέσεις Τόκιο- Πεκίνου βρίσκονται σε ιδιαίτερα κρίσιμη φάση μετά τις αντι-ιαπωνικές διαδηλώσεις την άνοιξη και τις επιθέσεις σε επιχειρήσεις και τράπεζες ιαπωνικών συμφερόντων σε πόλεις της Κίνας.

---

⁷ Anthony Faiola, "Japan to Join U.S. Policy on Taiwan", The Washington Post, 18 Φεβρουαρίου 2005, σελ. A1. Επίσης, Wenran Jiang, "Japan Dips its Toe in the Taiwan Strait", YaleGlobal Online, 2 Μαρτίου 2005, <http://yaleglobal.yale.edu/article.print?id=5362> (πρόσβαση 03/06/2005) και Robert Marquand, "As China Rises, U.S. Taps Japan as Key Asia Ally", USA Today, The Christian Science Monitor, 20 Μαρτίου 2005, http://www.usatoday.com/news/world/2005-03-20-us-japan-csm_x.htm?csp=34 (πρόσβαση 26/04/2005).

⁸ Alexander K. Young, "Waking Up to China's Threat", The Japan Times, 4 Μαρτίου 2005, <http://search.japantimes.co.jp/print/opinion/eo2005/eo20050304a1.htm>. Frank Ching, "Japan and U.S. up the ante on Taiwan", The Japan Times, 7 Μαρτίου 2005, <http://search.japantimes.co.jp/print/opinion/eo2005/eo20050307fc.htm> (πρόσβαση 12/08/2005).

Στη γενικότερη αυτή συγκυρία, με την Κίνα και την Ιαπωνία να επιχειρούν σημαντική αναμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής τους, η εξέλιξη της τρέχουσας κρίσης και ο ρόλος των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής θα δώσουν μια καλή εικόνα για το αν οι στενές οικονομικές σχέσεις των τριών χωρών και η συνεργασία στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας θα ενισχύσουν περαιτέρω την τριμερή σχέση.

Βιβλιογραφία

Akio Watanabe, “A Continuum of Change”, The Washington Quarterly, Τομ. 27, No. 4, Φθινόπωρο 2004.

Allen Whiting, “Chinese Nationalism and Foreign Policy After Deng”, The China Quarterly, No. 142, Ιούνιος 1995.

Alexander George, “The Operational Code: A Neglected Approach to the Study of Political Leaders and Decision Making”, International Studies Quarterly, Τομ. 13, No. 2, 1969.

Alexander K. Young, “Waking Up to China’s Threat”, The Japan Times, 4 Μαρτίου 2005,
<http://search.japantimes.co.jp/print/opinion/eo2005/eo20050304a1.htm>
(πρόσβαση 12/08/2005).

Amako Satoshi, “Japan and Taiwan: A Neglected Friendship”, Japan Review of International Affairs, Τομ. 15, No. 1, Άνοιξη 2001.

Anthony Faiola, “Japan to Join U.S. Policy on Taiwan”, The Washington Post, 18 Φεβρουαρίου 2005.

Avery Goldstein, “The Diplomatic Face of China’s Grand Strategy: A Rising Power’s Emerging Choice”, The China Quarterly, 2001.

Banning Garrett, John Ikenberry, Victor Cha et al. (eds), Japanese Energy Security and Changing Global Energy Markets, Cultural Security Perceptions in Northeast Asia and Their Impact on Energy Cooperation (The Center for International Political Economy, The James A. Baker III Institute for Public Policy, Rice University, Μάιος 2000).

Barton Gellman, “US and China Nearly Came to Blows in ’96: Tension Over Taiwan Prompted Repair of Ties”, The Washington Post, 21 Ιουνίου 1998.

Benjamin L. Self και Jeffrey W. Thompson (eds), An Alliance for Engagement: Building Cooperation in Security Relations with China (Washington, D.C.: The Henry L. Stimson Center, 2002).

Bruce W. Jentleson, “Tough Love Multilateralism”, *The Washington Quarterly*, Τομ. 27, No. 1, Χειμώνας 2003/04.

Bruno Tertrais, “The Changing Nature of Military Alliances”, *The Washington Quarterly*, Τομ. 27, No. 2, Άνοιξη 2004.

“Bush Celebrates Japan Alliance”, *BBC World Asia-Pacific*, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asia-pacific/1828475.stm> (πρόσβαση 11/07/2005).

Calum MacLeod, “China Says It Has Its Own Problems with Terrorists”, *The Washington Post*, 12 Οκτωβρίου 2001.

Charles Scanlon, “Japanese Military Cleared for Action”, *BBC Asia-Pacific*, 29 Οκτωβρίου 2001, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asia-pacific/1625456.stm> (πρόσβαση 11/07/2005).

“China-U.S. Relations in the Twenty-First Century: Fostering Cooperation, Preventing Conflict”, *The Eighty-Ninth American Assembly*, Νοέμβριος 1996.

Christopher Layne, “A House of Cards: American Strategy toward China”, *World Policy Journal*, Τομ. 14, No. 3, Φθινόπωρο 1997.

Christopher W. Hughes, *Sino-Japanese Relations and Ballistic Missile Defence* (Coventry, UK: Centre for the Study of Globalisation and Regionalisation, University of Warwick, 2001).

Christopher P. Twomey, “Japan, a Circumscribed Balancer: Building on Defensive Realism to Make Predictions on East Asian Security”, *Security Studies*, Τομ. 9, No. 4, 2000.

Chu-Kwang Chin, “The US-Japan Joint Declaration: Strategic Implications for Taiwan’s Security”, *World Affairs*, Τομ. 160, No.3, 1998.

Colin L. Powell, “A Strategy of Partnerships”, *Foreign Affairs*, Τομ. 83, No. 1, Ιανουάριος/Φεβρουάριος 2004.

Daniel I. Okimoto, *The Japan-America Security Alliance: Prospects for the Twenty-First Century* (Stanford:Asia/Pacific Research Center, Ιανουάριος 1998).

David Lague, “United States-Taiwan: This Is What It Takes”, *Far Eastern Economic Review*, Τομ. 165, No. 15, 25 Απριλίου 2002.

David M. Lampton και Gregory C. May, *A Big Power Agenda for East Asia: America, China and Japan* (Washington D.C.: The Nixon Center, 2000),

David M. Lampton και Richard Daniel Ewing, *The U.S.-China Relationship Facing International Security Crises: Three Case Studies in the Post-9/11 Bilateral Relations* (Washington, D.C.: The Nixon Center, 2003).

David Shambaugh, “Taiwan’s Security: Maintaining Deterrence amid Political Accountability”, *China Quarterly*, No. 148, Ειδική Έκδοση: Contemporary Taiwan, Δεκέμβριος 1996.

David Shambaugh, “A Matter of Time: Taiwan’s Eroding Military Advantage”, *The Washington Quarterly*, Άνοιξη 2000.

David Shambaugh, “Sino-American Relations since September 11: Can the New Stability Last, *Current History*”, Τομ. 101, No. 656, Σεπτέμβριος 2002.

David Shambaugh, *China Engages Asia: Reshaping the Regional Order*, *International Security*, Τομ. 29, No. 3, Χειμώνας 2004/05.

Dick K. Nanto and Emma Chanlett-Avery, *The Rise of China and Its Effect on Taiwan, Japan and South Korea: U.S. Policy Choices*, CRS Report for Congress, <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL32882.pdf> (πρόσβαση 12/04/2005).

Dingli Shen, “Can Alliances Combat Contemporary Threats?”, *The Washington Quarterly*, Τομ. 27, No. 2, Άνοιξη 2004.

Doak Barnett et al, “Developing a Peaceful, Stable, and Cooperative Relationship with China”, *A National Committee on American Foreign Policy*, Ιούλιος 1996.

Edward J. Lincoln, “Japan: Using Power Narrowly”, *The Washington Quarterly*, Τομ. 27, No. 1, Χειμώνας 2003/04.

Erik Eckholm, “Japanese Leader, Visiting China, Is Mildly Rebuked on Army Role”, *The New York Times*, 9 Οκτωβρίου 2001.

Eric Gartzke and Michael W. Simon, A General Test of Alliance Theory, October 1999, [http:// www.uiowa.edu/~polplace/Simonpa2.htm](http://www.uiowa.edu/~polplace/Simonpa2.htm) (πρόσβαση 31/12/2004).

Eric Heginbotham and Richard F. Samuels, “Japan’s Dual Hedge”, *Foreign Affairs*, Σεπτέμβριος/Οκτώβριος 2002, Τομ. 81, No. 5.

Erica Strecker Downs and Phillip C. Saunders, “Legitimacy and the Limits of Nationalism: China and the Diaoyu Islands”, *International Security*, Τομ. 23, No. 3, Χειμώνας 1998/99.

Ezra F. Vogel, Yuan Ming and Akihiko Tanaka (ed), *The Age of Uncertainty, The U.S.-China-Japan Triangle from Tiananmen (1989) to 9/11 (2001)*, (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Asia Center 2004).

Foreign Press Center of Japan, “Cabinet Approves New National Defense Program Outline and Midterm Defense Program”, Δελτίο Τύπου, <http://www.fpcj.jp/e/shiryō/jb/0458.html> (πρόσβαση 11/02/2005).

François Godement, Françoise Nicolas και Taizo Yakushiji (eds), *Les Cahiers d’Asie* No. 4 (Paris: IFRI, 2004).

Frank Ching, “Japan and U.S. up the ante on Taiwan”, *The Japan Times*, 7 Μαρτίου 2005, <http://search.japantimes.co.jp/print/opinion/eo2005/eo20050307fc.htm> (πρόσβαση 12/08/2005).

Frank Umbach, ASEAN und die regional Kooperation im asiatisch-pazifischen Raum, in Wolfgang Wagner (ed), *Jahrbuch International Politik 1995-96* (München: R. Oldenbourg Verlag, 1998).

Frank Umbach, *The Future of the U.S.-Japanese Security Alliance*, στο Jörn Dosch και Manfred Mols (eds), *International Relations in the Asia Pacific: New Patterns, Power and Cooperation* (Hamburg/Münster/London, 2000).

Frank Umbach, Trends in the Regional Balance of Power and Potential Hotspots, στο Saskia Hieber Redl, Waldbröl Group on the European Coordination of Security Policies vis-à-vis the Asia Pacific, (Waldbröl: Stiftung Wissenschaft und Politik, Μάρτιος 2000).

Gavan McCormack, *Community and Identity in Northeast Asia: 1930s and Today*, [http://](http://www.zmag.org/content/print_article.cfm?itemID=7084&sectionID=17)

www.zmag.org/content/print_article.cfm?itemID=7084&sectionID=17

(πρόσβαση 23/01/2005).

Geoffrey Crothall και Dennis Engbarth, “US Send Second Carrier, Support Ships to Strait”, *South China Morning Post*, 12 Μαρτίου 1996.

Gerald Segal, “East Asia and the “Constrainment” of China”, *International Security*, Τομ. 20, No. 4, Άνοιξη 1996.

Glenn H. Snyder, “The Security Dilemma in Alliance Politics”, *World Politics*, Τομ. 36, No. 4, Ιούλιος 1984.

Glenn H. Snyder, *Alliance Politics* (Ithaca: Cornell University Press, 1997).

Gregory D. Miller, “Hypotheses on Reputation: Alliance Choices and the Shadow of the Past”, *Security Studies*, Τομ. 12, No. 3, Άνοιξη 2003.

Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, 6th edition, rev. Kenneth W. Thompson, (New York: McGraw-Hill Knopf, 1985).

Henry Kissinger, *Diplomacy* (New York: Simon & Schuster, 1994).

Hideo Sato, *Japan’s China Perceptions and its Policies in the Alliance with the United States* (Stanford, CA: Asia/Pacific Center, Σεπτέμβριος 1998).

Ilene Prusher, “War on Terrorism Challenges Japan’s Pacifism”, *Christian Science Monitor*, 24 Σεπτεμβρίου 2001.

James H. Anderson, “Tensions Across the Strait: China’s Military Options Against Taiwan Short of War”, *Backgrounder* No. 1328, September 28, The Heritage Foundation, Washington D.C. 1999.

James A. Baker, III, “America in Asia: Emerging Architecture for a Pacific Community”, *Foreign Affairs*, Winter 1991/92.

Jason Leow, “Send US Military Aid in Prudent Way, China Warns Japan”, The Straits Times, 28 Σεπτεμβρίου 2001.

Jasper Becker, “Side by Side Against Terrorism, Bush Praises Jiang for His Backing of America’s Global Campaign at Leaders’ First Meeting”, South China Morning Post, 20 Οκτωβρίου 2001.

Jeffrey W. Taliaferro, “Security Seeking under Anarchy: Defensive Realism Revisited”, International Security, Vol. 25, No. 3, Winter 2000/01.

Jian Yang, China’s Security Strategy Towards Japan: Perceptions, Policies and Prospects, The Center for Strategic Studies, Victoria University of Wellington 2001.

Jihwan Hwang, “Rethinking the East Asian Balance of Power: Historical Antagonism, Internal Balancing and the Korean-Japanese Security Relationship”, World Affairs, Fall 2003.

Jill McGivering, “Chinese Law a Warning to Taiwan”, BBC World Asia-Pacific, 14 Μαρτίου 2005, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asia-pacific/4347927.stm> (πρόσβαση 12/06/2005).

John Garver, Face Off: China, The United States, and Taiwan’s Democratization (Seattle, WA: The Washington University Press, 1997)

Joseph F. Cheney, China: Regional Hegemon or Toothless Tiger? (Alabama: Air War College, April 1999).

Katsushi Okazaki, China’s Seaward Adventurism and the Japan-US Alliance, <http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1997/Okazaki.htm> (accessed 25/01/2004).

Kenneth Lieberthal, “Preventing a War Over Taiwan”, Foreign Affairs, March/April 2005, <http://www.foreignaffairs.org/20050301faessay84206/kenneth-lieberthal/preventing-a-war-over-taiwan.html> (πρόσβαση 18/03/2005).

Kenneth Waltz, Theory of International Politics (New York.: McGraw-Hill, 1979).

Koichi Akaza, “U.S. Confirms Security Treaty Covers Senkakus”, The Daily Yomiuri, 29 Νοεμβρίου 1996.

Koichi Mochizuki, “SDF’s 1st Wartime Mission Narrow in Scope”, The Daily Yomiuri, 18 Νοεμβρίου 2001.

Kurt M. Campbell, “Energizing the U.S.-Japan Security Partnership”, The Washington Quarterly, Τομ. 23, No. 4, Autumn 2000.

Kurt M. Campbell, “The End of Alliances? Not so Fast”, The Washington Quarterly, Τομ. 27, No. 2, Spring 2004.

Kwan Weng Kin, “No Grounds for Tokyo to Ask Chinese to Stop Tests”, The Straits Times, 9 Μαρτίου 1996, σελ

Lee Jianquan, “Lee’s U.S. Visit Defies Agreement”, Beijing Review, 26 Ιουνίου- 2 Ιουλίου 1995,

Marc J. Valencia και Yoshihisa Amai, “Regime Building in the East China Sea”, Ocean Development & International Law (Taylor & Francis Group, 2003), Τομ. 34.

Masayuki Kitano, “Japan Defence Paper Urges Vigilance on China’s Navy”, Reuters, 2 Αυγούστου 2005.

Michael H. Armacost and Kenneth B. Pyle (eds), Japan and the Engagement of China: Challenges for U.S. Policy Coordination, The National Bureau of Asian Research, Τομ. 12, No. 5, Washington December 2001.

Michael J. Green and Patrick M. Cronin (eds), The U.S.-Japan Alliance: Past, Present and Future, Council on Foreign Relations Press, New York 1999.

Michael Hanlon, “Why China Cannot Conquer Taiwan”, International Security, Τομ. 25, No. 2, Fall 2000.

Ming Zhang και Ronald N. Montaperto, A Triad of Another Kind: The United States, China and Japan (New York: St. Martin’s Press, 1999).

Minxin Pei, China’s Governance Crisis, Foreign Affairs, Τομ. 81, No. 5, September/October 2002.

Nancy Bernkopf Tucker, *China and America: 1941-1991*, Foreign Affairs, Winter 1991/92.

Navan Chanda, “Japan’s Navy Is Back, and There’s No Cause to Be Alarmed”, *International Herald Tribune*, 22 Νοεμβρίου 2001.

Nicholas D. Kristof, *The Problem of Memory*, Foreign Affairs, Τομ 77, No. 6, November/December 1998.

Patrick Smith, “Remembering Japan: A Bilateral History”, *The Washington Quarterly*, Τομ. 21, No. 1, Winter 1998.

Peter J. Katzenstein, *Cultural Norms and National Security: Police and Military in post-war Japan*, Cornell University Press, Ithaca 1996.

Philip Yang, *Doubly Dualistic Dilemma: U.S. Strategies towards China and Taiwan* (Taipei: Taiwan Security Research, May 2004)

Reinhard Drifte, “Japan’s Energy Policy in Asia: Cooperation, Competition, Territorial Disputes”, *CEPMLP Internet Journal*, Dundee University, Vol. 11, No. 3, 22 Απριλίου 2002, <http://www.dundee.ac.uk/cepmlp/journal/html/article11-3.html>.

Richard Bernstein and Ross H. Munro, “China I: The Coming Conflict with America”, *Foreign Affairs*, Τομ. 76, No. 2, March/April 1997.

Richard Haass, *Alliances and Coalition Building for Contemporary Conflict* (International Institute for Strategic Studies, September 1998).

Richard Holbrooke, “Japan and the United States: Ending the Unequal Partnership”, *Foreign Affairs*, Winter 1991/92.

Robert Jervis, *Perception and Misperceptions in International Politics* (Princeton N.J.: Princeton University Press, 1976).

Robert Marquand, “As China Rises, U.S. Taps Japan as Key Asia Ally”, *USA Today*, *The Christian Science Monitor*, 20 Μαρτίου 2005, http://www.usatoday.com/news/world/2005-03-20-us-japan-csm_x.htm?csp=34 (πρόσβαση 26/04/2005).

Robert S. Ross, “The 1996 Taiwan Strait Crisis. Lessons for the United States, China and Taiwan”, *Security Dialogue*, Τομ. 27, No. 4, 1996.

Robert S. Ross, “China II: Beijing as a Conservative Power”, *Foreign Affairs*, Τομ. 76, No. 2, March/April 1997.

Robert S. Ross, “The Geography of the Peace: East Asia in the Twenty-first Century”, *International Security*, Τομ. 23, No. 4, Spring 1999.

Robert S. Ross, “The 1995-1996 Taiwan Strait Confrontation: Coercion, Credibility and Use of Force”, *International Security*, Τομ. 25, No. 2, Fall 2000.

Robert S. Ross, “Navigating the Taiwan Strait: Deterrence, Escalation, Dominance and U.S.-China Relations”, *International Security*, Τομ. 27, No. 2, Fall 2002.

Robert Scalapino, “The United States in Asia: Future Prospects”, *Foreign Affairs*, Winter 1991/92.

Steven E. Meyer, “Carcass of Dead Policies: The Irrelevance of NATO”, *Parameters*, Τομ.33, No. 4, Χειμώνας 2003/04.

Steven Mufson, “China Tells It Will Share Information”, *The Washington Post*, 22 Οκτωβρίου 2001.

Stephen M. Walt, *The Origins of Alliances* (Alliances (Ithaca N.Y.: Cornell University Press, 1987).

Stephen M. Walt, “Testing Theories of Alliance Formation: The Case of Southwest Asia”, *International Organization*, Τομ. 42, No. 2, Spring 1988.

Stephen M. Walt, “Why Alliances Endure or Collapse”, *Survival*, Τομ. 39, No. 1, Spring 1997.

Taira Koji, *The China –Japan Clash Over the Diaoyu/Senkaku Islands*, 20 Σεπτεμβρίου 2004, ZNet, http://www.zmag.org/content/print_article.cfm?itemID=6269&section ID=17 (πρόσβαση στις 19/09/2005).

Ted Galen Carpenter, “Washington’s Smothering Strategy: American Interests in East Asia”, *World Policy Journal*, Vol. 14, No.4, Χειμώνας 1997/98.

Ted Osius, *The U.S.-Japan Security Alliance, Why It Matters and How to Strengthen It* (Washington D.C.: Center for Strategic and international Studies, The Washington Papers and Praeger Publishers, 2002).

Thomas J. Christensen and Jack Snyder, “Chain Gangs and Passed Bucks, Predicting Alliance Patterns in Multipolarity”, *International Organization*, Τομ. 44, No. 2, Spring 1990, pp. 137-168.

Thomas J. Christensen, “China Realpolitik”, *Foreign Affairs*, September/October 1996, Τομ. 75, No. 5.

Thomas J. Christensen, “China, the U.S.-Japan Alliance and the Security Dilemma in East Asia”, *International Security*, Τομ. 23, No. 4, Spring 1999.

Thomas J. Christensen, “Posing Problems without Catching Up: China’s Rise and Challenges for US Security Policy”, *International Security*, Τομ. 25, No. 4, 2001.

Thomas J. Christensen, “The Contemporary Security Dilemma: Deterring a Taiwan Conflict”, *The Washington Quarterly*, Τομ. 25, No. 4.

Thomas L. Wilborn, *International Politics in Northeast Asia: the China-Japan-United States Triangle*, Carlisle Barracks, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army College, 1996.

Todd Crowell και David Hsieh, “A Win-Win Summit: In Spite of their Differences, China and America Seem Set to Develop Closer Ties for the Next Century”, *Asiaweek*, 10 Ιουλίου 1998.

United States Department of Defense, “Amendment to the US-Japan Acquisition and Cross-Servicing Agreement (ACSA)”, 28 Απριλίου 1998, www.defenselink.mil/news/Apr1998/b04281998_bt196-98.html (πρόσβαση 14/05/2005).

William Cohen, “The Security Situation in the Taiwan Strait”, Έκθεση στο Κογκρέσο FY99, 23 Φεβρουαρίου 1999.

William J. Crowe Jr. and Alan D. Romberg, *Rethinking security in the Pacific*, *Foreign Affairs*, Spring 1991.

William E. Rapp, *Diverging Paths? The Next Two Decades in the U.S.-Japan Alliance*, Institute for International Policy Studies, Tokyo December 2003, <http://www.iips.org/bp299e.pdf> (accessed 15/04/2005).

Willis Witter, “Taiwan Watches Tests Begin; China Fires Two Unarmed Missiles into Target Zones near Port Cities”, *The Washington Times*, 8 Μαρτίου 1996.

Wenran Jiang, “Japan Dips its Toe in the Taiwan Strait”, *YaleGlobal Online*, 2 Μαρτίου 2005, <http://yaleglobal.yale.edu/article.print?id=5362> (πρόσβαση 03/06/2005).

Wu Xinbo, “The Promise and Limitations of a Sino-U.S. Partnership”, *The Washington Quarterly*, Τομ. 27, No. 4, Φθινόπωρο 2004,

Yoichi Funabashi, *Japan and the New World Order*, *Foreign Affairs*, Winter 1991/92.

Yoichi Funabashi, *Alliance Tomorrow: Security Arrangements after the Cold War* (Tokyo, Japan: The Tokyo Foundation, 2001).

Yukio Okamoto, “Japan and the United States: The Essential Alliance”, *The Washington Quarterly*, Τομ. 25, No. 2, Spring 2002.

Zalmay Khalizad, *U.S. Grand Strategy: Implications for the United States and the World*, *Strategic Appraisal* 1996 (Santa Monica, CA: Rand, 1996).

Zbigniew Brzezinski, “A Geostategy for Eurasia”, *Foreign Affairs*, Vol. 76, No. 5, Σεπτέμβριος/ Οκτώβριος 1997.